

ALBANIA TÄNÄÄN

Sisällysluettelo

Tästä kirjasta	5
Albania pähkinänkuoressa	7
Historiaa	11
Vanha partisaani kertoo	26
Hallintojärjestelmä	29
Joukkojärjestöt	36
Vallankumouksellistamiskampanja	41
Nuorison rautatie	48
Enver Hoxha	52
Partisaanilaulu	53
Hakku ja kivääri	54
Teollisuus	55
Sankariasentaja (novelli)	70
Maatalous	75
Vierailimme valtioneuvostolla	87
Kauppa	88
Hintaesimerkkejä	92
Ulkopolitiikka	94
Suomen ja Albanian suhteet	109
Naisen asema	110
Katrina (ote Ismail Kadaren romaanista Häät)	119
Koulutus	127
Kulttuuri	138
Albanian kieli	147
Joukkotiedotus	150
Sosiaaliturva	158
Terveystieteiden perusteita	162
Turismi	166
Lähdeteokset	168

PORIN KAUPUNGINKIRJASTO

al

Toimitus:
Leena Elo (vastaava), Risto Elo
Heikki Salo, Martti Simola ja
Juhani Tanski.

Julkaisija:
Suomi—Albania Seura

Demopaino
Helsinki 1974

777 32191/430011 PAU

Tästä kirjasta

Suomi—Albania Seura on toiminnassaan joutunut havaitsemaan sen ikävän tosiasian, kuinka vähän meillä yleensä tiedetään Albaniasta. Eikä ihme, sillä julkisille tiedotusvälineillemme Albania, tuo pieni mutta mielenkiintoinen Balkanin maa, on ollut lähes tuntematon käsite.

Niinpä seura päätti toimia tienaukaisijana ja julkaista tämän ensimmäisen suomenkielisen Albaniaa käsittelevän kirjan.

Kirja pyrkii piirtämään Albanian koko kuvan menneisyydestä nykypäivään, puolifeodalismista ja kolonialismista sosialismiin. Mutta se ei edes koeta olla täydellinen esitys. Siihen aihepiiri on liian laaja. Kirjan tarkoitus on saavutettu, jos se saa herätetyksi kiinnostusta Albaniaa kohtaan, jos se jaksaa houkutella perusteellisempaan tutustumiseen.

Kirja on artikkelikokoelma. Kirjoittajat ovat paria poikkeusta lukuunottamatta Albanian-kävijöitä, jotka ovat perehtyneet asioihin paikan päällä. Mielenpitoista he luonnollisesti vastaavat kukin osaltaan, vaikka pyrkimyksenä onkin ollut välittää Albanian ääni mahdollisimman aitona. Seura on toiminut lähinnä kirjan tuottajana.

Samalla seura haluaa kiittää Albanian ulkomaisia ystävyys- ja kulttuurisuhteita hoitavaa komiteaa sen suosiollisesta avusta kirjaa valmistettaessa. Olkoon kirja onnentoivotuksemme 30-vuotiaalle uudelle Albanialle.

Toimitus

Albania pähkinänkuoressa

ALBANIAN KANSANTASAVALTA
(REPUBLIKA POPULLORE E SHQIPERISE)

Albania

Pinta-ala 28.748 km (n. Vaasan läänin kokoinen)

Asukasluku: n. 2,3 milj.

Asukastiheys: n. 80 asukasta/km

Pääkaupunki: Tirana

Sijainti:

Albania sijaitsee Balkanin niemimaan lounaisosassa. Se rajoittuu pohjoisessa ja idässä Jugoslaviaan, kaakossa Kreikkaan ja lounaassa Joonian mereen. Lännessä Adrian meren takana on Italia. Rajojen yhteispituus on 1204 km, joista merirajoja on jopa 470 km.

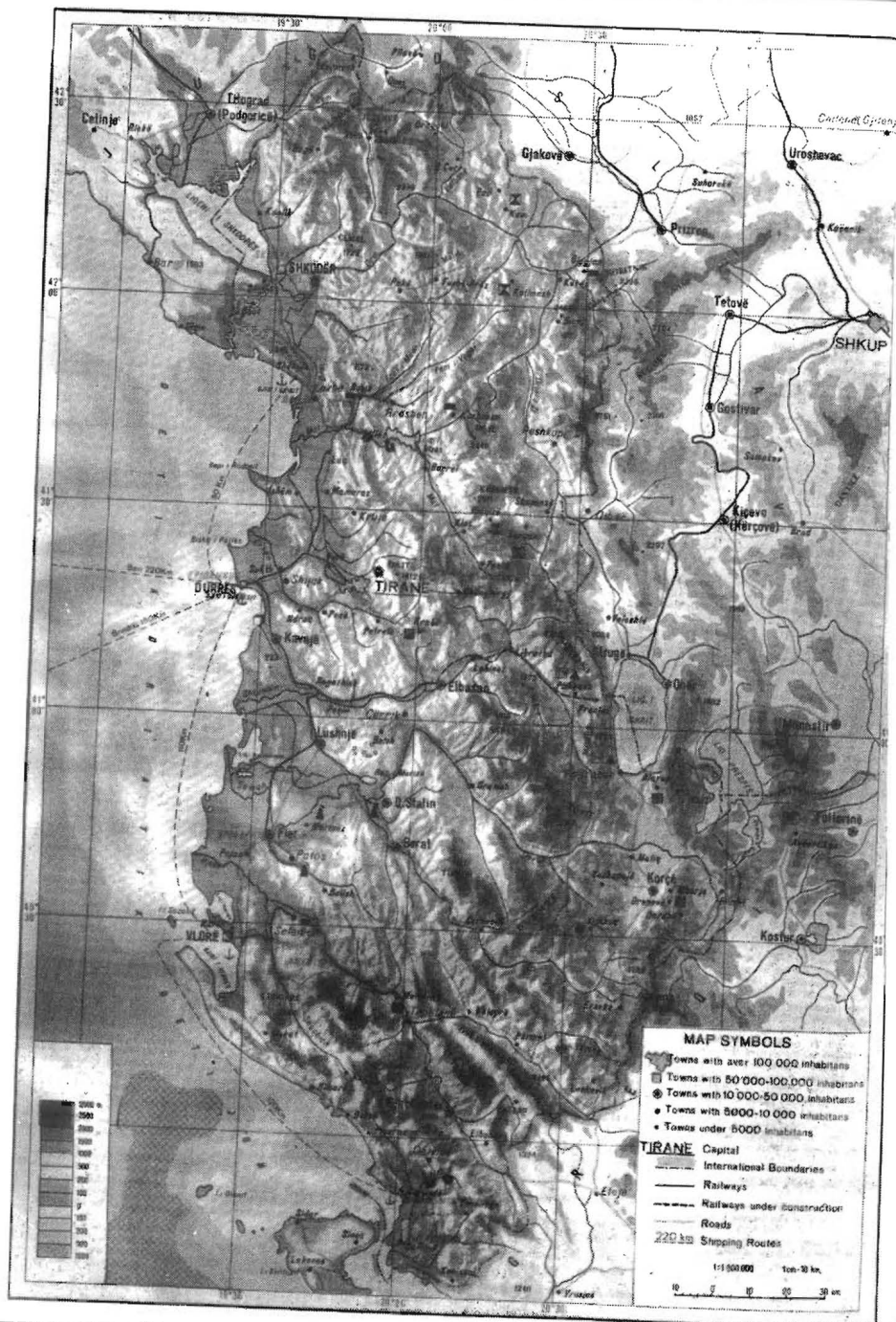
Ilmasto

Rannikolla vallitsee Välimeren ilmasto ja sisämaassa Keski-Euroopan mannerilmasto.

Keskimääräiset lämpötilat:

Keskilämpö	tammikuussa	elokuussa
Adrianmeren rannikolla	+ 7 C	+ 24 C
Vuoristossa	+ 4 C	+ 25 C

Vuotuinen sademäärä on yli 2000 mm vuoristossa pohjoisessa ja etelässä, muualla maassa n. 1000 mm.

Pinnanmuodostus ja kasvillisuus

Läntinen osa Albaniaa (Adrianmeren rannalla) on viljavaa alankomaata. 2/3 Albaniasta on ylänköä ja vuoristoa. Maan keskip korkeus on 714 m merenpinnan yläpuolella. Vuorenhuiput kohoavat usein yli 2000 m korkeuteen.

200—500 m merenpinnan yläpuolella	ainaviheriöivää macchiakasvillisuutta
900—1000 m	tammimetsää
1000—2000	pyökkiä, kuusi- ja tammimetsiä
200—	alppiniittyä, nummea

Vesistöt

Joet kulkevat pääasiallisesti itä-länsi suunnassa. Tärkeimmät joet ovat Bune, Drini, Mati, Shkumbin, Seman ja Vjose. Suurimmat järvet ovat Ochrida, Prespa ja Shkodrajärvi.

Maan käyttö

22 % viljeltyä maata, hedelmäpuita
22 % pysyvää niittyä
43 % metsää
13 % muuta (autiomaata, kaupunkeja jne.)

Maaperän rikkaudet

Metallit: mangaani, kromi, bauksiitti, kupari, rauta, nikkeli
Epämametallit: fosfori, kalsium, savi, kipsi, kvartsi, kaoliini ja bitumi
 Hiilikaivoksia on ympäri maata ja lisäksi Lounais-Albaniassa on öljyä ja maakaasua.

Väestö

Väestö kuuluu dinaariseen rotuun. Albanialaisia asuu myös jonkin verran Jugoslavian puolella Kosovassa ja Italiassa. Etelä-Albaniassa asuu pieni kreikkalainen vähemmistökansallisuusryhymä (n. 20 000 as.). Sillä on omat koulunsa, lehtensä, radio-ohjelmansa jne. Lisäksi on pieni mustalaisvähemmistö.

Väestö on ikärakenteeltaan nuorta, yli 50 % on syntynyt vapautuksen jälkeen.

Kieli

Albanian kieli kuuluu indo-eurooppalaiseen kieliryhmään, ja se jakautuu kahteen murteeseen, eteläiseen toskiin ja pohjoiseen gegiin, jotka ovat kuitenkin alkanéet voimakkaasti lähettä toisiaan. Kieleen on tarttunut runsaasti lainasanoja mm. italiasta, ranskasta, latinasta, turkista, kreikasta ja slaavilaisista kielistä.

Kaupungit

N. 35 % väestöstä asuu kaupungeissa.

Suurimmat kaupungit (asukasluvun mukaan)	1938	1960	1970
Tirana	25.100	136.300	171.300
Shkodra	25.300	43.300	55.300
Durres	10.500	39.900	53.800
Vlora	9.900	41.400	50.500
Korca	21.200	39.400	47.300
Elbasan	12.700	29.800	41.700

Historiaa

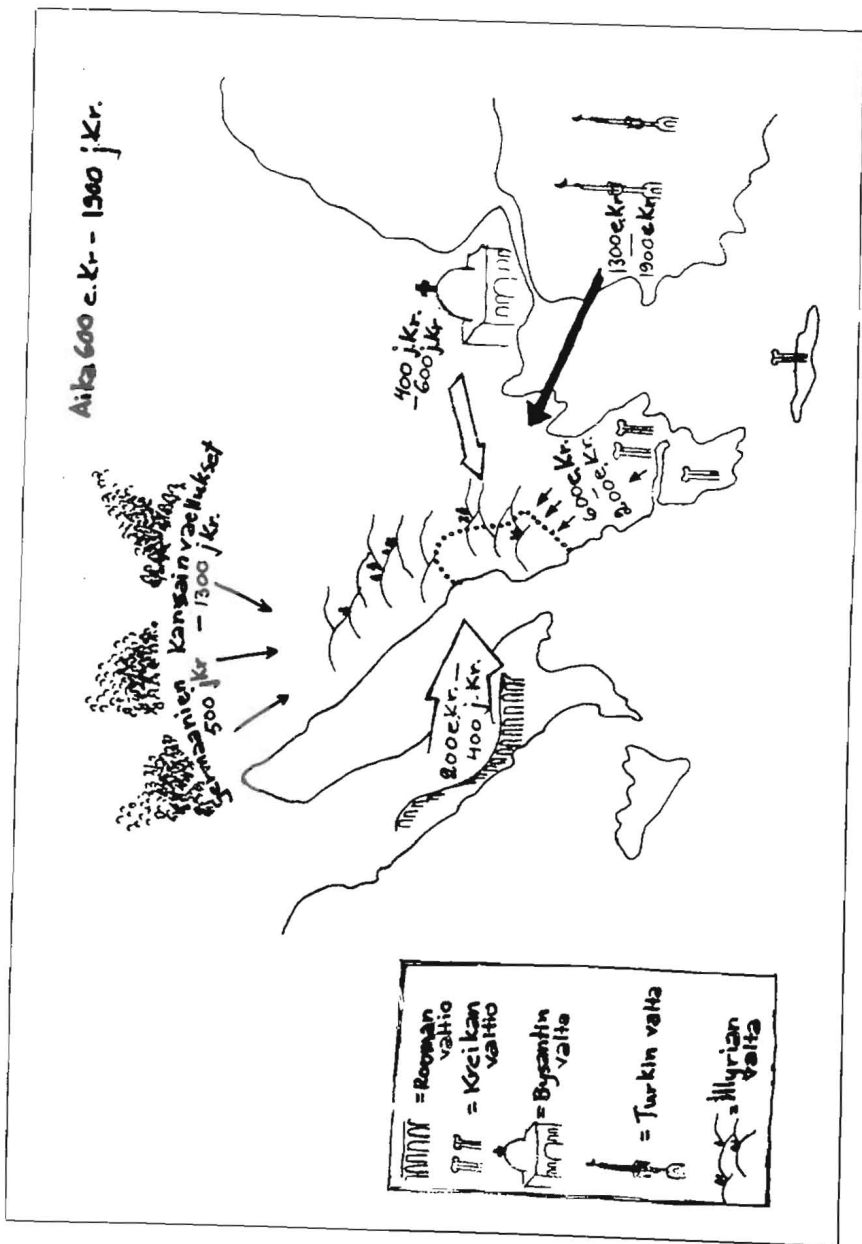
Illyriasta Albaniaan

Vaikka Albania, valtiollisessa mielessä, on varsin nuori ilmiö, ovat skipe-taarit esi-isineen asuttaneet Adrianmeren itärantaa jo viiden vuosituhannen ajan. Illyrialaiset, joista albaanit polveutuvat, loivat oman kulttuurin jo varhain, arkeologiset löydökset ulottuvat n. vuoteen 3000 e.Kr.

Albanialaisten historia on pääasiassa ollut vieraan sortajan vastaisen taistelun historiaa. 500-luvulla e.Kr. antiikin Kreikka valtasi maan. Kreikkalaisia seurasi Rooma, joka valtasi Illyrian usean pitkän ja raskaan sotavuoden jälkeen n. v. 150 e.Kr. Rooman valtakunnan hajotessa v. 395 joutui Albania Bysantin vallan alle. Ensimmäinen albanialainen valtiomuodostelma, muutaman feodaalijohtajan perustama Arberian ruhtinaskunta, näki päivänvalon v. 1185.

Skanderbeg

15. vuosisata toi tullessaan Turkin hyökkäyksen. Albanian kansa kävi 25 vuoden ajan tarunhoitoisen Gjergji Kastrioti Skanderbegin (1404-1468) johdolla menestyksellistä vastarintasotaa. Hän kykeni yhdistämään feodaaliruhtinaat yhteiseen liittoon ja luomaan yhteisen armeijan. Unkarilaisten tehdessä vastahyökkäyksen turkkilaisia vastaan v. 1443 Skanderbeg käytti tilaisuutta hyväkseen ja otti armeijoiheen haltuunsa maan tärkeimmän linnoituksen Krujan. Seuraavana kesänä turkkilaiset hyökkäsivät. Ensimmäinen sota kesti 17 vuotta, mutta turkkilaiset eivät kyenneet saavuttamaan pysyvää menestystä. Ruhtinaskuntien liitosta kehittyi

vähitellen keskitetty valtiokokonaisuus, koska sotilaallisissa operaatioissa ei voitu kunnioittaa feodaaliruhtinain alueiden rajoja. Parin vuoden aselevon jälkeen puhkesi uusi sota. Vasta Skanderbegin kuoltua turkkilaiset alkoivat saavuttaa menestystä ja v. 1479 he valloittivat koko Albanian. Turkkilaisen miehityksen seurauksena tuhansia albanialaisia muutti Etelä-Italiaan. Heidän eepiset laulusensa ja legendansa kertovat Skanderbegin sodista tänäkin päivänä.

Turkkilaisaika

Miehityksen jälkeen perustettiin turkkilainen sotilaallis-feodaalinen hallinto. Feodaalitulojen työt tekivät maajorjat, jotka suorittivat maksuja tai tekivät taksvärkkiä tilanomistajille. Sitä paitsi he maksoivat raskaita

Gjergj Kastrioti Skanderbeg

veroja Turkin valtiolle ja joutuivat näin kaksinkertaisen ikeen alle.

1500- ja 1600-luvuilla tapahtui useita kansannousuja eri osissa maata. Turkkilaiset aloittivat islamilaistamiskampanjan ja pyrkivät uskonnollisen hajaannuksen avulla estämään albanialaisten yhteistä taistelua miehittäjiä vastaan. Kristityille määrättiin ylimääräisiä veroja, joista heidät vapautettiin, jos he kääntyisivät islamin uskoon. 1600-luvun lopulla kaksi kolmasosaa väestöstä oli muhamettilaisia.

Kansallinen herääminen

Turkkilaisherruuden aikana albanialaisten vastarinta sai monenlaisia muotoja aseellisesta vastarinnasta tukeen erilaisille puoli-itsenäisille valtiomuodostelmille, mutta varsinainen kansallisuusliike syntyi Albaniassa 1800-luvun jälkipuoliskolla.

Se sai ensimmäiset ilmauksensa kirjallisuudessa. Se sai virikkeitä osittain romanialaisilta ja muilta Balkanin kansoilta, jotka ovat ryhtyneet taistelemaan Turkin vallasta vapautumisen puolesta, sekä osittain Italiasta, missä albanialaisten keskuudessa oli syntynyt albaniankielinen kirjallisuus. Kansallisen albanialaisen kirjallisuuden syntyyn liittyvät sellaiset etevät runoilijat kuin Naim Frasheri ja Cajupi. Turkin tappioon päättyneen sodan jälkeen (1878) pidettiin kaksi rauhankongressia San Stefanossa ja Berliinissä. Niissä päätettiin Albanian alueen uudelleen jaosta. Pohjois-Albanian sisämaa liitettäisiin Montenegroon, kun taas muu osa jäisi Turkille. Tällöin Albanian itsenäisyysmiehet kokoontuivat Prizdeniin ja muodostivat liiton, jonka tehtävänä oli aseellisesti estää Albanian jako. Albanialaisten vastarinta esti myös Montenegroa saamasta hallintaansa sille määrättyä aluetta. Korvaukseksi Montenegro sai sen sijaan kaksi rannikkokaupunkia, Ulqinin ja Tivarin. Prizdenin liitto vaati myös ensimmäistä kertaa Albanian autonomiaa Turkin valtakunnassa ja siksi myös Istanbul vastusti sitä.

Vuosisadan vaihteen tienoilla albanialaiset nousivat useita kertoja turkkilaisia vastaan. Suurinomat kansannousut olivat vuosina 1910, 1911 ja 1912. Vuoden 1912 kansannousu oli luonteeltaan yleinen ja koko maata käsittävä. Samanaikaisesti puhkesi Balkanin sota. Serbia, Montenegro, Kreikka ja Bulgaria hyökkäsivät Turkkiä vastaan jakaakseen keskenään sen eurooppalaisen osan — mm. Albanian. Serbialaiset, montenegrolaiset ja kreikkalaiset joukot työntyivät Albaniaan, löivät turkkilaiset ja ajoivat albanialaiset kapinalliset taaksepäin. Tässä uhkaavassa tilanteessa alba-

nialaiset nationalistit päättivät julistaa Albanian itsenäiseksi. Kansa valitsi edustajia kansalliskokoukseen, joka kokoontui Vlorassa ja julisti Albanian itsenäisyyden marraskuun 28 päivänä 1912. Se valitsi myös hallituksen ja sen johtoon etevän nationalistin ja taitavan poliitikon Ismael Qemalin.

Itsenäinen Albania

Eri suurvallat olivat taustavoimina Balkanin sodassa. Sodan päättyttyä ne alkoivat neuvotella Balkanin rajoista. Itävalta-Unkari ja Italia vastustivat Albanian jakamista, koska tämä voimistaisi Serbiaa ja sitä kautta Venäjän vaikutusvaltaa. 1913 suurvallat päättivät tunnustaa Albanian itsenäisyyden, mutta vain omilla ehdoillaan:

- 1) kuusi suurvaltaa kontrolloi maata
- 2) valtionpäämiehen tulee olla suurvaltojen valitsema prinssi
- 3) suurvaltojen kansainvälinen valvontakomitea pitää käsissään maan koko hallintokoneistoa ja päättää valtion tulo- ja menoarviosta.

Maan rajat määriteltiin niin, että vain puolet Albanian pinta-alasta kuului Albanian valtioon. Samoin yli puolet albanialaisista jäi rajan välle puolelle, pääasiassa Serbiaan. Suurvallat nimittivät preussilaisen prinssin Albanian ruhtinaaksi. Ismael Qemalin hallitus syrjäytettiin ja sen tilalle asetettiin suurvalloille mieluisampi hallitus.

Huhtikuussa 1915 tehtiin Italian ja Ententen välinen salainen sopimus, jonka mukaan Italia menisi sotaan Ententen puolelle ja saisi Vloran ja sen ympäristön korvaukseksi. Keski-Albaniaan piti perustaa Italian valvoma Albanian valtio. Maan pohjoisosaa piti liittää Serbiaan ja eteläosa Kreikkaan. Vaikka Albania pysyikin puolueettomana Italia, Serbia ja Kreikka miehittivät kukin osansa maasta ja pysyivät siellä koko sodan ajan. Loka-kuun vallankumouksen jälkeen neuvostohallitus julkisti kaikki suurvaltujen salaiset sopimukset, myös Albanian jakoa koskevan. Sodan jälkeen tämä osaltaan voimisti laajaa kansallista liikettä, joka suuntautui Italiaa vastaan. Italialla oli joukkoja edelleen Albaniassa. Albanialaiset isänmaanystävät kokoontuivat Lushnjän kongressiin ja päättivät asevoimin ajaa italialaiset pois maasta. Vlora piiritettiin ja italialaiset karkoitettiin.

Koko tämän ajan suurmaanomistajat olivat säilyttäneet valtansa maaseudulla. Vuosina 1921-23 istuneet hallitukset puolustivat näiden etuja, avasivat ovet ulkomaiselle pääomalle ja harjoittivat yhä taantumuksellista sisäpolitiikkaa. Erään johtavan demokraatin murha aiheutti val-

lankumouksen. Hallitus syöstiin vallasta ja sen vahva mies sisäministeri Ahmed Zogu pakeni Jugoslaviaan. Muodostettiin Fan Nolin johtama porvarillis-demokraattinen hallitus. Sillä oli ohjelmassaan mm. maareformi, jonka oli määrä lopettaa feodalismi maaseudulla. Hallitus viivytteli kuitenkin sen toteuttamisessa ja päätti odottaa uuden parlamentin valitsemista. Epäröinti ja viivyttely johti siihen, että monien talonpoikien innostus ja luottamus hallitukseen alkoi horjua. Zogu kokosi armeijan niiden ulkomaisten yhtiöiden tuella, jotka näkivät sijoituksensa Albaniassa uhatuiksi. Joulukuussa 1924 hänen joukkonsa ylittivät rajan ja vajaassa kahdessa viikossa Tirana antautui. Johtavien demokraattien oli paettava ulkomaille, useat heistä murhattiin.

Vallankumouksen epäonnistuminen merkitsi vaikeita koettelemuksia Albanian kansalle. Zogun hallituskaudella taantumus palasi valtaan. Ulkomaiset yhtiöt saivat mahtiasemansa takaisin. Italialaiset saivat lähes täydellisen määräysvallan Albanian taloudessa. Albanian valtionpankki tosin perustettiin, mutta se oli kokonaan italialaisten hallinnassa. Kaksikymmentäluvun lopulla Zogu solmi useita sopimuksia Mussolinin kanssa. Nämä antoivat Italialle oikeuden puuttua asioihin, jos katsottiin Albania tai sen yhteiskunta uhatuksi. Vuonna 1928 Zogu muutti maan kuningaskunnaksi ja julisti itsensä kuninkaaksi. Albaniasta tuli käytännössä Italian puolisiirtomaa.

Vastarinta nousee

Kansallisen porvariston vastarinnan murruttua Zogun hallinnon vastustamisen johto siirtyi työväenluokan käsiin.

Kommunistinen liike organisoidussa muodossaan syntyi Albaniassa suhteellisen myöhään. Ensimmäinen organisoitu ryhmä syntyi 1929 Etelä-Albaniassa olevaan Korcan kaupunkiin. Kolmekymmentäluvulla syntyi Pohjois-Albaniaan Shkodraan toinen kommunistinen ryhmä ja aivan 30-luvun lopulla syntyi kolmas, ns. nuorten ryhmä.

Näillä ryhmillä oli selviä heikkouksia. Yhteisenä heikkoutena oli järjestöjen paikallisuus, ne eivät tarpeellisessa määrin pyrkineet koko maata käsittävän organisaation luomiseen. Vasta 30-luvun lopulla oli yrityksiä perustaa ko. ryhmien haaraosastoja perustamispaikan ulkopuolelle.

Ryhmistä merkittävin oli Korcan ryhmä. Se oli vanhin, suurin ja myös kin periaatteellisilta kannanotoiltaan leniniläisin. Se kannatti proletariaatin hegemoniaa vallankumouksellisessa liikkeessä. Se ymmärsi fasismin

vaaran suureksi ja pyrki muodostamaan yhteisrintaman tämän vaaran torjumiseksi talonpoikien ja edistyksellisten aineiden kanssa.

Sen sijaan muissa ryhmissä oli näkyvissä huomattavia poliittisia ja ideologisia virheitä. Shkodran ryhmä ei katsonut työväenluokan kehittyneen Albaniassa niin, että se pystyisi johtamaan vallankumouksellista liikettä. Se tähtäsi jonkinlaiseen käsityöläisten liikkeeseen. Fasistisen intervention vaaraa se ei ottanut vakavasti eikä pyrkinyt yhteisrintaman muodostamiseen, minkä johdosta se ei pystynyt johtamaan joukkoliikettä, vaan jäi salaseuraksi. "Nuorten ryhmä" taas keskitti toimintansa poliittisesti toisarvoisiin seikkoihin. Sen mielestä huomattavin ristiriita oli sukupolvien ristiriita, joka oli ratkaistava perheinstituution hävittämisen kautta.

Siis ennen fasisti-interventiota kommunistinen liike ei ollut organisatorisesti eikä ideologisesti yhtenäistynyt. Kuitenkin käytännön taistelussa kommunistit olivat jo osoittaneet rohkeutta ja kykyä. He olivat jo johtaneet taisteluita taantumuksen toimenpiteitä vastaan, lakkoja ja mielenosoituksia. Poliittisesti merkittävää oli myös se, että Korcan ryhmän organisoima yhteisrintama saavutti paikallisissa vaaleissa vähän ennen interventiota n. 80 % äänistä (yleisiä vaalejahan ei ollut).

Fasistinen interventio

Huhtikuussa 1939 koitti Albanian kohtalonhetki. Italian puolisiirtomaasta tuli siirtomaa. Mussolinia ei tyydyttänyt Italian välillinen kontrolli Albaniassa. Albanian valtaus sujui nopeasti, Zogun hallitus ei halunnut taistella eikä kansa pystynyt aseettomana ja järjestämättömänä kuin hajanaisiin vastustusyrityksiin. Lyhyen muka personaaliunionikauden jälkeen tehtiin Albaniasta täydellisesti Italian osa.

Italian sotavoimat Albaniassa olivat varsin suuret, vielä joukkojen siirron jälkeen itärintamalle Albaniaan jäi italialaisia sotilaita lähes sata tuhatta, lisäksi albanialaisia quisling-joukkoja oli n. 12 000.

Italialaisten yritys fasistisoida Albania ei kuitenkaan onnistunut. Italialaisvastaisuus sai jo näinä sodan parina ensi vuonna runsaasti ilmentymiä. Yritykset fasististen joukkojärjestöjen luomiseksi epäonnistuivat. Lakot ja mielenosoitukset olivat tavallisia, vaikka ne tukahdutettiin verisesti.

Kommunististen ryhmien toiminta ja vaikutusvalta kasvoivat, koska ne johdonmukaisesti vastustivat fasistista interventiota.

Vapautusliike syntyy

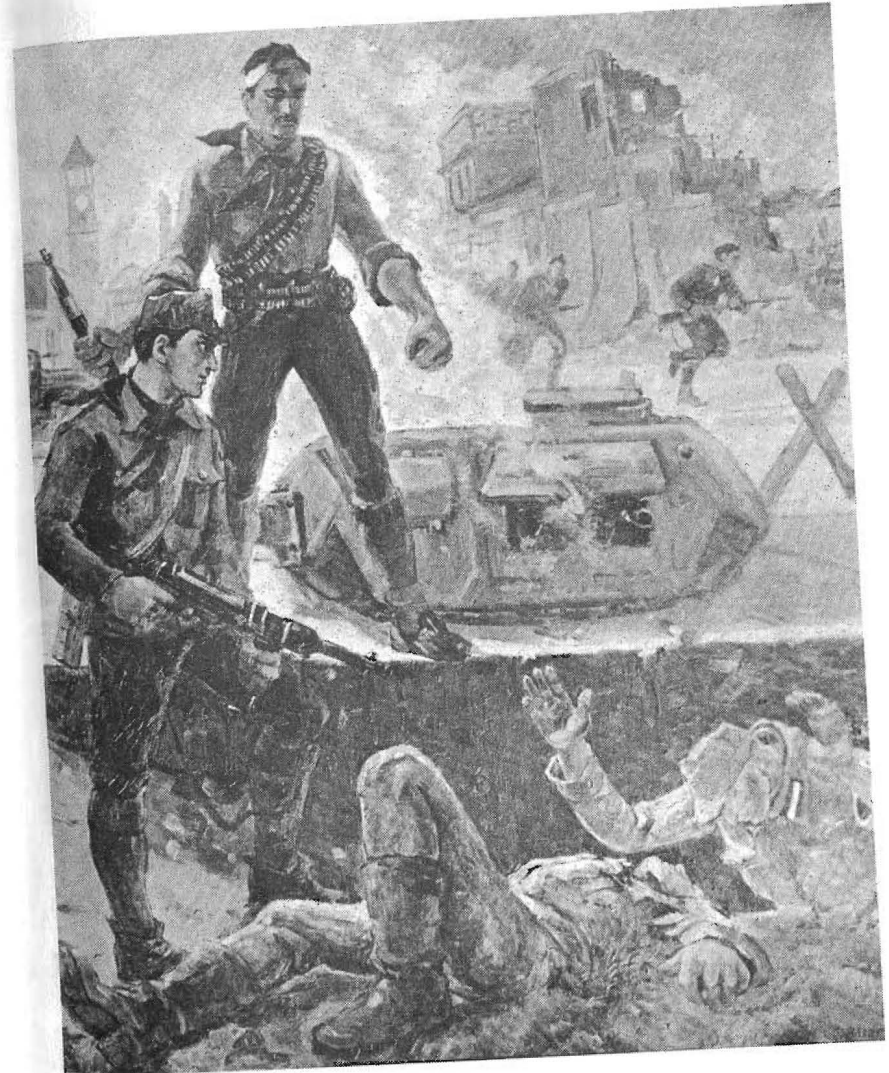
Kommunistisen liikkeen sisäinen heikkous ei voinut jäädä huomaamatta rehellisiltä vallankumouksellisilta. Yhteisen organisaation puute tuntui raskaana. Toisaalta väkivallattoman vastarinnan puutteet tulivat näkyviin. Tässä vaiheessa se merkitsi enää kaaderien tarpeetonta uhraamista, oli päästävä johdonmukaisesti suunniteltuun ja johdettuun toimintaan.

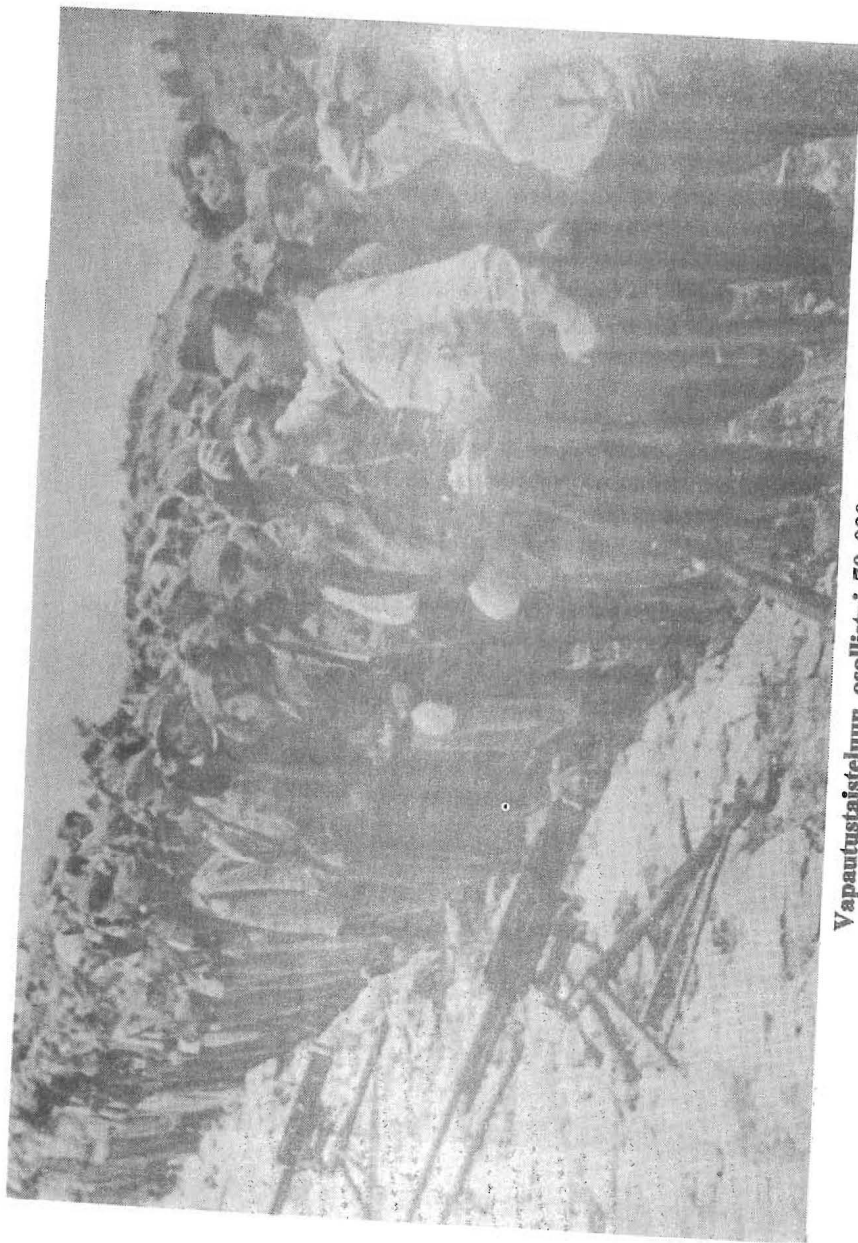
Korcan ryhmän toimesta pyrittiinkin heti fasistimiehityksen jälkeen yhtenäisen kommunistisen puolueen muodostamiseen. Jo tässä vaiheessa erittäin tärkeäksi tuli Enver Hoxhan osuus, joka jouduttuaan pakenemaan Korcasta miehityksen tapahduttua sai tehtäväkseen perustaa Tiranassa Korcan ryhmän alaisen kommunistisen ryhmän.

Varsinkin muiden kommunististen ryhmien keskuudessa esiintyi yhdistymistä ja sen muotoja koskevia epäilyksiä. Kuitenkin tapahtumien kulku pakotti melkein kaikki tulemaan mukaan puolueen perustamiseen. Vihdoin lokakuussa 1941 Tiranassa kokoontuneet valtuutetut perustivat puolueen. Puolueen rakentamiseksi hyväksyttiin Enver Hoxhan esittämät periaatteet. Oli muodostettava kokonaan uusi puolue, ei olemassa olevien ryhmien liitto, ja näiden ryhmien oli lopetettava itsenäinen toimintansa. Ryhmien entiset jäsenet pääsivät uuden puolueen jäseniksi vasta puolueen johdon hyväksymisen jälkeen. Näin saatiin epäterveet ainekset pois puolueen jäsenyydestä. Puolueen jäsenmäärä perustamisvaiheessa jäi alhaiseksi vain n. 200 jäsentä, mutta näiden vallankumouksellinen tietoisuus ja innostus oli sitä korkeampi, ja tuleva kehitys osoitti toimenpiteen olleen oikean.

Vähän myöhemmin perustettiin Albanian kommunistinen nuorisoliitto. Puolue alkoi heti organisoida kansaa vapautustaisteluun italialaista fasistimiehittäjää vastaan. Kommunistit ja nuorisoliittolaiset lähtivät vuorille liittyyäkseen siellä aseellisiin joukkoihin. Koko maassa syntyi pieniä sissiryhmiä, sitten partisaaniosastoja, jotka lopulta yhdistyivät kansalliseksi vapautusarmeijaksi. Valtaosa aseista vallattiin viholliselta hyökkäämällä ensin maaseudun poliisiasemia ja sitten yhä suurempia vihollisjoukkoja vastaan. Heinäkuun 25 päivänä aamulla sissit katkaisivat puhelinlinjat, ja saattoivat maahantunkeutuvan vihollisen joukot sekasortoon yhdessä vuorokaudessa.

Syyskuun 16. päivänä Pezassa pidettiin ensimmäinen kansallinen vapautuskonferenssi, jossa perustettiin kansallinen vapautusneuvosto.

Vapautustaisteluun osallistui 70 000 partisaania.

Konferenssin jälkeen organisoitiin kansallisia vapautusneuvostoja kaikkialle maahan. Ne olivat vallankumouksellisen valtion ja vapautusarmeijan elimiä ja muodostivat uuden valtion ytimen.

Yhä enemmän partisaatijoukkoja koottiin. Jo vuoden 1942 lopussa armeijan osastoja oli 22. Suurvallat USA, Iso-Britannia ja Neuvostoliitto antoivat lausunnon, jossa ne tunnustivat Albanian kansan taistelun. Porvarilliset nationalistit, kommunistipuolueen voiman pelottamina, perustivat vuoden 1942 lopussa "Kansallisen rintaman" omine sotilasosastoinen.

Maaliskuussa 1943 kommunistinen puolue piti ensimmäisen valtakunnallisen kokouksen ja muodosti vakinaisen vapautusarmeijan. Tähän asti partisaaniosastot olivat tehneet hyökkäyksiä ilman yhteistä keskitettyä johtoa. Kesällä järjestettiin vapautusarmeijan pääesikunta, jossa Enver Hoxha toimi poliittisena komissaarina. Nykyinen pääministeri Mehmet Shehu johti ensimmäistä prikaatia.

Syksyllä 1943 pidettiin toinen kansallinen vapautuskonferenssi, jossa päätettiin tunnustaa vapautusneuvostot Albanian aidoiksi valtioelimiksi ja perustaa uusi valtiokoneisto ministeriöineen. Yhdistyneen vapautusarmeijan taisteluvoima kasvoi, mutta myös vastustaja voimistui.

Vahvistaakseen vapautusarmeijan asemaa kongressi pyysi Neuvostoliiton, Englannin ja USA:n hallituksia lähettämään sotilasvaltuuskunnat vapautusarmeijan pääesikuntaan. Nämä tulivatkin muutaman kuukauden kuluttua.

Italialaiset antautuivat syksyllä 1943. Italialaiset sotilaat, jotka siirtyivät vapautusarmeijan puolelle muodostivat oman pataljoonansa.

Kun Italia antautui, oli suurin osa maasta — muutamia kaupunkeja lukuunottamatta — kansallisen vapautusarmeijan hallussa. Mutta natsijoukkoja vyöryi maahan Kreikasta ja Jugoslaviasta. Pidettyään pari viikkoa puoliaan natsveja vastaan, partisaanit vetäytyivät takaisin kaupunkeista. Siten alkoi uusi vaihe sodassa.

Natsi-Saksan hyökkäys

Natsit käyttivät albanialaisten kansallistunteita hyväkseen vieläkin häikäilemättömämmin kuin italialaiset fasistit. Italialaiset olivat taistelleet albanialaista monarkiaa vastaan, mutta natsit perustivat uudelleen kuningasmielisen puolueen, loivat uuden albanialaisen armeijan ja organisoivat katolisen puolueen. He kutsuivat kokoon perustuslakia säätävän

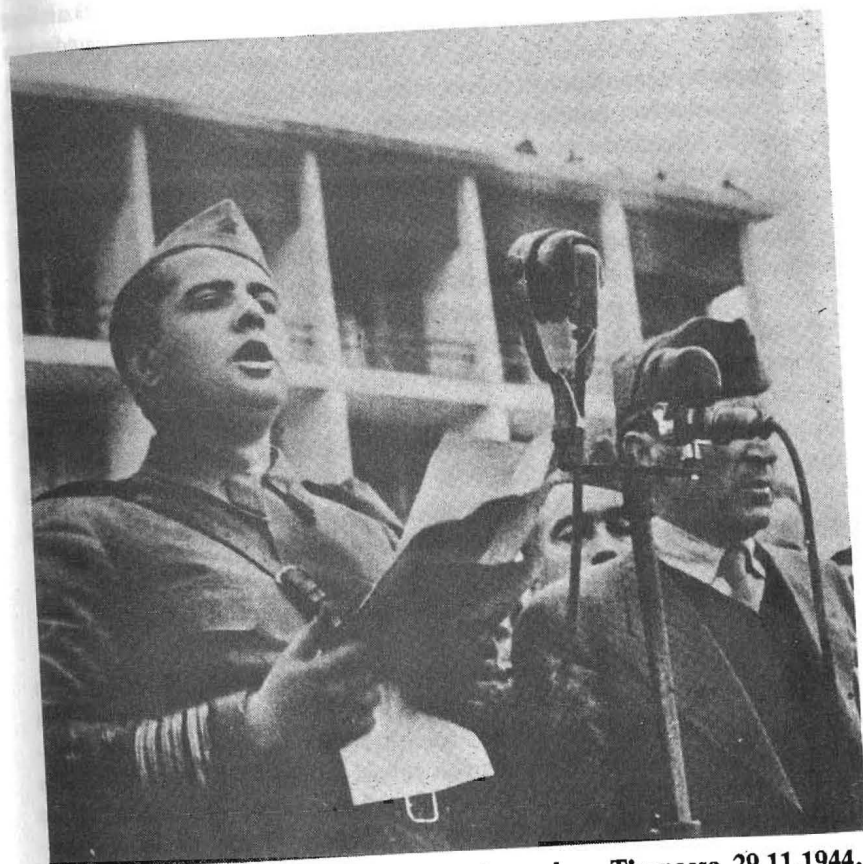
kokouksen ”isänmaan itsenäisyyden palauttamiseksi”. Kommunistit pommittivat kokouksen ensimmäistä istuntoa ja saivat sen keskeytetyksi. Kansalliset vapautusneuvostot käyttivät edelleen valtaa kaupunkien ulkopuolella. ”Kansallinen rintama” ryhtyi yhteistoimintaan saksalaisten kanssa. Natsit aloittivat suurhyökkäyksen murtaakseen vastarinnan talvella 1943-44. Tammikuussa -44 natsidivisioonat vyöryivät etelästä pohjoiseen. Ne polttivat ja murhasivat kaikkialla. Natsit terrorisoivat kaupunkeja, ja tuhansia albanialaisia fasismin vastustajia pidätettiin ja lähetettiin saksalaisten keskitysleireihin. Gestapon mielitaktiikkaa oli käskää ihmiset ulos taloistaan ja ampua heidät kynnykselle. Kolmen kuukauden kuluttua natsit ja ”Kansallinen rintama” julistivat murskanneensa vapautusrintaman, mutta parissa viikossa partisaaniprikaatit palauttivat valtansa kansallisten vapautusneuvostojen kautta. Etelä-Albaniassa Mehmet Shehun johtama ensimmäinen hyökkäysprikaati marssi Etelä-Albaniasta maan keskiosiin ja pelasti piiritykseen joutuneen pääesikunnan. Tuhansia nuoria albanialaisia liittyi vapautusarmeijaan, jonka vahvuus oli nyt 35 000. Huhtikuussa 1944 vapautusarmeija aloitti hyökkäyksen ja saavutti voittoja myös pohjoisessa porvarillisten nationalistien, katolisen kirkon ja feodaalilylmysten linnakkeessa.

Näiden menestysten ansiosta kommunistit kutsuivat koolle fasisminvastaisen kansallisen vapautuskongressin 24. toukokuuta 1944. Kokouksen 200 valtuutettua valitsivat väliaikaisen hallituksen, jota johti Enver Hoxha, joka nimitettiin myös vapautusarmeijan ylipäälliköksi.

Natsijoukot vastasivat uudella suurhyökkäyksellä. Yli 30 000 saksalaista ja 15 000 marionettisotilasta aloitti hyökkäyksen Etelä-Albaniassa kesäkuussa 1944. Näiden tarkoituksena oli kansallisen vapautusrintaman eristäminen. He epäonnistuivat jälleen ja 3000 saksalaista ja marionettisotilasta kaatui.

Kesäkuun lopussa lähetettiin vapaustusarmeijan ensimmäinen hyökkäysdivisioona pohjoiseen vapauttamaan miehitettyjä alueita ja murskaamaan taantumukselliset.

Elokuussa 1944 marssi toinen hyökkäysdivisioona Keksi-Albaniiaan ja eristi Tiranan muusta maasta. Elokuun lopussa natsilla oli hallussaan enää muutamia suurimpia kaupunkeja. Muu Albania oli vapautettu. Syyskuussa vapautusarmeija alkoi 50 000 miehen ja naisen voimalla vapauttaa suuria kaupunkeja. Lokakuun 22 päivänä 1944 Albanian demokraattinen hallitus julistettiin perustetuksi. Vapautusarmeijan vahvuus kasvoi 70 000:een henkeen, joista 6 000 oli naisia. Saksalaiset pakenivat.

Albania on vapautettu — Enver Hoxha puhuu Tiranassa 29.11.1944.

Lokakuun 29 päivänä Mehmet Shehun johtamalle ensimmäiselle hyökkäysdivisioonalle annettiin käsky vapauttaa pääkaupunki. Samana yönä vapautettiin puolet kaupungista. Saksalaisten vastarinta terävöityi, ja lopputaistelut käytiin katu kadulta. Yhdeksässätoissa päivässä Tirana oli vapautettu.

Ainoastaan Shkodra oli enää miehitettyä, ja sieltäkin miehittäjät karkoitettiin 29 päivänä marraskuuta. Koko Albania oli nyt vapautettu, ja Enver Hoxhan johtaman demokraattisen hallituksen valvonnassa.

Neuvostoarmeijan suuret voitot saksalaisista joukoista ratkaisivat suurelta osin sodan kulun ja siten osaltaan mahdollistivat Euroopan vapautumisen natsismin otteesta. Albania kuitenkin vapautui kokonaan omin voimin, ja sen joukot ajoivat takaa lyötyjä saksalaisia joukkoja pitkälle Jugoslavian puolelle. Jugoslavian kansallisen vapautusarmeijan pyynnöstä Albanian viides ja kuudes divisioona taistelivat jugoslavalais-ten aseveljiensä rinnalla Jugoslavian vapauttamiseksi saksalaisista miehittäjistä.

Italiaa ja Saksaa vastaan käydyissä taisteluissa olivat kommunistien johtamat albanialaiset partisaanit sitoneet peräti 140 000:tta akselivaltujen sotilasta. Taisteluissa kaatui 26 600 vihollissotilasta, haavoittui 21 200, ja lähes 20 000 otettiin vangiksi.

Sota aiheutti kuitenkin Albanialle erittäin suuria tappioita. Lähes 2,5 % väestöstä sai surmansa. Jos vangitut ja haavoittuneet lasketaan mukaan tappiot olivat yli 7 % Albanian väestöstä. Yli 1/3 kaikista taloista tuhoutui.

Yli 1/3 kotieläimistä tuhoutui tai varastettiin. Yli kolmannes kaikista viini- ja hedelmätarhoista hävitettiin. Lähes kaikki kaivokset, satamat, tiet ja sillat tuhoutuivat. Valtava työ odotti uutta kansantasavaltaa.

Kansandemokraattisesta vallankumouksesta sosialismiin

Albania on sosialistinen valtio, proletariaatin diktatuuri. Asiantilan perustana on se tosiasia, että Albanian kansa ei II maailmansodan aikana vain vapauttanut maataan fasistien miehityksestä vaan tuhosi myös ihmisen toisen ihmisen riistoon perustuvan yhteiskunnan Albaniassa voimassa olleen muodon, feodaalisen maanomistuksen ja kapitalistisen maan tuotantovälineiden yksityisomistuksen ja perusti tilalle ensin kansandemokraattisen valtion ja sitten sen pohjalle rauhallisesti kasvate- tun sosialistisen yhteiskunnan. Näiden kahden yhteiskunnan poliittinen perusta on sama, ne ovat molemmat työväenvallan eri muotoja. Niiden ero on siinä, että kansandemokraattisessa valtiossa eivät vielä kaikki tuotan- tosuhteet ole yhteiskunnallisia, eli merkittävä osa tuotantovälineistä on vielä yksityisomistuksessa. Kansallinen vapaustaisteluhan ei ollut vain taistelua fasismia ja imperialismia vastaan vaan kamppailua myös feoda- lismista vapautumisen puolesta. Yhteisrintama perustettiin näiden ta- voitteiden pohjalle. Kysymyksessä oli kansandemokraattinen vallanku- mous, jonka voitto taas loi pohjan sosialismin rakentamiselle. Sosialisti-

seksi se muuttui vasta maatalouden kollektivisoinnin myötä. Mutta koska valta oli jo työtätekevillä, niin sosialistisen yhteiskunnan kehittäminen tapahtui rauhallisesti puolueen johdolla ja talonpoikien tuella; sosialisti- nen maan yhteisomistus kun on niin selvästi perheviljelmää tehokkaampi tuotantotapa ja se antaa talonpojille mahdollisuudet huomattavasti va- paampaan ja rikkaampaan elämään. Sosialistisen yhteiskunnan kehitty- miselle kohti kommunismia myös on ehdottoman välttämätöntä se, että myös maa on yhteisessä omistuksessa, ei vain teollisuus ja kauppa. Vasta silloin kun yhteiskunnan kaikki tuotantosuhteet ovat yhteiskunnallisia, voidaan tehokkaasti kehittää uutta sosialistista samoista lähtökohdista toimivaa ihmistä ja sitä kautta vapauttaa hänen luomisvoimansa. Vain niin voidaan koko yhteiskunnassa ottaa käyttöön sosialistinen jakoperi- aate: kaikilta kykyjensä mukaan, jokaiselle työnsä mukaan. Vain siten voidaan toteuttaa sosialistista työnjakoa. Se luo myös pohjan kaupungin ja maaseudun välisen ristiriidan ja henkisen ja ruumiillisen työn eriarvoi- suuden vähittäiselle hävittämiselle. Sosialististen tuotantosuhteiden täy- dellistäminen vie myös pohjan pois pienomistuksesta väistämättä kum- puavalta pikkuporvarillisesta ajattelutavalta.

Juhani Tanski

Vanha partisaani kertoo

Kaksi Ruotsi—Albania Seuran edustajaa, jotka vierailivat Albaniassa v. 1972, tapasivat matkansa aikana myös vanhan partisaanin Giorgo Celan. Oheisena haastattelussa tämä veteraani kertoo kokemuksiaan.

Giorgo Cela on 52-vuotias. Hän asuu Dervicanissa Albanian kreikkalaisen vähemmistön alueella. Giorgo Cela kertoo:

— Olen syntynyt tässä kylässä. Asuin täällä 20. ikävuoteeni asti. Silloin liityin partisaaneihin puolustaakseni maatamme miehittäjiä vastaan. Olin ensimmäisiä partisaaneihin liittyneitä tästä kylästä.

Vapautuksen jälkeen jäin edelleen armeijaan. Kun lähdin kylästä v. 1943, olin käynyt vain alkeiskoulun. Armeijassa lueskelin iltaisin ja suoritin kahdeksanvuotisen peruskoulun sekä lukion. Sen jälkeen opiskelin ulkomailla sotilasakatemiassa.

Nyt olen eläkkeellä. Seitsemän vuotta sitten muutin tänne takaisin ja rakensin tämän talon.

Kerrohan perheestäsi.

— Minulla on neljä lasta, kaksi poikaa ja kaksi tyttärtä. Toinen pojista on armeijassa ja toinen opiskelee yliopistossa. Hänellä on ranskan kieli pääaineenaan.

Molemmat tytöt käyvät lukiota Gjirokastrassa. He asuvat kotona.

Onko sinulla tapana kertoa lapsillesi vapautussodasta?

— On, eikä vain heille vaan myös muille osuustoimintatilan lapsille. Sehän kuuluu osana nuorison aatteelliseen kasvatukseen. Tietyissä tilanteissa kuten esimerkiksi jonkun taistelun tai vapautustaistelun aikaisen tärkeän tapahtuman vuosipäivänä me, jotka olimme mukana taistele-

massa, kerromme siitä nuoremmille. Pyrimme siten luomaan heissä uhrattua ja isänmaallista henkeä.

— Ovatko he kiinnostuneita vapaustaistelusta? — Ovat toki. . . Nuoret ovat hyvin kiinnostuneita. Toisinaan minä itse asiassa en jaksaisi vastaila kaikkiin heidän kysymyksiinsä.

Kertoisitko meille vapaustaistelusta? — Tiedätte varmaan, että Albanian kommunistinen puolue perustettiin 8. marraskuuta 1941. Vähän sen jälkeen puolueen edustaja tuli tälle seudulle. Hän teki valistustyötä kylissä. Melko pian, vuoden 1942 alussa, perustettiin tänne nuorisojärjestö ja ensimmäiset lähtivät vuorille liittyäkseen partisaanijoukkoihin.

Tämä kylähän kuuluu kreikkalaiseen vähemmistöön ja olimme siihen aikaan kaksinkertaisen sorron alaisena. Olin silloin tietoisä. Saimme surkeaa palkkaa. Päiväpalkka riitti vain kahteen kiloon leipää. Kansa eli puutteessa ja se oli eräs syy siihen, että puolueen aatteet olivat niin rakaita takäläisille ihmisille. He olivat ensimmäisiä, jotka vastasivat puolueen vetoomuksiin.

Tammikuussa 1943 minä menin vuorille ja liityin partisaaneihin. Meitä lähti sillä kertaa kolmetoista. Seitsemällä meistä oli kivääri, kuudella ei ollut mitään asetta.

Millaiset olivat ensimmäiset yhteytesi puolueeseen? — Niitä pidettiin Gjirokastran puoluekomitean tovereiden kautta. Puolueella ei ollut siihen aikaan paljoa propagandamateriaalia. Suorat kontaktit ja keskustelut olivat tärkeimmät keinot, joiden avulla saatoimme ymmärtää tilanteemme.

Oliko silloin mitään joukkojärjestöjä kuten ammattiyhdistyksiä? — Gjirokastrassa oli vain vähän teollisuutta. Oli joitakin työläisyhdistyksiä, jotka eivät oikeastaan olleet joukkojärjestöjä. Kun fasistit tulivat, he eivät hyväksyneet näitä yhdistyksiä. Gjirokastrassa oli kenkätehdas. Muutamia kyläläisiä kävi siellä töissä. Kun he illalla palasivat kotiin, heillä oli tapana keskustella muiden kyläläisten kanssa tilanteesta.

Mitä perheillenne tapahtui kun olitte lähteneet kylästä? — Äitini vangittiin. Kun he kysyivät häneltä ja sisariltani, missä minä olin, he vastasivat: ”Emme tiedä. Menkää ja etsikää hänet.”

Italialaiset joukot polttivat talomme vuotta myöhemmin kostoksi. Millä paikkakunnilla sinä taistelit?

— Olen ollut mukana taisteluissa etelästä pohjoiseen aina Jugoslavian puolelle saakka.

Ehkäpä nyt voitte ymmärtää, miksi nuoret ovat kiinnostuneita kuuntelemaan kertomuksiani näistä ajoista. Se antaa heille käsityksen siitä, mitä Albania on ollut ja opettaa arvostamaan sitä, millainen se nyt on.

Hallintojärjestelmä

Albanian kansantasavalta on sosialistinen valtio. Maa, jossa valtiovaltaa käyttää työväenluokka yhdessä liittolaistensa, lähinnä talonpoikaiston kanssa. Mitä tällainen marxilainen asettamus, albanialaisten lähtökohta pitää sisällään ja mitä se vaatii maan hallintojärjestelmältä?

Tunnusomaista työväenluokan valtiolle ovat sosialistiset tuotantosuhteet. Toisin sanoen maan tuotantovälineiden kollektiivinen omistus ja myös tuotannon tuloksien yhteinen hallinta. Sosialististen tuotantosuhteiden välttämättömänä ehtona on puolestaan se, että valtiollinen, poliittinen valta on kansan käsissä. Ja jotta se todella olisi, on maan hallinnon ja koko yhteiskuntaelämän saatava sellaiset muodot, että tämä käy mahdolliseksi. Hallintojärjestelmällä on tämän tehtävän täyttämässä keskeinen osuus.

Albanian hallintojärjestelmässä on väestöllä käytössään kolme erillistä mutta ei toisistaan riippumatonta välinettä: valtiokoneisto, puolue ja joukkojärjestöt. Lisäksi vallitsee jokamiehen oikeus arvosteluun ja myös vastauksen saamiseen.

VALTIOKONEISTO

Kaikki merkittävimmät organisaatiot, joiden kautta Albanian kansa valtaansa harjoittaa syntyivät jo vapaustaistelun kuluessa. Niiden muodon sanelivat silloiset kansalliset tarpeet ja niiden käytäntö muotoutui taistelun kuluessa puolueen johdolla kansan itsehallinnon tarpeiden pohjalta. Kansallisen vapautuksen yleisneuvostosta, vapautusrintaman ylijohdosta tuli kansantasavaltaa perustettaessa kansankongressi ja neuvoston nimitästä kansallisen vapautuksen komiteasta tuli hallitus. Paikalliset kansalliset vapautusneuvostot kehittyivät kansanneuvostoiksi.

Yksi niistä taisteluista, joita en unohda, oli Tiranan piiritys. Noin 3000-4000 saksalaista oli tulossa Kreikasta auttamaan Tiranassa olevia joukkoja. Me hyökkäsimme täydennysjoukkoja vastaan. Se oli raju taistelu. Se kesti neljätoista päivää. Voitimme saksalaiset ja vapautimme Tiranan.

Sitä ennen prikaatimme oli taistellut etelässä lähellä Kreikan rajaa. Olimme mukana Beratin vapautuksessa. Sieltä marssimme Lushnjaan, ylitimme Shkumbinin ja saavuimme pohjoiseen Elbasanin ja Tiranan välille. Taistelujen jälkeen jatkoimme pohjoiseen kohti Krujaa. Kävimme jatkuvia taisteluja. Osallistuimme Shkodran vapauttamiseen ja etenimme Jugoslavian puolelle Titogradiin ja Vishogradiin. Olemme jälkepäin arvioineet, että marssimme yhteensä n. 3800 km:ä vuoden 1943 alusta vuoden 1944 loppuun mennessä.

Harrastitteko prikaatissa opiskelua?

— Noin puolet partisaaneista oli lukutaidottomia. Puolueen ja armeijan koulutukseen kuului partisaanien opettaminen lukemaan ja kirjoittamaan. Saimme säännöllisesti tietoja muiden partisaanijoukkojen taisteluista ja myös neuvostoarmeijan menestyksistä saksalaisia hyökkääjiä vastaan.

Puolueen poliittisiin tehtäviin sisältyi myös kotimaisten taantumuselinten paljastaminen. Me tiesimme, että päätavoitteenamme oli maan vapauttaminen, mutta säilytimme koko ajan myös tulevaisuuden näköalan: vapautumisen riistäjäluokkien vallasta.

Millaiset suhteet partisaaneilla oli muuhun väestöön?

— Ne olivat erittäin hyvät. Olimmehan kansan omia poikia ja tyttäriä. Kansa suojeli meitä, antoi meille vaatteita ja ruokaa. Partisaanijoukot olisi murskattu, jollei meillä olisi ollut kansan tukea.

Oliko partisaanien joukossa paljon naisia?

— Minun kompaniassani meitä oli kaikkiaan 74 ja 18 meistä oli naisia.

Mitkä ovat olleet suurimmat muutokset täällä kylässä vapautuksen jälkeen?

— Ennen vapautusta meillä ei ollut koulua, ei juoksevaa vettä, ei sähköä. Nyt on kaikki toisin. Meillä on radio ja jopa televisio. Kun lähdin kylästä, talonpojat olivat hyvin köyhiä. He söivät ruokansa yhteisestä suuresta padasta. He eivät olleet koskaan edes nähneet pöytää ja lusikkaa.

Ennen feodaaliherrat omistivat seudun kaikki maat. Kun palasin niin löysin osuustoimintatilan.

Albanian kommunistinen liike organisoitui puolueeksi, lujittui ja kehittyi sodan aikana kyeten vastaamaan vapaustaistelun asettamiin vaatimuksiin. Puolueen oikea johto ja kommunistien uhrautuvaisuus kehittivät sen todelliseksi joukkojen puolueeksi.

Myös kaikki nykyiset joukkojärjestöt; ammattiyhdistykset, nuoriso- ja naisliitot auttoivat suuresti voiton saavuttamista. Ne organisoivat puolueen johdolla väkeä vapautusrintamaan ja propagoivat vapautuksen merkitystä, tavoitteita ja linjaa.

KANSANKONGRESSI

Kansankongressi on Albanian valtiovallan korkein haltija. Se johtaa valtiokoneistoa vastaten mm. maan tuotannosta, yhteiskunnallisesta elämästä ja kulttuuripolitiikasta. Kaikki valtioelimet ovat kansankongressin alaisia. Se säätää lait, päättää valtion tulo- ja menoarviosta ja valtion taloussuunnitelmasta, esimerkiksi 5-vuotissuunnitelmien toteuttamisesta. Se nimittää korkeat valtioelimet kuten kansankongressin puhemiehistön, korkeimman oikeuden ja oikeuskanslerin sijaisineen.

Yleensä voi sanoa kansankongressin hoitavan samoja tehtäviä kuin meidän eduskuntamme mutta se eroaa eräiltä merkittäviltä osiltaan meikäläisestä ja yleensäkin länsimaisesta parlamentista. Se eroaa mm. näin:

- kansankongressi on sekä lakeja säätävä että niitä toimeenpaneva ja toimeenpanoa valvova valta
- kansankongressin päätökset ovat lopullisia; mikään toinen valtion elin ei voi niitä viivyttää tai estää päätöksen toimeenpanoa (vrt. esim. Suomen presidentin lykkäävä veto-oikeus).
- kansankongressia ei voi mikään muu elin hajoittaa kesken toimikautta
- sosialistiset tuotantosuhteet antavat kansankongressille täydet mahdollisuudet suunnitella ja johtaa maan koko tuotantoelämää

Kansankongressin toimiaika on neljä vuotta. Sillä on vuosittain kaksi pysyvää istuntokautta, joiden alkamisajankohdan määrää kansankongressin puhemiehistö.

Kansankongressi päättää kaikista muista paitsi perustuslain muutoksista yksinkertaisella ääntenemmistöllä. Perustuslain säädäntään vaaditaan 2/3:n enemmistö.

Vaalit ovat yleiset, yhtäläiset, salaiset ja välittömät. Äänioikeus on jokaisella 18 vuotta täyttäneellä kansalaisella.

VAALITAPA

Jokainen 18 vuotta täyttänyt kansalainen on kaikissa valtiollisissa vaaleissa sekä äänestys- että vaalikelpoinen. Maa on jaettu 8000 äänioikeutetun vaalipiireihin. Kukin alue valitsee yhden edustajan. Vaalit ovat yleiset, yhtäläiset ja salaiset. Vaalitapa on suora, sillä kaikki valtion elimet, niin kansankongressi kuin kansanneuvostokin valitaan suorilla vaaleilla; ei koskaan valitsijamiesten kautta.

Albanian vaalilain mukaan valvoo vaaleja sekä Demokraattisen rintaman joukkojärjestöjen, (ammatti-, nuoriso- ja naisliittojen) ja muiden kansalais- ja kulttuurijärjestöjen että teollisuuden, maatalouden, hallinnon ja armeijan yksiköiden työkollektiivien asettamat vaalikomiteat.

Samat järjestöt ja elimet myös asettavat ehdokkaat. Koska kaikki ovat ainakin jonkin organisaation jäseniä, avautuu jokaiselle tilaisuus oman järjestönsä puitteissa osallistua ehdokasasetteluun.

Ehdokkaiden tultua nimitetyksi, alkaa vaalien tärkein vaihe: Demokraattisen rintaman järjestämät kaikkien vaalipiirien äänioikeutettujen yleiset kokoukset. Näissä ehdokkaiden on tehtävä tiliä omista edesottamuksistaan ja vastattava heille esitettyihin kysymyksiin.

Näissä toverillisen kritiikin ja itsekritiikin hengessä pidettävissä kokouksissa eivät valitsijat vain keskustelee ehdokkaista vaan he myös valitsevat parhaaksi tuntemansa vaalipiirin lopulliseksi ehdokkaaksi Demokraattisen rintaman vaalilistalle.

Ehdokkaiden arvioinnin mittapuuna ei ole vain heidän tietonsa, taitonsa ja kokemuksensa, vaan ennen muuta heidän poliittinen tietoisuutensa; edustajaksi halutaan henkilö, joka on todettu käytännön elämässä todella vilpittömästi palvelevan kansan etuja ja asettavan yleisen parhaan omien pyrkimystensä edelle.

Albanialaiset eivät silti pidä itse vaalitoimitusta muodollisuutena. Heidän mielestään vaalipäivä on tärkeä yhtenäisyyden osoittamisen päivä. Se on samalla suuri juhlapäivä. Äänestysprosentti on Albanian vaaleissa yleensä hiponut 100 prosentin rajaa.

KANSANKONGRESSIN PUHEMIEHISTÖ

Puhemiehistö on kansankongressin pysyvä elin. Se hoitaa valtion kollektiivisen johdon tehtäviä. Sen muodostavat puhemies (joka toimii myös valtionpäämiehenä), kaksi varapuhemiasta, sihteeri ja kymmenen jäsentä.

Puhemiehistö kutsuu kansankongressin koolle, päättää vaalipäivästä, valvoo, että lainsäädäntö on yhdenmukainen perustuslain kanssa (päätökset on myöhemmin alistettava kansankongressille, koska se päättää viimekädessä kaikista lain tulkinnoista), julkaisee lait, antaa asetukset (mikäli ne sisältävät oikeudellisia säännöksiä, on ne alistettava kansankongressin seuraavan istunnon hyväksyttäväksi); harjoittaa armahdus oikeutta, myöntää kunniamerkit ja -arvot, ratifioi kansainväliset sopimukset (elleivät ne ole sen laatuista, että ne vaativat kansankongressin hyväksymistä), nimittää ja erottaa hallituksen esittelystä erikoissuurlähettiläät ja täysivaltaiset ministerit, ottaa vastaan ulkomaisten lähettiläiden valtuuskirjeet, nimittää ja erottaa armeijan ylipäällikön, julistaa yleisen liikekannallepanon ja sotatilan niinä aikoina, jolloin kansankongressi ei ole kooilla. Samoin kansankongressin istuntokausien välissä se pääministerin esittelystä nimittää ja erottaa hallituksen ministerit.

HALLITUS

Hallitus on maan korkein toimeenpaneva viranomainen. Se on kaikissa toimissaan vastuussa kansankongressille. Hallitus mm.

- laatii maan yleiset taloussuunnitelmat ja valtion tulo- ja menoarvion ja esittää ne kansankongressille
- valvoo edellä mainittujen suunnitelmien toteuttamista
- johtaa maksu- ja rahajärjestelmää
- takaa perustuslaillisen järjestyksen ja suojaa kansalaisten oikeuksia
- johtaa armeijan yleisorganisaatiota
- ylläpitää ulkomaansuhteita
- valvoo kansainvälisten sopimusten noudattamista.

Hallituksen jäseniä ovat pääministeri, varapääministeri, 13 ministeriä ja valtion kontrolli- ja suunnittelukomiteoiden puheenjohtajat (viimemainitut virastot ovat ministeriön asemassa).

Hallituksen sisäpoliittisena päätehtävänä on kehittää tuotantovoimia, maan teollisuus- ja maataloustuotantoa ja sosialistisia tuotantosuhteita; syventää sosialistista vallankumousta ideologian ja kulttuurin alueilla ja lujittaa kansanvaltaa ja väestön, puolueen ja hallituksen keskinäistä moraalista ja poliittista yhtenäisyyttä.

Mitä tulee ulkopoliittikkaan, hallituksen tehtävänä on

- taata kansallinen riippumattomuus mitä tahansa ulkoista vaaraa vastaan
- vahvistaa ystävyyttä, yhteistyötä ja molemminpuolista apua sosialististen maiden veljeskansojen kanssa marxismi-leninismillä ja proletarisen internationalismin pohjalla
- tukea sorrettujen kansojen vallankumouksellisia ja kansallisia vapustaisteluita
- edistää suhteita ja yhteistyötä kaikkien yhteiskuntajärjestelmältään erilaisten maiden kanssa tasa-arvoisuuden, toistensa sisäisiin asioihin puuttumattomuuden, molemminpuolisen kunnioituksen ja hyödyn ja todellisen rauhan turvaamisen pohjalta.

KANSANNEUVOSTOT

Valtiovallan elin kylissä, muissa yhdyskunnissa, kaupungeissa, piirikunnissa ja lääneissä on kansanneuvosto, jonka toimintaa johtaa sen toimeenpaneva komitea. Kansanneuvostot valitaan yleisillä vaaleilla kol-

meksi vuodeksi kerrallaan. Vaalimenettely on yhtäläinen kansankongressivaalien kanssa. Kansanneuvostot ja kansankongressi muodostavat Albanian poliittisen perustan. Kansanneuvostojen tehtävänä on

- vastata alueensa talous- ja kulttuuriasioista
- pitää yllä yleistä järjestystä
- valvoa lakien soveltamista
- suojella kansalaisten oikeuksia
- laatia paikallisbudjetti.

Kansanneuvostoilla on myös oikeus antaa paikallisia asetuksia, jotka kuitenkin eivät voi olla ristiriidassa perustuslain, lakien ja ylempien valtion elinten (ylemmät kansanneuvostot ovat myös tällaisia elimiä; alempi neuvosto on hallinnollisesti ylempään alainen) määräyksiä.

Jokaisen kansanneuvoston on määräajoin pidettävä raporttikokouksia, joissa sen on tehtävä tiliä valitsijoille toimistaan. Tällöin valitsijoilla on myös tilaisuus, jos niin parhaaksi katsovat, vaihtaa vaikka koko neuvosto uudeksi.

PUOLUE

Työn puolue on Albanian ainoa puolue. Tämä juontaa juurensa vapaus-taistelun ajalta, jolloin kaikki muut poliittiset ryhmät, jotka lähinnä edustivat maan valtaapitäviä, asettuivat sodan kuluessa fasisien puolelle tai pyrkivät olemaan ”puolueettomia”. Siten ne menettivät luottamuksensa kansan silmissä. Sodan taisteluissa takoutui se puolueen ja kansan välinen yhtenäisyys, joka on niin luonteenomainen nyky-Albanialle.

Vaikka Työn puolue kiistatta johtaakin maan kehitystä ja poliittista elämää niin se ei tee sitä ylhäältä tulevilla mahtikäskyillä vaan yhdessä kansan kanssa ja kansan valvomana.

Albanialaisten mielestä puolueen on pidettävä itsensä työväenluokan todellisena osana ja etujoukkona. Tästä periaatteesta puolue pitää tiukasti kiinni. Sen jäseneksi voidaan hyväksyä vain sellainen henkilö, joka on henkilökohtaisella toiminnallaan osoittautunut jäsenyyden arvoiseksi. Jäsenyyden edellytyksenä on työ- tai muun kollektiivin jäsenten tuki pyrkijälle. Tavalliset ihmiset siis päättävät ehdokkaan kelpoisuudesta.

Jäsenyyden muina vaatimuksina ovat:

- 18 vuoden ikä
- 8-vuotisen peruskoulun suorittaminen

- kolmen puolueen jäsenen suositus
- lisäksi alle 26-vuotiaan tulee saada nuorisoliiton suositus ja sitä vanhempien joko ammatti- tai naistenliiton suositus.

Ne jotka täyttävät nämä ehdot, voidaan hyväksyä kandidaattijäseniksi. Kandidaattiaika on työläisille ja talonpojille kaksi vuotta, toimihenkilöille ja sivistyneistölle kolme vuotta.

Jäsenvaatimusten tiukkuutta kuvaa se, että Työn puolueessa on vain n. 62 000 jäsentä.

Puolueen elimet toimivat joka tasolla. Puolueen perusta on puolueosasto. Sellainen muodostetaan jokaiseen työkollektiiviin, missä toimii vähintään kolme kommunistia. Puolueosastot taas valitsevat sitä ylempänä olevan elimen, aina keskuskomitean nimittävään puoluekokoukseen asti. Koska jokainen kommunisti toimii tavallisena ihmisenä ihmisten joukossa on puolue lujuasti ankkuroitunut kansaan ja sen ongelmiin. Kukin puolue-elin muotoilee linjansa paikallisten olosuhteiden mukaan sopeuttaen sen koko puolueen yleislinjaan. Päälinjat päättää puoluekokous yhteistyössä koko puoluejärjestön, joukkojärjestöjen ja koko kansan kanssa. Näin puolue voi johtaa yhteiskunnan kehitystä ja valtiokoneiston toimintaa. Mutta tämä ei merkitse sitä, että puolue-elimet syrjäyttäisivät päätöksenteosta vastaavat valtioneelimet; puolueen päätökset sitovat vain jäseniä. Joukkojen on voitava hallita itse itseään ja valtionhallinnossa toimivat kommunistit valitsijoiden suoran kontrollin alaisena siinä kuin muutkin edustajat.

Martti Simola

Joukkojärjestöt

Yleistä

Sosialistisen yhteiskunnan henki ja elämä on joukkolinja. Eräs marxismiin, jonka periaatteiden pohjalle Albaniassa rakennetaan, päälähtökohtia on se, että vallankumous ja sosialismi ovat joukkojen itsensä saavutuksia. Marxilaisen tietoteorian kulmakiviä on albanialaisten mielestä havainto, jonka mukaan totuus yhteiskunnallisen käytännön tuloksena ei ole löydettävissä poikkeuksellisten yksilöiden aivoista, vaan laajojen joukkojen sukupolvi sukupolvelta hankkimien kokemusten tuloksena. Aivan kuten Enver Hoxha kerran eräessä puheessaan totesi: "marxismi-leninismi ei ole tiettyjen sitä ymmärtämään kykenevien 'lahjakkaiden' ihmisten etu- ja yksinöikeus. Se on työväenluokan ja työtätekevän kansan tieteellinen maailmankatsomus ja se on sitä vain työtätekevien ihmisten hallitessa sen ajatuksia. Vain silloin se lakkaa olemasta abstraktia ja muuttuu suureksi maailmanvallankumouksellisen muuttamisen voimaksi."

Joukkolinjan koetinkivi on se, millaisiksi kehkeytyvät joukkojen ja puolueen suhteet. Kansan on opittava valvomaan ja johtamaan puoluetta ja koko valtiota, kasvatettava itsehallintoon. Puolueen on taas osattava ottaa joukkojen käytännön kokemus omakseen, kehittää sen pohjalta eteenpäin vievä yleinen teoria ja toimintalinja ja vietävä se taas joukkojen toteutettavaksi; on osattava sanalla sanoen oppia molemmin puolin.

Tärkeimmän lenkin puolueen ja joukkojen välille muodostavat puolueen johdolla toimivat joukkojärjestöt. Niiden kautta kulkee tieto koko yhteiskunnassa puolueelle ja sitä kautta puolue vie linjansa kaikelle kansalle. Niiden kautta puolue myös hankkii pääosan uusista jäsenistään. Ne ovat

ideologisia kasvattajia. Puolueen asemaa joukkojärjestöjen johdossa pitävät albanialaiset olennaisen tärkeänä, sillä heidän mielestään puheet työväenvallasta ja sen historiallisesta sosialismin ja kommunismin rakentamisen tehtävästä olisivat vain tyhjiä fraaseja ellei työväenluokka ja sen ideologia johtaisi joukkojärjestöjä, kansan toiminnan pääorganisaattoreita. Sillä ellei marxismi-leninismi ole johdossa on johdossa väistämättä jokin muu, väistämättä pikkuporvarillinen, viime kädessä sosialismin ja kansan etujen vastainen ideologia.

Demokraattinen rintama

Demokraattinen rintama on sodan aikaisen vapautusrintaman suoranaisten seuraaja. Rintamahan silloin kokosi ja järjesti joukkoja fasismin murskaamiseksi ja perusti demokraattisen hallinnon vapautetuille alueille.

Nykyisellään Demokraattinen rintama toimii valitsijoiden ja valtiiovallan elimiin valittujen edustajien välisenä yhdyselimenä. Se järjestää vaalit, johtaa ehdokasasettelua ja vaalien jälkeen järjestää säännöllisiä raporttikoukkuja, joissa edustajat selostavat toimintaansa ja joissa valitsijat voivat sanoa sanottavansa ja valvoa edustajien toimia.

Muut joukkojärjestöt kuuluvat itsenäisinä järjestöinä Demokraattiseen rintamaan. Nämä ovat ammattiyhdistysliike, Albanian työn nuorisoliitto ja Albanian naisliitto.

Ammattiyhdistysliike

Ammattiyhdistykset järjestäytyvät teollisuusliittoperiaatteella, ei ammattialoittain. Ne edustavat tietyn tehtaan tai tuotannonalan kaikkia työntekijöitä (järjestäytymisprosentti on 100). Niiden avulla työntekijät käyttävät valtaansa tuotannon suunnittelussa ja teollisuuslaitosten hallinnossa. Ammattiyhdistykset ovat myös poliittisia kouluja, joiden avulla työväki oppii hallitsemaan.

Niiden tehtävänä on rohkaista sosialistista kilpailua parempien ja tuottavampien työmenetelmien löytämiseksi. Ne ovat myös pääkanavana valtion elinten ja työläisten välisessä sekä yksityistä tehdasta että koko valtiota koskevassa taloussuunnittelussa ja viisivuotissuunnitelman täyttämässä.

Sosialismin tulevaisuus on paljolti uuden sukupolven vallankumouksellisessa hengessä kasvamisen varassa. Nuorison sielusta käydään kovaa kamppailua koko maailman mitassa. Eikä Albaniakaan ole tästä taistelusta aivan syrjässä. Myös sinne voi tunkeutua länsimainen rappeutunut kaupallinen coca-cola-kulttuuri ”yksilöllisyyden” ihanteineen. Ylioppilailta on vaarana innostua esimerkiksi korostamaan intellektuaalisuuden ainutkertaisuutta tai masentua voivottelemaan kaiken turhuutta. Näin nuoriso voi irroittautua muista ihmisistä ja heidän ongelmistaan. Näin voi käydä ellei nuorisoliitto ja puolue ymmärrä pitää huolta nuorisosta tai kykene siihen. Nuorison rappeutuminen voi albanialaisten mielestä olla koko yhteisön rappion ja porvarillisen yhteiskunnan palautumisen merkki.

Mutta Albaniassa on nuorisoliitolla pitkät perinteet. Nuoriso oli etulinjassa jo vapaustaistelussa (koulunuoriso ja nuoret työläiset muodostivat joukkojen rungon ja nuorison uhri oli esim. kaatuneissa mitattuna raskain). Nykyisin kun yli puolet väestöstä on alle 30-vuotiaita, on nuorisoliitolla, jos mahdollista vielä suuremmat tehtävät edessään.

Ruumiillinen työ on ollut nuorison tärkeä opettaja. Albanian nuoriso on vapaaehtoisella työllä rakentanut mm. kaikki maan rautatiet. Saavutuksen kunnioitettavuuden ymmärtää, kun muistaa, että Albanian vuoristoinen maisema ei anna mahdollisuuksia helpolle rakentamiselle. ”Känsät käsissämme ovat vuoria revisionismia vastaan” on ollut heidän tunnuksensa.

Ruumiillinen työ, jatkuva kosketus tuotantoon, korkeatasoinen koulutus, laajat itsensä kehittämisen mahdollisuudet, poliittinen toiminta ja iloinen yhdessäolo muiden nuorten kanssa on pitänyt Albanian nuorison ryhdikkäänä.

Albanian naisliittoa käsitellään Naisen asema-artikkelin yhteydessä alkaen sivulta 117.

VALLANKUMOUKSELLISTAMISKAMPANJA — ASE TAISTELUSSA BYROKRATISOITUMISTA VASTAAN

Albanialaisten yhteiskuntateoreettisena lähtökohtana on heidän näkemysensä, jonka mukaan maailman työväenliikkeen kokemus osoittaa — käyttääksemme edelleen marxilaista termistöä — että luokkataistelu jatkuu myös sosialismin aikana. Eli että sosialismi ei ole ainoastaan kommunismiin siirtymisen aineellis-teknistä rakentamista, vaan pääasiassa, ensisijassa edelleenkin taistelua poliittisesta vallasta, toisin sanoen sen kansan käsissä säilyttämiseksi. Ja puolueen mielestä vastustajana oleva porvaristo, joka ei taloudellisen perustan puuttumisen vuoksi kykene avoimeen poliittiseen taisteluun, lymyää puolueessa ja valtiokoneistossa tukeutuen vanhoihin taantumuksellisiin ajattelutapoihin ja perinteisiin.

Albanialaisten mielestä tämän porvariston ei tarvitse **tietoisesti** pyrkiä kapitalismiin. Riittää, että heidän toimintansa, poliittinen linjansa **johtaa** siihen. Eikä ao. linjan tuloksena edes tarvitse olla, eikä voikaan olla kapitalismi sanan tavallisessa mielessä, vaan uudentyyppinen valtiokapitalismi, jossa tuotantovälineet ja tuotannon tulokset ovat yhteiskunnan **omistuksessa** laillisesti, virallisesti, mutta eivät kansan vaan harvalukuisen byrokrattiporvariston **hallinnassa**.

Eikä tämän uudentyyppisen porvariston mitenkään tarvitse olla entisten Albanian mahtajien puolueeseen livahtaneita edustajia, vaan he useinkin ovat entisiä rehellisiä vallankumouksellisia, jotka ovat saavuttaessaan helpomman elämän ja korkean yhteiskunnallisen aseman, ruvenneet pitämään toimintansa päämääränä **omia etujaan, asemansa säilyttämistä** — toisin sanoen — heistä on tullut kansan selässä ratsastavia byrokraatteja.

Albanialaisten kanta on, että tällaisten ilmiöiden esiintyminen on **väistämätöntä** sosialismin aikana, koska yhteiskunnassa vallitsevan luokkataistelun polttopisteeksi muodostuu puolueen noudattama linja ja heidän käsityksensä ihmisestä on se, että kenenkään ihmisen tietoisuus, maailmankuva, ei polje paikallaan, vaan on alituudessa muutoksen tilassa, ja mitä vaikeampaan ja vastuullisempaan tehtävään ihminen joutuu, sitä nopeammin hän joko kehittyy tai rappeutuu. Siksi on aina tarkasti valvottava korkeinta-kin johtoa; valvottava ei vain puolueen jäsenten, vaan ennenkaikkea koko kansan taholta.

Niinpä, jos ei ymmärretä luokkataistelun esiintymistä myös puolueen sisällä tai unohdetaan valppaus tässä suhteessa, voivat taantumukselliset ainekset saada merkittävänkin jalansijan puolueen linjaa suunniteltaessa. Ja niin puolue voi rappeutua hiljaa hivuttamalla kuin syöpään sairastuneena.

Sosialistista maata johdetaan keskitetysti ja suunnitelmallisesti. Niinpä jos puolue pääsee rappeutumaan ja byrokratisoituu, syntyy ATP:n käsityksen mukaan helposti luonteeltaan fasistinen diktatuuri. Näin ollen jotta puolue todella pysyisi työväenluokan osana ja toiminnassaan aina asettaisi joukkojen edun päämääräkseen, tarvitaan laajaa, toimivaa demokratiaa. Mutta tämäkään ei vielä riitä, tärkeintä on saada ihmiset omakohtaisesti kiinnostumaan ja innostumaan yhteiskunnan asioista ja opettelemaan niiden hoitamista. Avain tähän on **sosialistisen tietoisuuden** kasvattaminen. Albanialaisten mielestä sosialistinen yhteiskunta säilyy ja kehittyy vain, jos laajat joukot ottavat osaa yhteiskunnan elämään pannen yhteisen edun henkilökohtaisten etujensa edelle, toisin sanoen toimivat toistensa palvelemisen hengessä. Suhtautuvat rehellisesti ja kriittisesti yhteiskuntaan, ovat tietoisia sosialismin päämääristä, ovat valppaina kaikenkarvaisten porvarillisten ajatusten suhteen ja kamppailevat vaikeuksia vastaan itseensä luottaen.

Työväenvalvonnan menetelmät

Puolueen, joukkojärjestöjen ja valtion elimien lisäksi voivat ihmiset Albanianssa harjoittaa myös välitöntä yhteiskunnallista valtaa ja valvontaa. Työväen suoran valvonnan kanavia ovat:

- Flete rufet, kritiikki- ja mielipidetaulut. Niitä on joka paikassa. Työpaikoilla, kaduilla, kaupoissa — kaikkialla. Niitä voi kuka tahansa ja koska tahansa käyttää mielipiteensä ilmaisuun. Jos taulua käytetään jonkun tietyn henkilön tai kollektiivin kritisoimiseen, on arvosteluun vastattava määrätyn ajan sisällä.
- Sanomalehdet ovat kollektiivisia "flete rrufeja". Niiden palstat ovat kansan käytössä. Toimituksellisenä periaatteena on koota suuri osa lehden sisällöstä yleisöltä tulleista kirjoituksista.
- Kansanedustajien tapaamistilaisuudet. Niissähän väestö voi ei vain vaikuttaa edustajien työhön, vaan myös vaihtaa miestä.
- Työpaikkavalvonta. Vaikka työpaikan, tehtaan, kollektiivitalan jne. sisäinen elämä kulkeekin pääasiassa asianomaisten puolue- ja ammattiyhdistyselinten kautta, on työntekijöillä myös mahdollisuudet suoraan valvontaan perustamalla työväen valvontaryhmiä. Työntekijät voivat muitta mutkitta ja itsenäisesti perustaa tällaisen ryhmän selvittämään jotain tiettyä erityisongelmaa. Ryhmän raportti käsitellään työntekijöiden yleisessä kokouksessa, joka myös ratkaisee asian.

Martti Simola

Vallankumouksellistamiskampanja

Vuoden 1965 lopulla näkyivät Albaniassa ensimmäiset merkit alkavasta joukkoliikkeestä, jota hieman myöhemmin alettiin kutsua vallankumouksellistamiskampanjaksi tai oikeammin kampanjaksi vallankumouksen eteenpäin viemiseksi. Tämä kampanja, jota voidaan pitää määrätietoisenä demokratisoitumis-, aktivoimis- ja kasvatusliikkeenä, lyö yhä leimansa Albanian arkipäivään miltei joka alalla, koska kyse on jatkuvasta prosessista sosialismin aikana.

Albanialaiset sanovat, että vallankumous ja sosialismin rakennustyö eivät saa ilmetä vain juhlapuheissa, vaan myös jokapäiväisessä työnteossa, koulutuksessa, hallinnossa ja kulttuurielämässä, jottei syntyisi juopaa johtajien, sivistyneistön, virkamiehistön ja tavallisen kansan välillä.

Sisäiset syyt

Kampanja lähti käyntiin pohdittaessa 4. viisivuotissuunnitelman tavoitteita. Takana oli taloudellisesti erittäin raskas välirikko Neuvostoliiton kanssa v. 1961. Suurin ponnistuksin pääosa 3. viisivuotissuunnitelman tehtävistä oli saatu suoritettua.

Siinä tilanteessa pyrittiin ottamaan oppia niistä virheistä, joita Neuvostoliiton katsottiin tehneen ja joiden vuoksi sen politiikan ja koko yhteiskuntajärjestelmän katsottiin muuttaneen luonnettaan. Tähän oli aihetta myös siksi, että Albania oli 50-luvulla ottanut monessa suhteessa esi-merkkiä Neuvostoliitosta.

Toisaalta oma sosialismin taloudellinen perusta oli saatu rakennettua ja varmistettua. Oltiin kypsiä siirtymään vallankumouksen uuteen vai-

heeseen, painopisteen asettamiseen ideologian ja kulttuurin aloille laajas-
sa merkityksessä käsitettynä.

Epäilemättä juuri nämä sisäiset syyt olivat tärkeämpiä kampanjan
aloittamiselle kuin se usein esitetty käsitys, että vallankumouksellistamis-
kampanja olisi syntynyt Kiinan kulttuurivallankumouksen kaikuna,
vaikka näillä kummallakin joukkoliikkeellä oli hyvin samankaltaiset
päämäärät.

Byrokratian kitkeminen

V. 1965 loppu ja v. 1966 alku olivat Albaniassa vilkkaan keskustelun
aikaa. Neljättä viisivuotissuunnitelmaa oli käsitelty ennen näkemättömän
aktiivisesti ja alkuperäisiä tavoitteita oli huomattavasti kohotettu. Työn
puolue ryhtyi johtamaan arvostelua byrokratiaa kohtaan, mitä esiintyi
paitsi hallinnossa ja tuotannossa myös puolueessa itsessään. Byrokratia
ilmeni johtajien ja tavallisten kansalaisten eriytymisessä toisistaan, etuo-
keuksina ja elintaseroina sekä liian aikaisena tyytyväisyytenä saavutet-
tuihin tuloksiin. Tosin on sanottava, että Albaniassa nämä ilmiöt näkyivät
enemmänkin oireenluontoisesti kuin räikeinä epäkohtina.

Vallankumouksellistamiskampanja ei saanut Albaniassa kovinkaan
kärkeviä muotoja. Työn puolue oli hyvin yhtenäinen. Organisoitua vas-
tustusta sen linjalle ei ollut. Siksi kampanjan rohkaisema arvostelu koh-
distuikin enemmän virheellisiin asenteisiin ja työtapoihin kuin yksityisiin
henkilöihin tai ryhmiin.

Työn puolueen keskuskomitea lähetti maaliskuussa 1966 puolueen ja
joukkorjestöjen jäsenille avoimen kirjeen, jossa se teki selkoa toimenpi-
teistään ja vetosi kaikkiin kampanjan eteenpäin viemiseksi. Syntyi käsite
joukkolinja: kansalaisten suoria osallistumismahdollisuuksia oman työ-
ja asuinympäristönsä sekä koko yhteiskunnan asioista päättämiseen oli
parannettava, sillä ratkaisuvallta kuuluu kansalle.

Henkinen — ruumiillinen työ

Hallintokoneistoa ryhdyttiin yksinkertaistamaan. Ministeriöiden luku-
määrää vähennettiin 19:sta 13:een ja valtion keskushallinnon henkilö-
kuntaa supistettiin puoleen. Peräti 15 000 virkamiestä siirtyi vapaaehtoi-
sesti takaisin tuotantoelämään — lähinnä maatalouden piiriin.

Päätöksentekoa desentralisoitiin piiri- ja sitä alemmille tasoille keski-

tetystä johdosta kuitenkin luopumatta. Puolueen n. 3000:n perusosas-
ton vastuuta lisättiin. Henkisen työn tekijöille asetettiin velvollisuus osal-
listua vuosittain tuotannolliseen työhön, miehet vähintään 30 vrk ja naiset
vähintään 15 vrk, jotta he oppisivat ymmärtämään paremmin tavallisten
työntekijöiden oloja. Useimmiten tämä aika vietetään raskaassa maata-
lous- tai rakennustyössä.

Korkeampia palkkoja on laskettu kahdesti n. 1966 lähtien, kun taas
matalampia palkkoja on korotettu, joten palkkaerot ovat kaventuneet
edelleen suhteesta 1:4 jo noin suhteeseen 1:2.

Puolueen piirissä ryhdyttiin soveltamaan myös työntekijöiden kierto-
menetelmää. Johtavassa asemassa olevia siirtyi takaisin tuotantoon ja
päinvastoin.

Kampanjan lakipiste

Tärkeitä etappeja vallankumouksellistamiskampanjassa olivat Työn
puolueen 5. puoluekokous marraskuussa 1966 ja Enver Hoxhan puhe
helmikuussa 1967 vallankumouksen eteenpäin viemisessä puolueen ja
hallinnon piirissä.

Hoxha painotti ennen kaikkea puolueen työmenetelmien muuttamista
ja sen jäsenten aloitteellisuutta arvostellen byrokraattista suhtautumis-
tapaa ja selvittäen sen yhteiskunnallista taustaa ja merkitystä.

Työn puolueen jäsenkoostumusta pyrittiin uudistamaan yhteiskunnan
luonnetta paremmin vastaavaksi. Työläisten, naisten ja nuorison osuus
jäsenistössä on ollut jatkuvassa nousussa 60-luvun puolivälistä lähtien.

Kritiikin ja myös itsekritiikin julkituomista rohkaistiin ja niinpä ns. ar-
vostelutaulut (Flete rrufe) tulivat vilkkaaseen käyttöön. Vallankumouk-
sellistamiskampanja merkitsi myös opiskelun korostamista. Vasta val-
mistunut Työn puolueen historia oli siinä tärkeimpänä lähteenä.

Koulutuksen alalla alkoi suuri uudistus, joka koski sekä opetuksen si-
sältöä että menetelmiä ja myös opettajan ja oppilaan suhdetta. Kulttuuri-
elämässä painotettiin omaa kansallista traditiota ja sitä, että taiteilijat
eivät saa eristäytyä kansasta, vaan heidän on tunnettava sen elinolosuh-
teet ja -tavat.

Yhteinen etu yksityisen edelle

Vallankumouksellistamiskampanja antoi uutta pontta kansanjoukko-

Työpaikkakeskustelut ovat tärkeä opiskelun ja demokratian väline.

Albanian taide lähtee kansanperinteen ja sen vanhan muodon pohjalta. Taiteen sisältö sen sijaan — myös nykyisessä kansantanssissa ja -musiikissa — palvelee uuden yhteiskunnan tarpeita.

jen laajoille vapaaehtoistalkoille, joiden avulla niin monta kohdetta Albaniassa on rakennettu.

V. 1967 tehtiin päätös maan kaikkien kylien sähköistämisestä. Silloin vielä 70 % kylistä oli ilman sähköä. Tehtävän toteuttamiseksi työläiset tekivät vapaaehtoisesti ylityötä mm. sunnuntaisin tuottaakseen enemmän sähköpylväitä, kuparijohtoa, lamppuja jne. Talonpojat avustivat sähkölinjojen vetämisessä ja materiaalin kuljetuksessa. Monet nuoret matkustivat syrjäseuduille ottaakseen osaa asennustöihin.

Suuria vapaaehtoistyökohteita olivat myös nuorison rakentamat Rogozhinan-Fierin rautatie ja vuoristossa kulkeva Malesia e Madhen maantie. Marraskuussa 1967 Dibran seudulla tapahtuneen voimakkaan maanjäristyksen tuhot korjattiin nopeasti lähinnä kansanarmeijan avulla ja 25 päivässä rakennettiin yli 6300 taloa.

Tuloksista voi jo päätellä, että näihin joukkotalkoisiin osallistui kymmeniä tuhansia ihmisiä, jotka oppivat asettamaan yhteisen edun yksityisen edelle. Maaseutu kehittyi ja talonpojat näkivät työläisten sekä muiden yhteiskuntaryhmien solidaarisuuden heitä kohtaan.

Albanian perustuslaissa on taattu uskonnonvapaus, mutta valtio ja kirkko on erotettu toisistaan. Tässä asiassa on haluttu kiiruhtaa hitaasti, sillä uskonnon vaikutus säilyy ihmisten mielissä pitkään. Mutta vallankumouksellistamiskampanjan aikana etenkin nuoriso katsoi tilanteen muuttuneen ja ryhtyi toimiin uskonnon ja sen vaikutusten vähentämiseksi, sillä nuoret pitivät uskontoa epätieteellisenä ja muistivat kirkkojen antautumisen Albaniassa ulkomaisten imperialistien työväliseksi. Nykyään uskonnollinen propaganda on Albaniassa kielletty ja kirkot on muutettu joko julkisiksi tiloiksi tai historiallisiksi muistomerkeiksi.

Vallankumouksellistamiskampanjan eräänä keskeisenä päämääränä oli naisen saattaminen mahdollisimman tasa-arvoiseen asemaan miehen kanssa. Ehkä ensimmäistä kertaa naiset myös syrjäisiltä vuoristoseuduilta, joissa uskonnoilla ja konservatiivisilla perinteillä yhä oli valtaa, osallistuivat kampanjaan itsensä vapauttamiseksi.

Kansanarmeija

Armeija oli hallinnon lisäksi se osa valtiokoneistoa, jota vallankumouksellistamiskampanja muutti radikaalisti. Maanpuolustus kuuluu kaikille, se on koko kansan asia. Siksi useilla ihmisillä on aseita kotonaan ja kaikki osallistuvat vuosittain fyysiseen ja sotilaalliseen harjoitteluun

15—30 päivää. Tämä velvollisuus kuuluu myös naisille. Miehet suorittavat lisäksi normaalin varusmiespalvelun, joka kestää 2—3 vuotta aselajista riippuen.

Vallankumouksellistamiskampanja johti sotilasarvojen poistamiseen. Upseerien palkkoja pienennettiin, ja ne ovat nykyään n. 700—900 lekiä kuukaudessa.

Armeija ei saa olla taakka kansalle vaan osa kansaa. Se osallistuu tuotannolliseen työhön ja eri joukkotalkoisiin huolehtien siten suurelta osin omista kustannuksistaan. Se raivaa lisää viljelysmaata, hoitaa karjaa, auttaa työssä tehtaissa ja maatiloilla jne. Tunnuslauseena on "hakku toisessa ja kivääri toisessa kädessä".

Kampanja jatkuu

Vallankumouksellistamiskampanja tähtäsi ihmisten ajatusmaailman ja asenteiden muuttamiseen sosialismin rakennustyön edistymistä vastaavaksi. Siksi se väistämättä on pitkäaikainen tapahtuma.

Suoraa jatkoa sille on keväällä 1973 alkanut kampanja ulkomaisia, sosialismille vieraita ilmiöitä ja niihin välinpitämättömästi, liberaalisti suhtautumista vastaan. Siinä ei ole enää pääasiassa kyse vanhasta yhteiskunnasta periytyvien jäänteiden arvostelusta, vaan uusista ilmiöistä kulttuurin ja kasvatuksen alalla.

Albanialaisten mielestä virheellisiä käsityksiä on esiintynyt lähes kaikissa taiteenlajeissa. Kritiikin alkusysäyksenä toimikin radion järjestämät 11. laulufestivaalit, joissa eräiden laulujen esitystavan katsottiin olleen liian "länsimäinen". Taiteissa oli väheksytty positiivisen sankarin, selkeän moraalin ja kansallisen kulttuurin merkitystä.

Toisaalta samanaikaisesti ulkomailta tyrkytetään myös Albaniaan kaupallista kulttuuria ja sisällyksetöntä modernia taidetta. Albanialaisten mielestä siten pyritään heikentämään kansan aktiivisuutta.

Ulkomaalaisen mielestä em. ilmiöillä on ollut varsin vähäinen vaikutus Albaniassa. Mutta niihin halutaan varautua hyvissä ajoin ja korjata virheet ja puutteet ennen kuin ne ehtivät aiheuttaa suurempaa vahinkoa.

Heikki Salo

Nuorison rautatie

Kaikki Albanian rautatiet ovat nuorison rakentamia. Parhailtaan tehdään Fierin—Ballshin välistä 24 km:n pituista rataa, jonka on määrä valmistua maan 30-vuotisjuhliin 29.11.1974. Seuraavassa vaikutelmia tältä työmaalta, jossa rakentajat ovat 16—24-vuotiaita vapaaehtoisia nuoria.

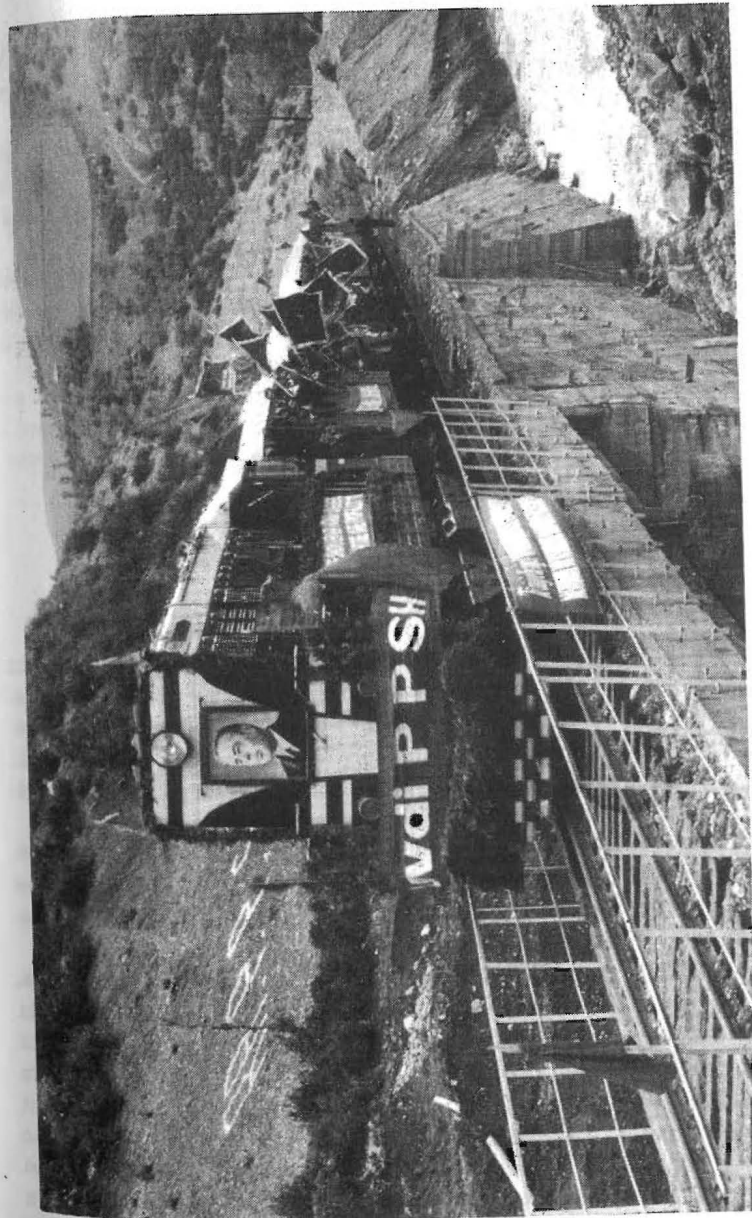
Kasnican leiri sijaitsee parinsadan metrin päässä siltä mäeltä, jolla Krujan prikaati työskentelee. Leirin muodostaa kymmenkunta valkoiseksi kalkittua parakkia, joiden keskellä on aukio. Parakeissa ovat makuusalit, kirjasto, ruokasali, tanssi- ja kokoushuone, sairastupa ja jäätelökioski. Kumuudessa jäätelö tekee kauppansa.

Ensimmäinen vuoro on juuri lopettanut päivän työnsä. Se alkoi aamulla klo 06.00 ja päättyi, kun toinen vuoro tuli työhön klo 13.30. Iltavuoro työskentelee klo 23 saakka. Nyt aamuvuoro pelaa lentopalloa, syö jäätelöä ja juttelee keskenään.

Kirjasto on avoinna, ja sieltä voi lainata kirjoja, on kaikkea marxismin klassikoista, Maosta ja Enver Hoxhasta länsimaiseen kaunokirjallisuuteen asti, Liu Coli, 23-vuotias Kasnican sektorin johtaja, sanoo, että kaikista vapaaehtoisista toivotaan tulevan kirjojen ystäviä.

Ensi sijassa vapaaehtoisrakentajat lukevat niitä kirjoja, joita puolue julkaisee. Ehkä luetuin niistä on Enver Hoxhan raportti 6. puoluekokoukselle, siinä hän tarkastelee maailmantilannetta, revisionismia ja poliittisia tehtäviä kotimaassa.

Kaunokirjallisuuden kohdalla suosituin kirja on kertomus Qemal Stafasta, kuuluisasta kommunistista, jonka saksalaiset sotilaat piirittivät eräaseen taloon Tiranassa 5. toukokuuta 1942. Stafa taisteli ylivoimaista

Nuoriso on vapaaehtoisella työllään rakentanut kaikki Albanian rautatiet. Kuvassa juhlijuna avaa Elbasan-Prrenjas rataosuuden vuoden 1974 alussa.

vihollista vastaan kunnes kaatui. Gorkin Äiti on myös yksi suosikkiteoksista. Hyllyillä on mm. Ostrovskin »Kuinka teräs karaistui», ja Bernard Sharin komedioita.

Mutta tärkeintä on se, sanoo Liri, etteivät vapaaehtoiset vain pidä taiteesta ja kirjallisuudesta, vaan myös itse harrastavat kulttuuria. Siksi he järjestävätkin omia kulttuuri-iltoja, joissa he tanssivat, laulavat ja esittävät näytelmiä.

Rautateiden rakennustyöt ovat suuria kouluja kuten pääministeri Mehmet Shehu on sanonut: ”Suurin hyöty, minkä puolue on rautatien rakentamisesta saanut, on ollut 150 000 uuden vallankumouksellisen kasvattaminen.”

Kaksi vapaaehtoista

Nexhuije (tyttö)

Olen 17-vuotias ja työskentelen normaalisti traktoriasemalla Krujan lähellä. Valmistuin vuosi sitten mekaanikoksi ja sen jälkeen korjasin vajaan vuoden traktoreita. Nyt olen jonkin aikaa korjaamon konttorissa.

Asun kotonani perheeni luona. Meitä on äiti, isä, kolme veljeä ja minä. Äiti on eläkkeellä ja isä työskentelee valtioneuvostolla. Veljistäni yksi on sotilas, yksi traktorinkuljettaja ja nuorin käy koulua.

Vapaa-aikanani mieluiten urheilen. Aikaisemmin pidin eniten voimistelusta, mutta nyt uinti on hauskinda. Toimin aktiivisesti Albanian työn nuorisoliitossa ja täällä Kasnicassa minut on valittu Krujan prikaatia johtavan komitean sihteeriksi.

Olen ollut täällä vasta viisi päivää, joten kokemukseni ovat rajoitettuja, mutta olen sitä mieltä, että nuorisolle on tarpeen kokoontua tällä tavalla yhteen ja tehdä työtä ja opiskella yhdessä. Täällä saa ystäviä eri puolilta maata ja oppii elämään ja työskentelemään yhdessä. Tärkeä asia, jonka puolesta haluan kamppailla täällä prikaatissa, on naisen vapautus. Jotkut luulevat, että naiset ovat heikompia kuin miehet, mutta prikaatissamme on tyttöjä, jotka jaksavat tehdä raskaampia töitä kuin pojat. Prikaatissa keskustelemme takapajuisesta naisnäkemyksestä ja kun palaamme kotiin jatkamme taistelua siellä.

Mark (poika)

Olen opettajana kotikylässäni Selitassa, joka sijaitsee vuoristossa Krujan yläpuolella. Oikeastaan minun pitäisi olla nyt kesälomalla, mutta en olisi jaksanut olla toimeettomana kotona ja ilmoittauduin tänne.

Haluan olla rakentamassa sosialismia maassamme ja haluan olla hyvänä esimerkkinä oppilailleni. Täällä kohtaa nuoriso sekä teollisuuden että maatalouden parista ja me ystäväystymme ja kerromme kokemuksistamme. Siten edistämme osaltamme kaupungin ja maaseudun erojen tasoittamista.

Kotona Selitassa minulla on neljä veljeä, jotka käyvät koulua, yksi sisko on opettaja ja toinen lukee taloustiedettä. Suosikkiurheiluni on koripallo. Luen paljon ja juuri viimeksi kertomuksen Qemal Stafasta. Nuorisoliitto? Tottakai olen mukana ja toimin siinä!

Enver Hoxha

Enver Hoxha syntyi lokakuun 16. päivänä 1908 Gjirokastran kaupungissa Etelä-Albaniassa. Kuusitoistavuotiaana hän liittyi maan demokraattiseen liikkeeseen. Hoxha tuli ylioppilaaksi Korcan lyseosta v. 1930 ja hän matkusti sen jälkeen Pariisiin jatkamaan opintojaan. Siellä hän osallistui Ranskan kommunistisen puolueen toimintaan ja avusti mm. sen lehteä L'Humanitea.

Pariisista Hoxha joutui siirtymään Brysseliin, josta palasi kotimaahansa v. 1936. Hän toimi opettajana ensin Tiranan lukiossa ja sen jälkeen

Korcan lyseossa, mistä hänet erotettiin "hallituksen vastaisena ainekse-
na."

Korcan kommunistinen ryhmä, jonka aktiivinen jäsen Hoxha oli, lähetti hänet Tiranaan organisoimaan fasisminvastaista taistelua. Hoxha pyrki yhdistämään maan hajanaisen kommunistisen liikkeen, mutta tämä tehtävä onnistui vasta partisaanitaistelujen jo alettua. Hoxha oli yksi niistä 15 kommunistista, jotka osallistuivat puolueen perustamiskokoukseen ja hänestä tuli ensin väliaikaisen keskuskomitean johtaja ja myöhemmin keskuskomitean pääsihteeri.

Vapautussodan aikana hänet valittiin mm. kansallisen vapautusrintaman poliittiseksi pääneuvonantajaksi, anti-fasistisen komitean puheenjohtajaksi, vapautusarmeijan ylipäälliköksi ja demokraattisen hallituksen pää- ja puolustusministeriksi.

Kun Albanian kommunistinen puolue muutti v. 1948 nimensä Albanian työn puolueeksi, Hoxha valittiin yksimielisesti sen keskuskomitean ensimmäiseksi sihteeriksi, missä virassa hän edelleen toimii. Hoxha on aina äänestetty myös kansankongressin jäseneksi.

Enver Hoxha on sosialistisen Albanian merkittävin poliittinen johtaja. Hänessä henkilöityy paljolti Albanian koko poliittinen ja ideologinen linja, maan saavutukset itsenäisyyden puolustamisessa ja sosialismin rakentamisessa. Kotimaassaan Hoxhan suosio on jakamaton. Siellä kaikki tuntevat hänet vain shoku Enverinä, toveri Enverinä.

Heikki Salo

Partisaanikotkat

Kumous kutsuvi taistoon meitä,
kuljemme pian vuorien teitä
:::pelkosi pois mielestä heitä,
kotkat jo kamppailemaan!:::

Hakku ja kivääri

Tehtaissa, pelloilla luomme
huomista laulaen
maa on kuin kevään kukka
sen voima kuin virtojen vuo.

Vihollinen meidät tahtoi murtaa
ja murskata vapautemme
he eivät voi alistaa kansaa
puolue ja Enver ovat kanssamme.

Hakku kädessämme
maatamme rakennamme,
kivääri olallamme
se voiton varmistaa.

∴Eespäin käymme, eespäin vaan
nuor prikaatimme tää.
Meit' puolue johtaa
nyt voittoon eespäin!∴

Teollisuus

Lähtökohdat

Ennen vapautusta Albania tunnettiin yhtenä Euroopan köyhimmistä ja takapajuisimmista maista. Se oli puolifeodaalinen maatalousyhteiskunta, jossa maata viljelivät alipalkatut maataloustyöntekijät, köyhät talonpojat ja maaorjat, jotka joutuivat luovuttamaan suuren osan sadoistaan maanomistajille.

Teollisuus oli lähes täysin ulkomaisten, ennen kaikkea italialaisten monopolioiden hallussa. Tuotanto oli vähäistä ja se tähtäsi pääasiassa raaka-aineiden maastavientiin. Elinolosuhteet olivat kurjat. Nälkä ja työttömyys olivat alituisia vieraita. Koko maassa oli vain 15000 työlläistä. Maatalouden osuus kokonaistuotannosta oli 92 % ja teollisuuden 8 %. Maanviljelys tuotti leipäviljaa ja jonkin verran riisiä, maissia ja pumpulia. Vanha käsityöläisperinne menetti asemiaan kauppiaiden tuodessa maahan ulkomaisia tavaroita.

Toinen maailmansota, Mussolinin Italian ja Hitlerin Saksan miehitys raunioitti maan talouden. Tehtaat tuhoettiin, sillat räjäytettiin ja kolmas osa kyllistä hävitettiin. Henkeä kohti laskettuna aineelliset vahingot lienevät Euroopan suurimpia.

Nykypäivä

Albania siirtyi puolifeodaalisesta ja -kolonialistisesta maasta ensin kansandemokraattiseksi ja pian sosialistiseksi valtioksi kokematta lainkaan kehittyneen kapitalistisen teollisuuden vaihetta. Siksi välittömästi edessä olevana, kiireellisenä tehtävänä oli sosialistisen teollistamisen

aloittaminen. kunhan ensin saatiin korjattua miehityksen tuhot. Vasta vuoden 1946 lopussa tuotanto nousi vuoden 1938 tasolle.

Tänään Albanian teollisuus tuottaa neljässä päivässä saman minkä koko vuonna 1938. Maataloustuotanto on vuoteen 1938 verrattuna 3,5-kertainen ja kansantulo on kasvanut 11-kertaiseksi. Talouden rakenne-muutoksesta johtuen maatalouden osuus kokonaistuotannosta on enää n. 30 %.

Takapajuisesta maatalousmaasta Albania on kehittynyt maatalous-teollisuusmaaksi, kuten albanialaiset itse sanovat — mikä tarkoittaa sitä, että teollisuuden osuus kokonaistuotannosta kohoaa 70—75 %:iin.

Teollisuuden kasvu oli aikavälillä 1951-70 14,7 % vuodessa ja maataloudessa vuosittainen nousu oli 1965-70 5,8%. Nämä luvut osoittavat kasvun nopeutta ja jatkuvuutta. Ne ovat aivan Euroopan ja maailman huippuluokkaa.

Kansallistaminen

Heti vuoden 1944 lopussa ja vuoden 1945 alussa ryhdyttiin talouden alalla toimiin kansanvallan turvaamiseksi ja perustan luomiseksi sosialismiin siirtymiselle. Kaikki kauppasopimukset ulkomaiden kanssa mitätöitiin ja ulkomaankauppa otettiin valtion monopoliksi. Ulkomaalaisten omaisuus takavarikoitiin korvauksetta ja pankit kansallistettiin. Diktatorikuningas Zogu oli heti Italian hyökkäyksen tapahduttua paennut ulkomaille valtionkassa mukanaan.

Rahan hankkimiseksi jälleenrakennustyöhön säädettiin korkeita veroja sota-ajan keinottelijoille. Kaikki suuremmat elintarvikevarastot takavarikoitiin ja kauppa asetettiin valtion valvontaan mustan pörssin ja keinottelun estämiseksi.

Pienyrittäjät liittyivät yhteen ja muodostivat käsityöläisosuuskuntia. Koska he eivät olleet eläneet toisten työllä, he saivat korvauksen koneistaan ja muista työvälineistään.

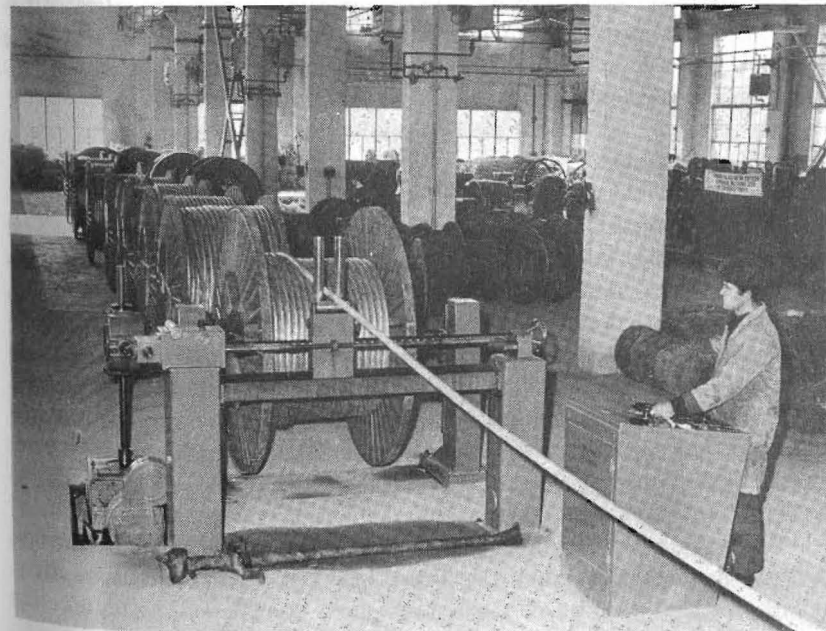
Teollistamispolitiikka

Albanian talouden nopea kehitys on seurausta Työn Puolueen johtamasta teollistamispolitiikasta. Alusta lähtien oli selvää, ettei tämä onnistuisi ilman korkeaa kasautumis- ja investointiastetta. Se onkin kohonnut viisivuotiskaudesta toiseen.

Investoinnit suunnattiin ennen kaikkea raskaaseen teollisuuteen, tuotantovälineiden tuotantoon johtuen maan olosuhteista. Sen avulla on kyetty varmistamaan myös maatalouden kehitys, koneellistuminen, lan-noitteiden tuotanto jne. Tätä sekä teollisuuden että maatalouden samaaikaista toisiinsa nivelytävää kehittämistä kutsutaan ”kahdella jalalla kulkemisen” politiikaksi.

Keveyeen teollisuuteen, kulutustavaroiden tuotantoon yms. on tarkoituksellisesti ohjattu suhteellisesti pienempi osa investoinneista, koska niiden etusijalle asettaminen ei olisi Albaniassa johtanut yhtä nopeaan kasvuun, ei olisi palvellut yhtä hyvin maataloutta ja rajalliset väestöresurssit olisi tullut käytettyä tehotomammin.

Silti kulutustavateollisuuden kehittämistä on huolehdittu eikä minkäänlaista puutetta ole ollut pitkään aikaan.

Shkodran kuparilankatehtaan tuotevalikoima ulottuu 0,05 mm paksuisesta langasta aina maakaapeleihin asti. Tehdas käyttää kotimaista kuparia raaka-aineenaan.

Itsenäinen talous

Pyrkimyksenä on rakentaa mahdollisimman omavarainen, itsenäinen talous, joka jo sinänsä edellyttää monipuolisuutta.

Tietenkin pienen maan on mahdotonta ja tarpeetonta kehittää yhdellä kertaa kaikkia teollisuudenaloja. Professori Hasan Banja, Albanian tiedeakatemian jäsen ja tunnettu taloustieteilijä kertoo: ”Me kehitimme teollisuutemme perusaluja kuten raakaöljy- ja maakaasu-, kaivos- ja energiateollisuutta. Me rakensimme myös sellaisia uusia aloja kuten lannoite-, metallilevy-, kuparinjalostus-, traktorinvaraosa-, muovi- ja paperiteollisuuden. Me kehitämme niitä raskaan teollisuuden aloja, jotka nojautuvat omiin raaka-aine- ja luonnonvaroihimme.” Suotuisana ulkoisena tekijänä oli 40- ja 50-luvuilla Neuvostoliiton pyyteeton apu. Albanian ulkomaankaupasta n. 50 % suuntautui silloin Neuvostoliittoon. Neuvostoliiton katkaistua apunsa ja rikottua kaikki yhteistyösopimukset Albania on saanut merkittävää apua Kiinalta. Kuitenkaan Albanialla ei ole ulkomaisia velkoja, sillä projektikohtaisina otetut lainat on maksettu takaisin viennillä.

Suunnitelmatalous

Albaniassa on suunnitelmatalous. Se merkitsee sitä, että voidaan keskitetysti päättää, kuinka maan tuotannolliset resurssit tulee parhaiten käyttää eri tarpeiden tyydyttämiseksi. Mitä ja kuinka paljon tuotetaan, mitä uusia tuotteita ryhdytään valmistamaan, mihin uudet tehtaat sijoitetaan jne. Kaikista näistä asioista voidaan päättää yhteiskunnan eli työväestevien etujen mukaisesti. Yhteiskunnan tarpeet lisääntyvät jatkuvasti. Suunnitelmataloudessa, jossa tuotanto perustuu tarpeisiin, voidaan lisääntyvä tuotantokapasiteetti käyttää kasvavien tarpeiden tyydyttämiseen. Siksi suunnitelmataloudessa ei ole työttömyyttä.

Mitkä sitten ovat suunnitelmatalouden edellytykset?

— Ensinnäkin vaaditaan, että valtiolta, joka johtaa suunnittelutyötä, kuuluu työväestevälle kansalle. Tämä edellytys on Albaniassa täytetty, sillä kuten sen perustuslaissa sanotaan se on ”työläisten ja työväestevien talonpoikien valtio”.

— Toiseksi vaaditaan, että voidaan todella päättää maan kaikista tuotannollisista resursseista eli että kaikki tuotantovälineet ovat kansan omistuksessa. Albaniassa tämäkin edellytys on täytetty. Välittömästi vapau-

tuksen jälkeen, kun näin ei vielä ollut Albaniassa ei voitu siirtyä kokonaisvaltaiseen suunnitelmatalouteen.

Vuonna 1947 olivat tärkeimmät tuotantovälineet maataloutta lukuunottamatta valtion omistuksessa. Siksi ensimmäinen suunnitelma käsitti ajanjakson huhtikuusta joulukuun loppuun 1947. Se ei ollut laaja ja koski pääasiassa vain investointien jakautumista. Sen jälkeen seurasi vuoden 1948 suunnitelma ja kaksivuotissuunnitelma 1949—50 ennen kuin päästiin viisivuotissuunnitelmien kauteen.

Kuinka viisivuotissuunnitelma syntyy?

Jotta suunnitelma voisi ohjata talouden kehitystä niin, että se parhaiten toteuttaa maan tarpeet vaaditaan, että kansanjoukot itse osallistuvat aktiivisesti suunnittelutyöhön. Tämä merkitsee myös sitä, että suunnitelmaa noudatetaan innokkaammin jokapäiväisessä työssä kun on itse oltu mukana päättämässä päämääristä ja oivalletaan niiden merkitys.

Puoluejohto tutkii ensin voimassa olevan suunnitelmakauden tuloksia. Työpaikoilta tulleet raportit ja arvostelu käsitellään huolellisesti. Pehdytyään talouden tilaan suunnitelmakomissio tekee ensimmäisen ”raaka-suunnitelman”. Tämä lähetetään sitten joukoille. Jokaisessa tehtaassa, valtion- ja osuustoimintatiloilla, koulussa jne. keskustellaan siitä, mitä voidaan saada aikaan seuraavan viiden vuoden kuluessa.

Ensin keskustellaan suunnitelman yleisistä tavoitteista. Sen jälkeen pohditaan kunkin työpaikan omia päämääriä. Saadaanko riittävästi raaka-aineita ja onko tarpeeksi työntekijöitä. Paikallisen kansanneuvoston toimeenpaneva komitea kokoaa ehdotukset ja lähettää ne vuorostaan asianomaisiin ministeriöihin. Ministeriöt tutkivat ehdotukset ja niveltävät ne toisiinsa, tekevät esityksiä jakautumisesta eri sektoreiden kesken. Tämän koordinoitujen suorittaa loppuun valtion keskussuunnittelukomitea, joka puolestaan esittää suunnitelman Työn puolueen keskuskomitealle. Keskuskomitea käsittelee suunnitelman ja sen jälkeen lähettää lopulliset ohjeet uudelle keskustelukierrokselle kansan pariin.

Tämä tapahtuu tiedotusvälineiden avulla, puolue- ja joukkojärjestöissä jne. Luonnollisesti jälleen syntyy muutosesityksiä. Seuraavassa vaiheessa päätösvalta siirtyy ATP:n puoluekokoukselle (ne ajoittuvat viisivuotissuunnitelman alkuun) ja lopullinen hyväksyminen tapahtuu kansankongressin toimesta, jolloin suunnitelmasta tulee laki. Tällä tavoin toteutuu oikea suhde demokratian ja sentralismin kesken.

Esimerkkinä voidaan mainita, että neljättä viisivuotissuunnitelmaa käsiteltiin n. 16 000 työpaikalla, joissa pidettiin yli 174 000 keskustelutilaisuutta. Niiden tuloksena mm. ”raakasuunnitelman” tavoitetta 52 000 ha:n raivaamisesta viljelysmaaksi korotettiin 115 000 ha:iin. Suunnittelu-työ ei suinkaan keskeydy viisivuotissuunnitelmien voimassaolon ajaksi. Sen toteutumisesta keskustellaan jatkuvasti. Lisäksi tehdään myös suunnitelmat vuoden ja kahden vuoden kausiksi, joille ei kuitenkaan anneta samaa painoa.

Kannustusmenetelmät

Suunnitelmien täyttämiseksi käytetään erilaisia kannustimia, jotka voidaan jakaa aineellisiin ja moraalisiin.

Yleinen periaate on, että työtä tehdään määrättyjen normien mukaisesti, jotka on täytettävä: ne ovat ryhmä- ja/tai henkilökohtaisia. Eräissä ammateissa kuten mm. palvelusektorilla, sähkömiehillä ja monilla insinööreillä ja teknikoilla on kiinteät palkat.

Jos työläinen ylittää normin hän saa lisäpalkkaa. Seurauksena voi olla se, että seuraavana vuonna työläiset ehdottavat normia korotettavaksi. Palkat on jaettu kuuteen ryhmään (ryhmä yksi on alin). Kunkin ryhmän välinen ero on n. 10 %. Muita aineellisia kannustimia ovat mm. ilmainen kesäloma jossakin lomakodissa, matkat jne.

Vallankumouksellistamiskampanjasta lähtien aineellisten kannustinten osuus on huomattavasti pienentynyt ja monia niistä on poistettu.

Moraalisten kannustinten tarkoituksena on saada kaikki ymmärtämään, minkä vuoksi he työskentelevät, kohottaa sosialistista tietoisuutta. Esimerkillisten työläisten kuvia näkee tehtaissa ja katujen varsilla. Tehtaissa ja maataloilla osastot ja tuotantoryhmät käyvät keskinäistä tuotantokilpailuaan.

Viides viisivuotissuunnitelma 1971—75

Puheessaan ATP:n 6. puoluekokouksessa Enver Hoxha määritteli uuden viisivuotissuunnitelman tavoitteet seuraavasti: ”Suunnitelman yleislinjana on jatkaa sosialistisen yhteiskunnan rakennustyötä. Päätehtävinä edessä olevalla kaudella tulevat olemaan:

1. vahvistaa kansantalouttamme tiellämme maatalous-teollisuusmaasta teollisuus-maatalousmaaksi, jotta taloutemme muodostuisi yhä enemmän omavaraiseksi

2. edelleen lujittaa sosialistista järjestelmäämme
3. kohottaa kansamme aineellista ja sivistyksellistä tasoa, erityisesti pienentämällä maaseudun ja kaupungin välistä eroa
4. vahvistaa maamme puolustuskykyä”.

Vuodet 1971—75 merkitsevät Albanian suurten teollisuusprojektien aikaa. Painopiste siirtyy vähitellen kehittyneempään prosessi- ja jalostusteollisuuteen. Elbasanin teräskombinaattia, josta teräksentuotanto alkaa n. neljän vuoden kuluttua, kutsutaan jo rakennusvaiheen aikana Albanian toiseksi vapautukseksi, koska se avaa mahdollisuudet monille uusille metalli- ja konepajateollisuuden aloille.

Ballshissa viimeistellään parhaillaan uudenaikaisen öljynjalostamon rakennustöitä. Jalostamon vuosituotannoksi on suunniteltu n. 1 milj. tonnia erilaisia öljytuotteita. Nuorison vapaaehtoiskampanjan tuloksena tehtaalle valmistuu rautatie Fieristä vuoden 1974 lopulla.

Ballshin öljynjalostamo valmistuu vuonna 1975.

Fierzaan Drini-joen saarelle rakennetaan uutta vesivoimalaitosta, jonka tehoksi tulee 500 000 kW eli kaksi kertaa enemmän kuin tähän asti suurimman Mao Tsetungin nimeä kantavan voimalan teho, vaikka jo nyt sähköä riittää vientiin Jugoslaviaan ja Kreikkaan.

Alakohtaisesti viidennen viisivuotissuunnitelman tavoitteet jakautuvat seuraavasti:

	kasvu
teollisuus	63 %
— tuotantovälineiden tuotanto	80 %
— kulutustavateollisuus	40 %
maatalous	67 %
kansantulo	57 %

Investoinnit tulevat tällä kaudella olemaan suuremmat kuin kahdella aikaisemmalla yhteensä.

Erityispiirteet

Ruotsalainen taloushistorian dosentti Bo Gustafsson ottaa esille neljä seikkaa tarkastellessaan nykyistä suunnitelmaa:

”Ensinnäkin teräs- ja konepajateollisuuden rakentaminen Elbasaniin. Tämä kombinaatti tulee sisältämään valmistusprosessin kaikki vaiheet.

Toinen erityispiirre on jatkuvasti suuren huomion kiinnittäminen maan sähköistämiseen. Sähköenergian tuotanto on kaikkein nopeimmin kasvava ala (nousu 300 %). Maatalouden puolella on vaikeampi löytää yhtä keskitettyä päämäärää, mutta arvelen, että karjanhoito tulee nyt tekemään suunnitellun läpimurtonsa. Eräillä kollektiivituloilla, joilla vierailin, oli siirrytty hyvin rationaaliseen karjanhoitoon.

Neljä ja mielestäni taloudellisesti ehkä kaikkein merkittävin piirre on se, että albanialaiset pyrkivät työn tuottavuuden radikaaliin kohottamiseen. Siinä kohdin on ollut puutteita.”

Palkat

Palkanmaksu perustuu sosialistiseen palkkaperiaatteeseen ”kullekin työtään kykyjensä mukaan ja palkka työnsä mukaan”. Palkkaeroja siis on eikä niitä pyritäkään vielä kokonaan poistamaan. Mutta samasta työstä mak-

setaan sama palkka.

Työttömyyttä ei ole ollut kolmeen vuosikymmeneen, vaan pikemminkin on jatkuva pula työntekijöistä.

Albania oli ensimmäinen maa maailmassa, jossa poistettiin kaikki henkilökohtaiset verot. Tämä tapahtui marraskuussa 1969.

Vaikka reaalista palkkavertailua Suomeen onkin vaikea tehdä erilaisen hintatason ja sosiaaliturvan vuoksi seuraavassa on joitakin esimerkkejä palkoista (1 lek 0,40 mk):

Mao Tsetung tekstiilikombinaatissa Beratissa johtaja saa n. 1000 lekiä kuukaudessa, alin palkka on 550 lekiä ja keskipalkka n. 650 lekiä. Vloraan soodatehtaalla pääinsinööri ansaitsee n. 900 lekiä kuussa, johtaja 1000 lekiä, kevyttä työtä tekevät 500-550 lekiä ja keskipalkka on n. 700-750 lekiä. Shkodran kuparijohtotehtaalla johtaja saa ”vain” 880 lekiä, koska tehdas on pitkälle automatisoitu, ja työläiset ansaitsevat n. 600 lekiä.

Opettajien alkupalkka on n. 550 lekiä, mistä se nousee viiden vuoden kuluttua 700 lekiin. Kirjailijaliittoon kuuluvat kirjailijat ansaitsevat n. 800 lekiä kuussa.

Työläisen keskimääräinen palkka on Albaniassa n. 700 lekiä kuukaudessa, raskaassa teollisuudessa ehkä hieman enemmän ja kevyessä vähän vähemmän. Kokeneet, ammattitaitoiset työläiset saavat usein parempaa palkkaa kuin insinöörit ja teknikot. Eikä johtajien ja hallintohenkilökunnan palkkoihin Albaniassa liity mitään sellaisia luontaisetuja, joita ei myös työläisillä olisi.

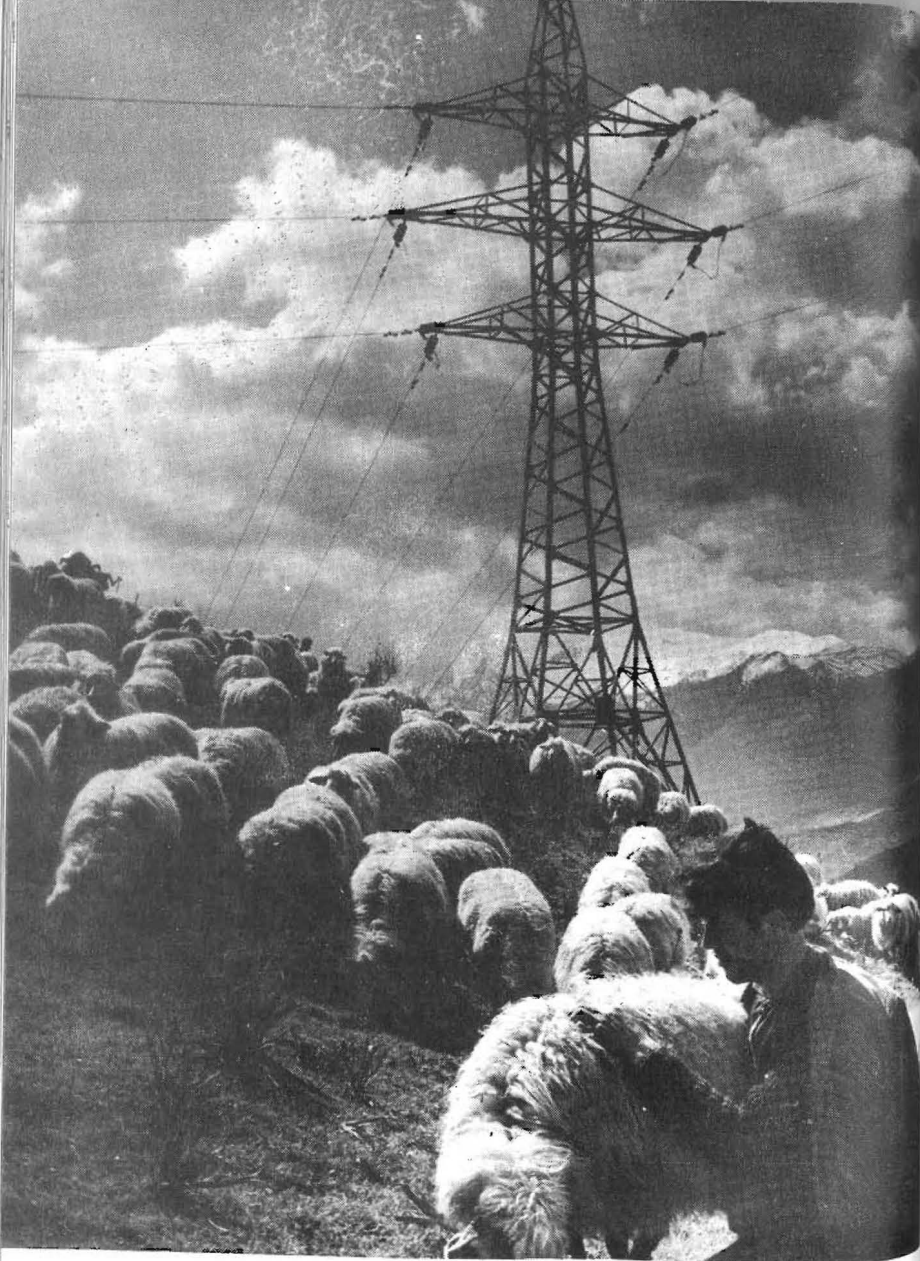
Palkat vaihtelevat n. 500 lekiä 1100 lekiin eli n. suhteessa 1:2. Palkkaerot lienevät siten pienimpiä maailmassa.

Kehitysaluepolitiikkaa

Enver Hoxha nimesi 6. puoluekokouksen yhdeksi päätavoitteeksi maaseudun ja kaupungin välisten erojen pienentämisen. Maata pyritään kehittämään tasasuhteisesti kaikilta osiltaan.

Kaivosteollisuus on tietenkin sijoitettava sinne, missä raaka-ainevarat ovat, mutta esim. tupakka-, elintarvike- ja tekstiilitehtaita perustetaan ympäri maata. Teollisuuden sijoittautumisessa otetaan huomioon ainakin seuraavat tekijät:

- maan tasasuhtainen kehitys
- voitto
- etäisyys raaka-ainevaroista, vedestä jne.

Albaniassa sähkö tulee syrjäisimpiinkin kyliin. Sähköä riittää myös vientiin naapurimaihin.

- paikkakunnan työntekijöiden määrä, jottei vaadittaisi suuria muutto-
liikkeitä
- kuljetusetäisyydet.

Vuonna 1967 tehtiin päätös ulottaa sähköistäminen maan kaikkiin kyliin. Projekti vaati 8000 km kaapelia ja 1600 muuntajaa. Ja lokakuussa 1970 tehtävä oli suoritettu 14 vuotta alkuperäistä suunnitelmaa edellä. Siitä lähtien sähkö on tullut jokaiseen syrjäiseen vuoristokyläänkin. Myös puhelinverkosto kattaa koko maan.

Tekstiilitehdas Mao Tsetung Beratissa

Tehtaan rakennustyöt alkoivat 1963 Kiinan avun turvin ja se valmistui 1969. Se on Euroopan suurimpia puuvillakankaiden tuottajia. Tehtaassa suoritetaan kaikki työvaiheet raaka-aineista valmiisiin kankaisiin asti.

Lyhytkuituista puuvillaa saadaan Beratin lähellä olevilta viljelyksiltä, kun taas pitkäkuituista tuodaan ulkoa Yhdistyneestä Arabitasavallasta. Tuotannosta menee 50 % vientiin useihin Euroopan maihin sekä Kiinaan.

Tehtaassa on n. 6200 työläistä, joista 75 % naisia. Tekstiiliteollisuutta pidetään naisille sopivana alana, koska se ei vaadi suurta fyysistä voimaa. Työläisten keski-ikä on n. 23 vuotta, alaikäraja on 16 vuotta.

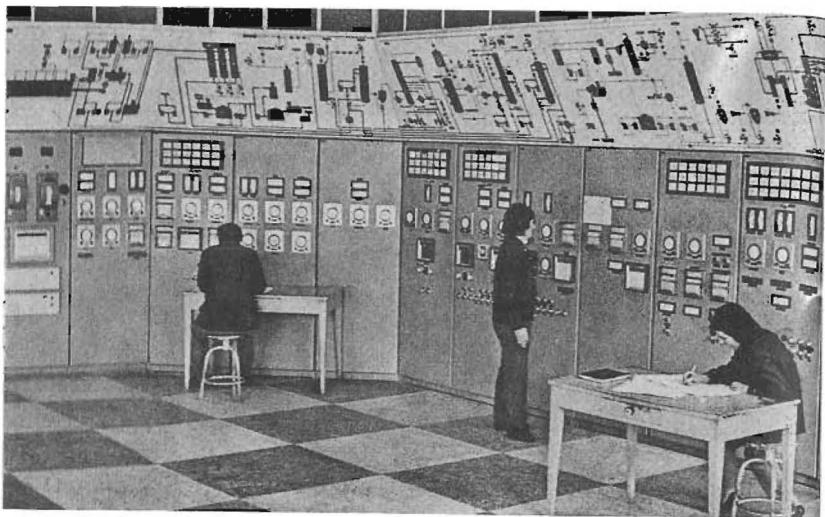
Työtä tehdään kolmessa vuorossa, 7-15, 15-23 ja 23-6. Työviikko on kuusipäiväinen, kuten kaikkialla Albaniassa. Kesäloman pituus on kaksi viikkoa paitsi värjäämössä, jota pidetään epäterveellisenä työpaikkana. Siksi siellä työskentelevien kesäloma on kolme viikkoa.

Ruokatunti on puolen tunnin pituinen ja kahvitunti voidaan pitää sängyn vapaasti silloin kun kaivataan piristystä. Työtoverit hoitavat silloin koneita.

Keskimääräinen palkka on n. 650 lekiä. Lounas on halpa ja tehdas maksaa suojavaatteet. Kombinaatilla on oma terveyskeskus lääkäreineen, sairaanhoitajineen ja ambulansseineen.

Terveellisen ja viihtyisän työympäristön luomiseen on kiinnitetty huomiota. Tehdasalueella on nurmikoita ja istutuksia, siellä on pallokenttiä ja urheiluvälineitä. Kaupat ovat tehtaan yhteydessä. Sisällä tehtaassa on tilavaa ja viileää, mutta haittapuolena voimakas melu erityisesti kutomosalissa. Siitä huolimatta työläiset eivät käytä kuulosuojaimia, vaikkakin ongelma tiedostettiin.

Työläisillä on monimuotoista kulttuuri- ja urheilutoimintaa. Ne, jotka opiskelevat, työskentelevät päivittäin 6 tai 7 tuntia palkan siitä vähenty-

Fierin lannoitetehtaan keskusvalvomo.

mättä. Tehtaalla on lastentarha 9 kk - 3 v. lapsille ja vanhemmille lapsille on vastaava kaupungissa.

Kombinaattia ollaan parhaillaan laajentamassa kuten niin monia muitakin tehtaita Albaniassa.

Fierin lannoitetehtas

Tehtas otettiin käyttöön vuonna 1967 vain 14 kuukautta kestäneen rakentamisen jälkeen. Sen lähellä on öljynjalostamo, joka rakennettiin 60-luvun alussa vastineena saartopolitiikalle.

Tehtaan koneisto on ostettu Länsi-Saksasta, Sveitsistä, Italiasta ja Kiinasta.

Tehtas tuottaa 340-360 tonnia ammoniumnitraattia ja 150 tonnia ammoniakkia vuorokaudessa. Keskusvalvomosta ohjataan 90 % tuotantoprosessista. Pääosa tuotannosta käytetään kotimaassa. Vienti suuntautuu mm. Ranskaan, Länsi-Saksaan ja DDR:ään. Työntekijöiden määrä on laskenut automaation vuoksi 600:sta 400:aan, joista puolet on naisia. Eituotannollisessa työssä on 1/5 työntekijämäärästä. Kolmivuorotyö on käytössä ja lisäksi on neljäs ns. reservivuoro. Erikoistöissä työaika on 6 tuntia.

Useimmat työläiset ovat saaneet keskiasteen tai sitä korkeamman koulutuksen. Tehtaalla on oma keskikoulu ja mahdollisuus osallistua korkeakouluopetukseen.

Palkat vaihtelevat 600 lekiä 870 lekiin kuukaudessa. Insinöörit ja teknikot saavat yleensä n. 100 lek/kk enemmän kuin työläiset ja johtajat puolestaan n. 50-60 lek/kk enemmän kuin edelliset. Kaikilla työntekijöillä on kolmen viikon kesäloma. Jokainen osallistuu puolivuositain lääkärintarkastukseen.

Lannoitetehtaalla on ollut pakko kiinnittää suurta huomiota ympäristönsuojeluun. Kaikki muut jätteet paitsi keltaisena kaasuna ilmaan johdettavat eräät typpimonoksidit ja -oksidit on onnistuttu ottamaan talteen ja käyttämään hyväksi. On rakennettu erityisen korkeita savupiippuja ja tuotanto on pysäytetty jätteiden poistomekanismin parantamiseksi. Saaterajat on tarkalleen määritelty ja jos ne ylitettäisiin, tuotanto keskeytettäisiin heti. Tähän velvoittaa myös uusi ympäristönsuojelulaki.

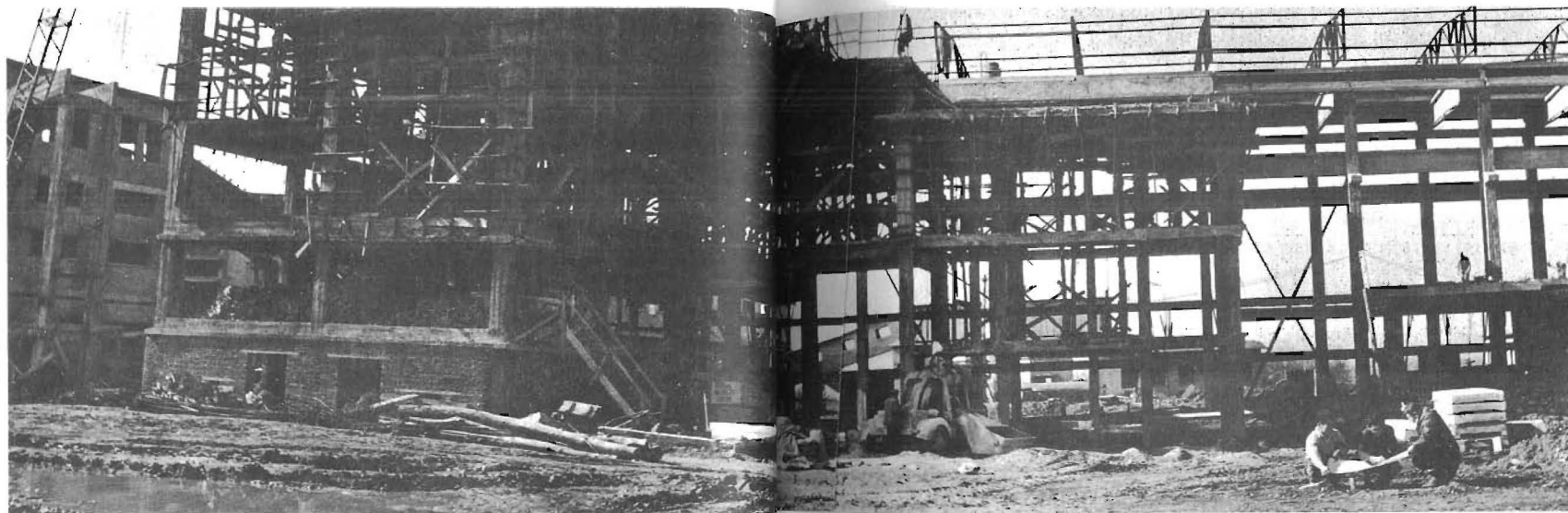
Työläisille tarjotaan erikoisen monipuolista ravintoa, jossa maidon ja vihannesten osuus on suuri. Ammattitauteja ei ole toistaiseksi todettu. Jos jonkun havaittaisiin sairastuneen, niin hänet siirrettäisiin toiseen työhön ja tuotantomekanismia korjattaisiin.

Tehtaalla on puolueella ja kaikilla joukkojärjestöillä omat kuukausiohjelmansa, joiden mukaan ne toimivat. Työläiset käyvät auttamassa ympäristön osuustoimintatiloja. Tärkeimpiä tavoitteita ovat tuottavuuden kohottaminen ja "maatalous koko kansan asiaksi".

Kehitysnäkymiä

"Nyt voimme iloiten julistaa, että saavutamme keskeisiltä osiltaan kaikki 5. viisivuotissuunnitelman tavoitteet. Taloutemme on vakaa. Meillä ei ole kriisejä, inflaatiota, työttömyyttä jne.", totesi Enver Hoxha v. -74 vaalipuheessaan.

Miltä tulevaisuus sitten näyttää? Albaniassa on riittävästi raaka-aineita ja sähköenergiaa. Liikenneyhteydet, jotka ovat olleet pullonkaulana, paranevat jatkuvasti. Rautatie Jugoslaviaan valmistuu lähivuosina. Durresin satamaa on laajennettu ja sen telakalla kyetään rakentamaan valtamerikelpoisia aluksia. Siten kaikki edellytykset teollisuuden nopean kasvun jatkumiseen ovat olemassa. Tällä hetkellä eletään siirtymäkautta yhä uuden aikaisempaan kaivannaisteollisuuteen ja sen pohjalla syntyviin kor-

Kaikkialla rakennetaan uutta.

keamman jalostusasteen yrityksiin. Sen ohessa on oma sijansa vanhemmalla pienellä ja keskisuurella teollisuudella, joissa tekniikan taso ei toistaiseksi ole niin kovin korkea suomalaisen mittapuun mukaan.

Vaikeuksiakin toki on. Pienen maan resurssit ovat rajalliset. Nopea muutos on aiheuttanut eräitä ylimenokauden ongelmia; tottuminen tehdastyöhön ei käy käden käänteessä. Valtion sosiaalimenot ovat korkeat väestön ikärakenteesta johtuen. Neuvostoliiton saartopolitiikan välilliset vaikutukset heijastuvat vielä, vaikka muut Itä-Euroopan maat ylläpitävät normaaleja kauppasuhteita Albanian kanssa.

Tämän päivän Albania on kuin suuri rakennustyömaa. Viiden vuoden päästä se epäilemättä näyttää aivan toiselta.

Haaste

Albania on saattanut monet ulkomaiset arvostelijansa häpeään. Se on osoittanut, että pienen maatalousmaan on mahdollista rakentaa monipuolinen teollisuus, vieläpä pääasiassa omiin voimiin luottaen ja erittäin lyhyessä ajassa.

Etusijan antaminen raskaalle teollisuudelle ei ole estänyt elintason jatkuvaa parantumista. Omiin voimiin luottaminen takaa teollistamisen tulosten jäämisen kotimaahan.

Albania on myös osoittanut, että paljon mainostetulle kansainväliselle (sosialististen maiden) työnjaon teorialle on olemassa vaihtoehto. Ei ole pakko tyytyä hedelmätarhan ja lomakeskuksen osaan kuten Neuvostoliiton johto tiettävästi aikoinaan Albanialle suositteli. Vain rakentamalla rinnan teollisuutta ja maataloutta voidaan turvata koko maan, myös syrjäseutujen, tasapainoinen kehitys. Vain siten voidaan myös välttää ulkoisten suhteiden äkillisten muutosten aiheuttamat haittavaikutukset.

Heikki Salo

Sankariasentaja (novelli)

Vath Koreshi

Joka toinen tai kolmas päivä ruusupensaiden reunustamaa kivistä polkua saapuu postitoimistoon mies, jonka vaatteet ovat kauttaaltaan savesa. Laskeva aurinko langettaa hänen eteensä pitkän varjon. Ahavoituneet kasvot, olalla riippuva puhelinlaite ja vyöhön kiinnitetyt, nilkoissa kilisevät tolppakengät paljastavat hänet puhelinasantajaksi. Hän tulee ottamaan selvää onko yhteyksissä vikaa.

"Tulitko takaisin, Ned-setä?" Puhelunvälittäjä kysyy sen tavalla, joka vihjaisee kaiken olevan järjestyksessä. Puhelinlangat toimivat ja välittävät selkeästi molempiin suuntiin. Muussa tapauksessa hän, nuori pisamainen tyttö, kurkottaisi ikkunasta ja huutaisi: "No niin Ned. Nyt onkin harmia linjojen kanssa!" Mutta tänään, kylmänä joulukuun aamuna, puhelunvälittäjä seisoo Nedin takana sanomatta mitään. Parina viime päivänä jotkut linjat ovat olleet poikki. Kolmelle paikkakunnalle ei ole lainkaan saatu yhteyttä. Asentaja on jo lähdössä, tyttö pidättää hengitystään tietämättä mitä sanoa. Koko viime yön tuli lunta, puhelinpylväät olivat tuulen puolelta valkeina. Ruusupensaat vaikuttivat polun varrella laiduntavalta lammaskraalta. Kadut näyttivät hylätyiltä.

"Ned", hän saa lopulta sanottua. "Et sinä tänään voi mennä minnekään. Näetkö miten paljon on satanut lunta?"

Mutta asentaja pakkaa laitteensa ja myhäilee: "Ei sillä väliä! Juuri nyt on sopiva aika?"

Hän menee pihalle ja katselee ympärilleen. Talojen piipuista kohoava savu ei nouse pystysuoraan kuten yleensä kirkkaalla talvisäällä, vaan häilyy matalalla kunnes miltei koskettaa lumisia aitoja. Ned ymmärtää, että tämä tietää rumaa ilmaa, mutta muutkin seikat huolestuttavat häntä.

Kolmen paikkakunnan puhelinyhteydet ovat poikki. . .

Ned kulkee kaupungin katuja, yli mahtavan sillan ja saapuu pikatielle. Äänetön, valkea lumipeite alkaa joen rantamilta jatkuen rotkojen pirstomaan, metsäisten vuorten aaltoilevaan taivaanrantaan. Ned ei anna sään haitata, etenkään nyt kun näillä vuoristoseuduilla tehdään tärkeitä ratkaisuja. Vuorikylät perustavat maatalousosuuskuntia. Hänen hoitamiaan lankoja myöten he ilmoittavat keskukseen yhtyneensä osuuskunniksi. Näillä puhelinlinjoilla on ihmeellinen vaikutus ihmisiin ja seutuihin. Ne saavat kaiken lähemmäs. Mutta nyt kolmea paikkakuntaa ei lainkaan voi kuulla.

Hän tarpoo pylväältä toiselle. Eräin paikoin langat kulkevat yksinäistä tasankoa, toisaalla ne syöksyvät kuiluun ja taas ylös metsän puiden välissä. Talven hiljaisuutta ei särje muu kuin Nedin askelten ääni. Kylät ja geologiien leirit ovat kaukana, kielekkeiden alapuolella, miltei harmahtavaan utuun kadonneina. Mutta yksinäisyys ei vaivaa Nediä. Hän panee tolppakengät jalkaan ja kiipeää pylväeseen kiinnittäen puhelinlaitteen johtoon. "Terve! Ned täällä!"

Keskusneidin iloinen ääni vastaa: "Sinäkö Ned? Miten menee? Onko siellä paljonkin lunta? Ota useammin yhteyttä." He veistelevät muutaman vitsin, sitten Ned irroittaa laitteen ja laskeutuu pylvästä jatkaakseen yli lumiaavan.

"Minne matka, Ned?" kysyy kulkija joka sattuu menemään ohi. "Linjoja korjaamaan!" Kulkija osoittaa pilvien peittämää vuorta: "Etkö näe mustia pilviä? Lähde vaan kotiin tai myrsky vie sinut!" "Tökkopa sentään." Ned kulkee raskaasti seuraten yllään surisevia johtoja.

Kellään ei ole ollut valittamista hänestä, hän ei ole koskaan pinnannut työstään — saati sitten nyt kun kolme paikkakuntaa on puhelinmotissa. Mitä ihmiset mahtavat tehdä näinä päivinä kun on tarkoitus liittyä osuuskunniksi? Miten hän voisi palata tyhjin toimin?

Linja jatkuu mäen huipulle ja toista rinnettä alas etelään, Ruta-vuorten metsiin.

Ned tietää, että mäeltä näkee geologisen retkikunnan leiriin Serinaan. Hän laskeutuu mäeltä harmaiden, lumen peittämien parakkien luo. Tällä kohtaa Nedillä on tapana levätä hetki, syödä eväänsä, hörpätä vettä ja jatkaa taas.

Tuskin hän ehtii istuutua, kun tuulenpuuska syöksyy pensaikosta ja ulvoo halki metsän. Uhkaavan myrskyn ensimmäinen merkki.

Ned tunkee hartiahuivin päät syvälle takinkauluksensa alle ja jatkaa

rämpimistään. Hänen päänsä yläpuolella puhelinlangat humisevat kuin kaukainen lentolaivue, mutta Nedille se on musiikkia, johon hän on totunut, ehjän puhelinlinjan laulua.

Myrsky kiihtyy raivoisimmilleen. "Onpas tämä rajuilma!" asentaja mutisee. Hän kahmii selkäreputaan villamyssyn, vetää sen korviensa suojaksi ja tarpoo taas. Hän päättää kiivetä seuraavaan pylvääseen kekillakseen yhteyttä. Mutta pylvästä ei näy missään. Langat vonkuvat tuulessa ainoana oppaana. Nyt nekin häipyvät myrskyn kohinaan. Ned on ymmällään. Hän ei voi todeta ovatko johdot kunnossa. Ned kohottaa katseensa ja seuraa johtoja pylväälle. Hän panee tolppakengät jalkaan, kiristää vyön ja kipuaa ylös.

"Huomio, huomio! Täällä Ned! Missä olet viipynyt niin kauan? Mistä sinä puhut nyt?" Lisin solasta. Tuleeko ääni perille? Sinut minä kuulen selvästi." "Lisin solastako?" Tyttö keskeyttää hetkeksi. "Kuule, onko siellä paljon lunta?" "Aika tavalla. Täällä on oikein myrsky!"

Keskus on hetken vaiti ja sanoo sitten: "Mene geologien leiriin. Mitä sinä siellä rajuilmassa teet? Ymmärätkö, palaa takaisin!"

"Älä sinä murehdi. Ovatko ne kolme linjaa vielä mykkänä?" "Ovat."

"No siinä tapauksessa minä jatkan. Soitan sinulle taas."

Tyttö haluaisi vielä puhua, mutta asentaja irroittaa yhteyden ja laskeutuu pylvästä. "Siinä se on mukava tyttö! Kerran kun. . ."

Mutta hän keskeyttää. Jos rupeaisi muistelemaan, saattaisi vielä tuudittautua uneen. Moisesissa myrskyssä nukahtaminen tietäisi kuolemaa. Niinpä hän pakottautuu seuraavalle tolppalle.

Asentajan polvet miltei pettävät. Silmäluomet ovat raskaat ja katse samea. Tekisi mieli istahtaa huilaamaan, mutta hän voittaa kiusauksen. Kaukaisuudessa kantautuu susien ulvontaa. Välillä tuuli tuo äänen lähemmäs. Tällaisella säällä sudet ovat vaarallisia.

"No jo nyt on tietä!" Ned mutisee. Hän saapuu aukealle. Eräs pylväs nojaa vinossa. Myrsky on repinyt männyn juurineen. Puu on katkaissut langat ja vääntänyt pylvään.

Ned ponnistautuu pylvään luo ja asettaa olkapäänsä sen alle nostaakseen sen pystyyn. "Toivottavasti se ei ole katkennut. Tämä on metsänhoitajan syytä. Hän ei sallinut minun kaataa ainuttakaan puuta. Uhkasi järjestää minulle ikävyöksi jos rohkeaisin kaataa yhdenkin puun, vaikka se olisi ollut puhelinlinjalle parempi."

Pylväs oikenee jonkin verran. Ned kaivaa kolon pylvään juureen, poistaa lumen ja panee koloon pari isoa kiveä. Pylväs ei ole katkennut.

Eristimet ovat myös ehjiä. "Hyvä!" hän onnittelee itseään. "Laitoin eristimet tähän tolppaan viime vuonna ja siinä ne vielä pysyvät."

Tuulenpuuska pölläyttää lunta hänen kasvoilleen. "Perhana"! hän purkaa kiukkuaan kasvojaan pyyhkien ja seuraa linjaa. Hän löytää kaatuneen männyn oksaan sotkeutuneen langan. Hän irroittaa sen pihdeillä ja vie pylvään luo. Toinen lanka on pudonnut jyrkänteeltä. Hän kiskoo sen ylös ja kiinnittää pylvääseen. Päivä alkaa olla lopullaan, myrsky raivoaa entistä ankarampana. Talvipäivä on lyhyt, täytyy kiirehtiä. Hän ottaa langan, liittyy siihen jatkopalan, kiipeää ylös ja kiinnittää sen eristimeen. Hän laskeutuu alas, ottaa toisen langan ja jatkaa kunnes kaikki langat ovat paikoillaan. Sitten hän yhdistää puhelinlaitteen. "Huomio, huomio!" "Huomio! Sinäkö Ned?" "Minähän se. Kuuluuko hyvin?" "Oikein selvästi. Missä sinä nyt olet? Sinua on kaivattu; alkaa olla myöhä." Toinen soitto keskeyttää. Se on Malan keskus. "Halooo, halooo!" kuuluu venytetty ääni. "Oletko se sinä Rrapi? Täällä on Ned." "Nedkö? Missä sinä olet?" "Lisi-solassa. Linja oli katkennut, mutta sain sen kuntoon." "Se riittää tälle päivälle. Missä aiot yöpyä?" kysyy pisamaisen tytön kaunis ääni. "Entä toiset linjat? Saatko yhteyden Malaan?" "Saan, saan!" tyttö tuskastuu. "Tule alas nyt, on jo myöhä."

Asentaja on hyvillään voidessaan puhua ihmisten kanssa tästäkin syrjäisestä metsästä. Mala on nyt yhdistetty keskukseen. Ned on hiukan ylpeä. Mutta hän ei voi jättää työtä puolivalmiiksi. "Täytyy käydä vielä Trull-kylässä katsomassa linjaa, siellä voinkin yöpyä jonkun talonpojan luona."

Hän lähtee Lisi-solasta kohti Trullia, pientä kylää syvän ja kapean laakson pohjalla. Kauniilla säällä sinne on reilu kahden tunnin kävely, mutta entäs näin synkkänä myrsky-yönä. . .

Yö laskeutuu uhkaavan pimeänä. Tuuli ulvoo metsässä pelottavasti. Koko päivän ponnistelu on uuvuttanut Nedin. Hänen täytyy levätä yhä useammin. Tekisi mieli heittäytyä pitkälle nukkumaan. Tässä on toinen puhelinpylväs. Hän kapuaa ylös ja koittaa lankoja sormenpäillään. Kaikki ehjiä. Hän nojaa päätään eristimeen ja uinahtaa hetkiseksi uneksen aurinkoisesta päivästä, kukkivista kedoista ja vienon tuulen huojuttamasta heinästä. . .

. . . Ned pakottautuu hereille ja laskeutuu pylvästä. Hän hieroo kasvojaan kourallisella lunta karkoittaakseen unen. Hän ei ota yhteyttä keskuksen. "Voinhan soittaa Trullista."

Pimeässä kompuroiden hän yrittää seurata linjaa, mutta on kulkenut jo

puoli tuntia kohtaamatta pylvästä. Hän on eksyksissä.

"Missä sinä olet ollut näin kauan, Ned? Tule takan ääreen, kaikki yhteydet ovat jo kunnossa. Tässä on sinulle leipää." Keskusneiti hymyilee, asentaja käärii sätkää ja siirtyy lähemmäs valkeaa.

Armoton tuska reidessä herättää Nedin. Hän kumartuu hieromaan, mutta horjahtaakin hankeen. Mikä ihana pehmeys! Kuin untuvapatja, olisi ihana nukkua oikein pitkään. . .

Ned kiroaa ponnistautuessaan jalkeille. Tuuli näyttää tyyntyvän, mutta lunta tulee niin paljon, että se alkaa painaa jaloissa ja olkapäissä. Trull on kukkulan toisella puolella. Hän rämpiä eteenpäin mutta jaksaa tuskin kahta askelta pysähtymättä välillä läähättämään. Puhelinlaite ja tolppakengät painavat. Akkiä hän kuulee tutun äänen: tuulen ulinan puhelinlangoissa.

"No siinähän ne nyt ovat!" Ned seuraa linjaa. "Mutta mitäs tämä on?" Sama vino pylväs jonka hän luuli jo ohittaneensa. "Tiedämpähän ainakin missä olen."

Tunnin kävelyn jälkeen asentaja kompastuu hangessa olevaan lankaan. Hän kiskoo sen ylös, vetää lähimmän pylvään luo, kiinnittää tolppakenkensä ja yrittää kiivetä, mutta nilkka onkin tunnoton.

Kiusaus käydä hangelle nukkumaan voimistuu mutta asentaja ei anna periksi. Hän rämpiä yhä jännittäen lihaksensa, pysähdellen tuon tuostakin nojaamaan pylvästä tai puuta vasten. Kasvoihin osuvat hiutaleet piristävät hieman. Tekee hyvää kääntyä tuulta vasten ja tuntea lumi iholla.

Edessä on tiheä pensasrykelmä, jonka yli täytyy kiivetä. Jalka pettää. Ponnisteluistaan huolimatta Ned putoaa aina takaisin hankeen. Hitaasti, pelottavan hitaasti hän pakottautuu jalkeille. Hän haparoi eteenpäin yrittäen löytää pensaikosta aukkoa, mutta kaatuu jälleen. Olisi ihana torakhaa, vaikka vain ihan vähäksi aikaa! Hän haaveilee taas kukantuoksuista niityistä, leppoisasta tuulesta ja puhelinlangoilla istuvista linnuista.

Asentaja nukkuu. Lumi peittää hänet kokonaan.
Tuuli laulaa puhelinlangoissa sankarien laulua. . .

Maatalous

Osuustoimintatilan työprikaatin johtaja Dimitra Kita muistelee: "Ennen yksi bej (bej = feodaaliherra) omisti täällä kaiken maan. Kun sadonkorjuun aika tuli, hän saapui tänne. Jos et silloin antanut hänelle, mitä hän pyysi, niin hän saattoi potkaista sinut pois mailtaan. Sillä maa kuului hänelle — ei meille."

Ennen vapautusta tilanherrat ja varakkaat maanomistajat perivät usein puolet sadoista korkeina veroina, ja lopusta ottivat suuren osan kauppiaat vaihdon yhteydessä. Talonpojat olivat myös korviaan myöten veloissa koronkiskureille. Maata viljeltiin alkeellisilla työvälineillä, ja tuotanto jäi siten erittäin alhaiseksi.

Tilannetta kuvaa maanomistussuhteiden jakautuminen:

- tilanherrat, joita oli 3 % maatalousväestöstä, omistivat 27 % maasta
- valtio ja kirkko omistivat 13 % maasta
- talonpojat, joita oli 83 % maatalousväestöstä, omistivat 60 % maasta
- 14 % talonpojista oli maattomia

Tilanherroilla oli luonnollisesti hedelmällisin maa hallussaan.

Maareformi

Taistellessaan partisaanijoukoissa talonpojilla oli kaksi välitöntä päämäärää: maan itsenäisyys ja maareformi. Vapautetuilla alueilla tilanherrojen viljavarastot takavarikoitiin, talonpoikien velat mitätöitiin ja heidän maksamansa vuokrat jäädettiin alhaiselle tasolle.

Maareformi toteutettiin 14 kuukaudessa vuosina 1945-46. Periaatteena oli "maa sen viljelijälle". Näin murtuivat maaseudun feodaaliset omistus-

suhteet ja päättyi feodaaliherrojen valta. 155.000 hehtaaria maata jaettiin maksutta 70.000 talonpoikaisperheelle. Maalle, joka oli ollut valtion tai ulkomaalaisten omistuksessa, perustettiin valtiontiloja ja myös joitakin osuustoimintatiloja.

Ensimmäinen vaihe vallankumouksessa maaseudulla oli näin saatettu loppuun ja talonpoikien luottamus Työn Puolueeseen lujittunut. Nähtiin, että se oli puolue, joka piti lupauksensa.

Kollektivisointi

Maa oli nyt pääasiassa yksityisten viljelijöiden omistuksessa. Sosialismia rakennettaessa näin ei voinut kauan olla. Jo yksin taloudellisesta tilanteesta oli epätyytyvä: tuottavuus oli edelleen alhainen, viljelysmenetelmät vanhanaikaisia, tuotanto pirstoutunut resursseiltaan vähäisiin pientiloihin eikä maatalouden kehitystä voitu suunnitella ja toteuttaa kokonaisvaltaisesti.

Ratkaisu tähän oli maatalouden kollektivisointi. Talonpoikia rohkaisiin ja tuettiin liittämään tilansa yhteen osuustoimintatiloiksi, jotka tulivat heidän yhteiseen omistukseensa.

Ensimmäinen osuustoimintatila perustettiin v. 1946. Pian sen jälkeen yhä useammat talonpojat yhdistivät maansa, työvälineensä ja karjansa ja jakoivat tuotannon tulokset kunkin tekemien työpäivien mukaan. Valtio tuki tätä aktiivisesti: se perusti kone- ja traktoriasemia, myönsi edullisia lainoja, hankki parempia viljalajikkeita ja karjaa, lannoitteita jne.

Albaniassa lähdettiin siitä, että maatalouden yhteisomistukseen siirtyminen on hidas prosessi, jossa voidaan edetä vain vapaaehtoisuuden tietä, vain osoittamalla talonpojille osuustoiminnan taloudellinen paremmuus yksityisomistukseen nähden. Minkäänlaiset pakkotoimenpiteet eivät tulleet kyseeseen.

Näin lähti käyntiin toinen vallankumous maaseudulla. Tietenkin se herätti vastustusta, ennen kaikkea entisten rikkaiden talonpoikien taholta. Mutta kollektivisointi eteni, koska talonpojat havaitsivat omakohtaisesti, että osuustoimintatiloilla ansiotaso oli korkeampi, tilojen tuottavuus parempi ja sosiaaliset olosuhteet turvatummat.

Vuonna 1950 oli 90 osuustoimintatilaa, 1955 jo 318 ja 1960 1482. Silloin kollektivisointi oli saatu pääosin toteutetuksi alavilla seuduilla ja 86 % maasta oli joko valtion tai osuustoimintatilojen omistuksessa. Vasta vuonna 1967 kollektivisointi vietiin päätökseen syrjäisillä vuoristoseuduilla.

Tomaatteja riittää jo vientiin. Kuva Shiakun osuustoimintatilan kasvihuoneesta.

lakin, jolloin 99 % maasta oli sosialistisen omistuksen piirissä.

Kollektivisointi kesti siis peräti 21 vuotta maassa, joka on vain Vaasan läänin kokoinen. Enver Hoxha korosti, "ettei saa polttaa siltoja takanaan" eli ettei saa kiirehtiä liikaa ottamatta huomioon talonpoikien ajatuksia, heidän valmiuttaan muutoksiin.

Osuustoimintatilaan liittyminen tapahtui käytännössä siten, että talonpoika luovutti maansa, karjansa ja työvälineensä erityiselle arviointikomitealle, jonka osuustoimintatilan yleiskokous oli asettanut ja jonka työhön talonpoika osallistui. Komitea laski omaisuuden arvon ja se maksettiin liittyjälle takaisin vuosittaisina lyhennysmaksuina. Henkilökohtainen omaisuus kuten asuinrakennukset jäivät edelleen talonpoikien yksityisomistukseen.

Osuustoimintatilat

Osuustoimintatiloja syntyi kylien ympärille. Aluksi niiden pinta-ala oli melko pieni, keskimäärin n. 100-250 hehtaaria. Koneellistaminen teki

tarpeelliseksi tilakoon suurentamisen. Erillisiä kyliä yhtyi yhdeksi kollektiivitalaksi ja v. 1958 niiden keskikoko oli jo n. 600 hehtaaria.

Tämä johtui paitsi yhdistymisistä myös valtavista maanmuokkaustoista, jotka muuttivat Albanian maaseudun kasvot kokonaan. Kymmenien, jopa satojen neliökilometrien laajuisia soita kuivatettiin ja vuorten rinteitä ryhdyttiin pengertämään. Kaikkeen tähän osallistui kymmeniä ja satojatuhansia ihmisiä, usein vapaaehtoisten joukkotalkoiden muodossa.

Niinpä vapautuksen aikana maan viljelypinta-ala on kaksinkertaistunut (v. 1970 599.000 hehtaaria). Lähes kaikki mahdollinen maa on otettu viljelykseen.

Osuustoimintatila on sosialistisen omistuksen muoto, jossa tilan jäsenet omistavat yhteisesti tilan tuottamat tavarat. Tilojen pääasiallisena kaupakumppanina on valtio. Neljänteen viisivuotissuunnitelmaan (1966-70) saakka osuustoimintatilojen oli luovutettava osa tuotannostaan valtiolle. Nyttemmin se on korvattu tavallisella kaupalla. Valtio tekee sopimuksia tilojen kanssa ja kyse on kahdesta itsenäisestä sopimuskumppanista.

Mutta osuustoimintatilat ovat sittenkin vain siirtymävaihe pyrittäessä myös maataloudessa valtion eli koko kansan omistukseen. Siksi vuonna 1967 heti kollektivisoinnin päätökseen saattamisen jälkeen ryhdyttiin määrätietoisesti tukemaan osuustoimintatilojen yhtymisiä yhä suuremmiksi yksiköiksi. Tuloksena oli se, että 3000 hehtaarin tila ei ollut enää mikään harvinaisuus.

Työn Puolueen 5. puoluekokous 1971 nosti esiin jälleen uuden tavoitteen, ns. korkeamman asteen osuustoimintatilat. Ne muodostuvat yhdistyneistä tiloista ja saavat valtiolta entistä enemmän tukea mm. investoinneissa, rakennustoiminnassa, erityishenkilökunnan palkkauksessa jne. Luonteeltaan ne muistuttavat jo valtioneuvoja.

Samanaikaisesti pyrittäessä hitaasti mutta varmasti maataloudessa valtion omistukseen ovat yksityispalstat menettäneet Albaniassa lähes kaiken merkityksensä. Niitä ei voi myydä, vuokrata tai jättää perinnöksi yksityiselle henkilölle. Kun muutama vuosi sitten eräät osuustoimintatilat tekivät aloitteen yksityispalstojen koon pienentämiseksi keskimäärin 2,3 aarista 1 aariin, niin pian kaikki osuustoimintatilat seurasivat perästä. Valtioneuvoilla yksityispalstoja ei ole lainkaan.

Tänään kollektiivitalan yksityispalstalla saatetaan pitää yhtä lehmää tai muutamaa lammasta ja viljellä jonkun verran vihanneksia. Tuotanto kuluutetaan oman perheen taloudessa eikä sitä juuri riitä myyntiin.

Valtioneuvot

Ensimmäinen valtioneuvo perustettiin 10.12.1944 italialaisen EIA-yhtiön aikaisemmin omistamalle maalle. Sitten niiden lukumäärä on kohonnut yli 30:n. Nykyään niiden osuus viljelypinta-alasta on n. 20-25 % ja maatalouden kokonaistuotannosta n. 25-30 %, eräiden tuotteiden kohdalla jopa 40 %. Kuten luvuista ilmenee, niiden tuottavuus on parempi kuin kollektiivitalojen. Tämä on luonnollista, sillä ovat valtioneuvot sosialistisen omistuksen korkein ja siten myös taloudellisesti tuottavin muoto maaseudulla.

Valtioneuvot sijaitsevat useimmiten suurten asutuskeskusten lähellä, joiden elintarvikehuollosta ne pääosin vastaavat. Lisäksi valtioneuvot ovat eräänlaisia maatalouden kouluja, joissa kokeillaan uusinta tekniikkaa ja opetetaan osuustoimintatilojen jäsenille kehitettyjä viljelymenetelmiä. Monet valtioneuvot ovat leipäviljan tuottamisen ohella erikoistuneet hedelmä- ja vihannesviljelyyn. Näin ne hoitavat tehtäviä, joihin kooltaan ja resursseiltaan pienemmät kollektiivitalat eivät pysty. Työntekijän asema valtioneuvolla on samanlainen kuin teollisuustyöläisen.

Kone- ja traktoriasemat

Kaikki vähänkin merkittävämät maataloudessa käytettävät koneet ja kaikki traktorit ovat valtion omaisuutta. Valtio ylläpitää n. 30 eri puolilla maata sijaitsevaa kone- ja traktoriasemaa, joissa koneet ja traktorit huolletaan ja korjataan ja joista ne tarpeen mukaan luovutetaan osuustoimintatilojen käyttöön. Näin tuotantovälineitä voidaan käyttää aina siellä, missä tarve on suurin eikä synny jakoa köyhiin ja varakkaisiin kollektiivitaloihin. Valtion omistamat kone- ja traktoriasemat ovat albanialaisille tärkeä periaatteen kysymys. Niiden hylkäämisestä Neuvostoliitossa albanialaiset aikoinaan ankarasti arvostelivat Hrustshevia.

Tällä hetkellä kone- ja traktoriasemilla on yli 10.000 traktoria, kun vuonna 1938 maassa oli vain 30 traktoria. Vuosien mittaan konekanta on parantunut ja monipuolistunut huomattavasti, mikä on seurausta "kahdella jalalla kulkemisen" politiikasta, siitä, että teollisuuden kehitys on pantu palvelemaan maataloutta.

Kun kone- ja traktoriasema vuokraa jonkun koneen osuustoimintatilalle, se saa siitä maksun joko rahassa tai maataloustuotteissa.

Viljelypinta-alaa lisätään myös pengertämällä vuorenrinteitä.

Hallinto

Osuustoimintatilan korkein päättävä elin on sen jäsenten yleiskokous, johon kaikki voivat osallistua. Yleiskokous mm. hyväksyy pitkän ja lyhyen tähtäyksen suunnitelmat, tilan uudet jäsenet, päättää varojen käytöstä ja erilaisista rahastoista, määrää työpäiväkorvauksista, tilan suhteista ulospäin jne.

Yleiskokous valitsee keskuudestaan puheenjohtajiston, joka vastaa päätösten toimeenpanosta, hallinnosta ja jokapäiväisten asioiden hoidosta. Osuustoiminta- ja valtiontilat ovat jakautuneet tuotantohaarojen mukaan eri sektoreihin, jotka puolestaan pitävät tarpeen vaatiessa omia kokouksiaan ja joissa päätetään oman sektorin asioista yleiskokouksen päätösten puitteissa. Jokaisella tilalla on paikallinen puoluekomitea ja eri sektoreilla puolueosastoja.

Puoluekomitea ja -osastot vastaavat lähinnä ideologis-poliittisesta työstä tilalla, kun taas puheenjohtajisto huolehtii hallinnosta. Käytännössä puolueen vaikutusvalta joko järjestönä tai jäseniensä kautta on kaikkiin asioihin ratkaiseva. Kukin tilan hallintoon valittu on velvollinen tekemään maataloustöitä vähintään 100 päivää vuodessa, jottei syntyisi juoppaa muihin talonpoikiin. Heillä ei ole myöskään mitään luontaisetuja toimensa ansiosta.

Viisivuotissuunnitelmat käsitellään maatalouden piirissä suurin piirtein samalla tavoin kuin teollisuudessa, mitä laajimman alatason demokratian ja kuitenkin keskitetyn johdon vallitessa. Lyhyen tähtäyksen suunnitelmansa tilat laativat itsenäisesti viisivuotissuunnitelmien puitteissa. Niistäkin keskustellaan yhdessä ja jokaisella on mahdollisuus sanoa sanottavansa ja osallistua päätöksentekoon.

Tuotanto

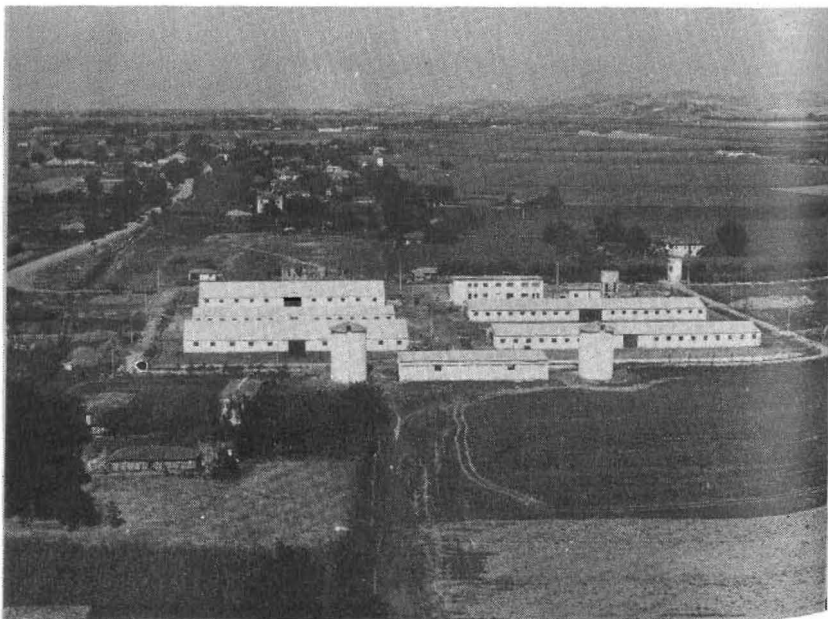
Kulkiessaan Albanian maaseudulla ulkomaalaisen huomio kiintyy pian kahteen seikkaan: ensinnäkin siihen, että viljelysalueet ulottuvat niin korkealle vuorten rinteillä ja toiseksi siihen, että kaikki pellot sekä hedelmä- ja viinitarhat ovat huolellisesti hoidettuja.

Tällä hetkellä on n. 22 % koko maan pinta-alasta viljeltyä. Albanian oloissa se merkitsee sitä, että tästä eteenpäin maataloustuotantoa ei voida enää sanottavasti nostaa lisäämään raivauksilla. Pääpaino tulee vastaisuus-

nessa olemaan viljelymenetelmien parantamisessa, keinokastelun laajentamisessa, lannoitteiden käytössä sekä tietenkin tuottavampien laatujuen kehittämisessä. Samalla on meneillään valtava maatalousspesialistien koulutus, mm. Tiranan Yliopiston maatalousinstituutissa on n. 2600 opiskelijaa.

Jo 60-luvun lopussa oli lähes puolet viljelysalasta keinokasteltua. Tännään keinokastelu käsittää n. 70 % viljellystä pinta-alasta. Lannoitteiden tuotannon osalta Albania on omavarainen. Fierin ja Lacin ammoniumnitraatti- ja superfosfaattitehtaat valmistavat vuosittain n. 200.000 tonnia kemiallisia lannoitteita. Myös karjatalouden ja kaupunkien jätteiden hyväksikäyttö lannoitteeksi on kasvanut viime vuosina.

Maatalouden keskeisin päämäärä on edelleen leipäviljan (vehnä, maissi, ohra, riisi) tuotannon lisääminen. Albania haluaa turvata väestölleen leivän ja varmin tapa on silloin tuottaa vilja itse omassa maassaan. Tähän tavoitteeseen ollaan päästy ja omavaraisuus on sataprosenttinen. Albanialaiset sanovat: "Taistelu jokapäiväisen leivän turvaamiseksi on ollut ja

Eräs tärkeimpiä karjatalouden kehittäjiä on ollut navettojen koneellistaminen.

on meille taistelua sosialismin puolesta."

Toinen tärkeä tehtävä on ns. teollisuuskasvien tuotannon kohottaminen. Se on esimerkki siitä, kuinka teollisuuden ja maatalouden kehitys niveltyy toisiinsa. Puuvillan, auringonkukan, tupakan, sokerijuurikkaan ja muiden kevyen ja erikoisesti elintarviketeollisuuden tarvitsemien raaka-aineiden viljely on voimakkaasti kasvanut. Vuorten rinteille on istutettu satojatuhansia hedelmä- ja oliivipuita. Yhä useammin tiloilla näkee muutaman hehtaarin laajuisia kasvihuoneita, joissa viljellään mm. tomaatteja, kukkakaalia jne.

Viime vuosina karjatalouden kehittämiseen on pantu aikaisempaa enemmän painoa. Perinteisen lampaidenhoidon rinnalle on noussut nautakarjan kasvatus. On rakennettu uusia navettoja ja maahan on tuotu mm. hollantilaisista friisiläiskarjaa.

Hämmästyttävä kasvuvauhti

Maataloustuotanto on hyvin monipuolista. Ja tuotannon kasvuvauhti on pysynyt jatkuvasti korkeana kuten seuraavat luvut osoittavat: Vuosina 1954-70 Albanian maataloustuotannon keskimääräinen vuotuinen kasvu oli 4,9 %, kun se koko maailmassa oli vastaavasti 2,6 %. Vuosina 1965-70 maataloustuotannon kasvu Albanissa oli keskimäärin 5,8 %. Vastaavana aikana se oli esim. Bulgariassa 3,4 % ja Neuvostoliitossa 3,9 %.

Viidennessä viisivuotissuunnitelmassaan (1971-75) albanialaiset ovat asettaneet maatalouden kasvutavoitteeksi yhteensä 65-69 %, mikä tekee vuotta kohden n. 10,8 %. Tämän vuoden osuus on niinkin korkea kuin 27 %, missä on osa aikaisempien vuosien jälkeensä jääneisyyttä, mutta pääosa tuottavuuden kohottamisen vaikutusta. Aika näyttää saavutetaanko tämä päämäärä, mutta joka tapauksessa kasvuluvut tulevat olemaan kansainvälisesti korkeata luokkaa.

Sosiaaliset olot

Palkat: Valtiontilalla työntekijä saa kiinteää kuukausipalkkaa samalla tavoin kuin teollisuustyöläinen. Hänellä ei ole myöskään mitään luontaisetuja. Palkan suuruus on n. 500-700 lekiä kuukaudessa.

Korkeamman asteen osuustoimintatilalla maksetaan joka tapauksessa 90 % norminmukaisesti palkasta ja loput 10 %, jos asetettu tavoite saavutetaan. Jos tavoite ylitetään, talonpojat saavat vielä ylimääräiset 10 %

Maatalouden koneistusaste on varsin korkea.

palkkaa. Palkka maksetaan rahassa eikä siihen liity luontaisetuja. Joitakin tilan tuotteita voi kuitenkin ostaa omakustannushintaan.

Työnormit ovat tilan yleiskokouksen asettamia ja ne ovat pääasiassa kollektiivisia koskien tuotantoprikaattia tai pienempää ryhmää sen sisällä.

Tavallisella osuustoimintatilalla palkkaus perustuu tilan tuottavuuteen, joka jakautuu yleiskokouksen päättämällä tavalla tehdyn työn mukaan.

Eläkkeet: Eläketurva kattaa nykyään kaikki kansalaiset. Myös syrjäseutujen vanhat talonpojat pääsevät nauttimaan tästä etuudesta. Eläkeläiset jatkavat usein vapaaehtoisesti työtään vielä eläkevuosinaan, jolloin työnormit eivät koske heitä. Eläkeikä on maataloudessa miehillä 60 ja naisilla 55 vuotta.

Koulutus: Kaikissa osuustoimintatilojen keskuksissa on peruskoulu ja useimmissa myös esikoulu 3-6-vuotiaille. Suuremmilla tiloilla on itsellään ammattikoulut ja lukio, mutta korkeampi koulutus tapahtuu yleensä kaupungeissa.

Terveystenhoito: Tilojen keskuksissa on tavallisesti sairaala synnytysosastoineen ja hammasklinikoineen. Kussakin kylässä on puolestaan ainakin yksi koulutuksen saanut sairaanhoitaja.

Maaseutu lähenee kaupunkia

Albania on onnistunut välttämään ne lukuisat kriisit, jotka monissa maissa koettelevat juuri maataloutta: työttömyys, maaltapako, räikeät elintasoerot, sosiaali- ja kulttuuripalvelusten puute jne. Eikä nopea väestönkasvu ole aiheuttanut mitään ravinto-ongelmia. Albanialaiset myöntävät, että he ovat monessa suhteessa maataloudessa vielä jäljessä, mutta toisaalta heillä ei ole näitä rakenteellisia heikkouksia. "Sosialismissa voimme rakentaa maataamme suunnitelmallisesti."

Nykyisen viisivuotiskauden aikana talonpoikien tulot kohoavat nopeammin kuin työläisten. Kehittyneemmät tilat auttavat monin tavoin vuoristoseutujen tiloja. Vapaaehtoisjärjestöissä tuhannet ihmiset saattavat yhtenä päivänä kaivaa 10-20 km laskuojaa. Teollisuus on pantu palvelemaan maataloutta, ei imemään työvoimaa maaseudulta ja luomaan "teollisuuden vara-armeijaa", vaan tuomaan tekniikan hedelmät myös talonpoikien ulottuville.

Kollektiivisella työllä on murrettu monia ikuisina pidettyjä totuuksia. Kuten eräs ruotsalainen maatalousasiantuntija totesi vierailunsa jälkeen: "Albaniassa maanviljelys kannattaa vuoristoseuduillakin. Meillä kotona Ruotsissa taas sanotaan, ettei ole taloudellisesti mielekäästä harjoittaa maataloutta sellaisilla alueilla kuin esim. Norrbottenissa. Albaniassa vakuutuin ainakin siitä, että meidän kehitysaluepolitiikassamme on jotain vialla."

Risto Elo
Heikki Salo

Vierailimme valtioneuvustolla

KUKAAN EI HALUNNUT MAATA TÄÄLTÄ

Ruotsalaiset Marika ja Nils Holmberg tekivät kesällä 1973 pitkän vierailumatkan Albaniaan. Seuraava matkaraportti on tämän matkan satoa.

Pandi Guqi, agronomi suurella valtioneuvustolla Dvorantissa Korcan lähellä, on kattanut toimistohuoneensa pöydän maljoilla, joissa on vastapainomittuja hedelmiä ja marjoja. Ulkopuolella virtaavat työntekijät hedelmäviljelyksiltä ruokalaan nauttiakseen lämpimän aterian ja vilvoittavia juomia.

— Täällä muutokset ovat niin suuria, että se voi kuulostaa uskomattomalta. Talonpojat eivät aluksi tahtoneet ymmärtää meitä, kun aloitimme työt vapautuksen jälkeen. Kukaan ei ennen halunnut viljellä maata täällä. Tämä oli kuin erämaata ja eroosio oli kuluttanut vuorenrinteet paljaksi. Me lannoitimme, kastelimme ja teimme taimitarhoja hedelmäpuille ja viiniköynnöksille. Neljän vuoden kuluttua tila voitiin vihkiä valtioneuvustoksi. Nyt meillä on 120 000 puuta, joista 75 000 on tuottavia ja niiden lukumäärä kasvaa jatkuvasti.

Horisontissa näkyvät kukkulat ovat ilo silmälle, ne ovat hedelmäpuiden peittämiä eikä eroosiosta näy jälkeäkään. Hedelmäpuustutukset kattavat 70 % maasta ja loppu kuuluu viinitarhoille ja marjoille. Tila tyydyttää Korcan ja parin muun kaupungin tarpeet mitä tulee omenoihin, kirsikoihin, päärynöihin ja luumuihin. Omenia riittää myös vientiin.

Suurin osa työstä on koneellistettu. Tilalla on vain 560 vakituista työntekijää. Sadonkorjuun aikana saapuu 1000—1500 koululaista ja opiskelijaa lähiympäristön kouluista avuksi. Myös eläkeläiset antavat oman panoksensa. Poimimismäärät riippuvat siitä, mitä hedelmiä ja marjoja poimitaan. Nuorison ansaitsemat palkat maksetaan kouluille, jotka käyttävät rahat opiskelijoidensa tarpeisiin. Vakituiset työntekijät saavat n.

600 lekiä kuussa.

Tilalla on 8-vuotinen peruskoulu ja lastentarha. Agronomi Guqi on erityisen ylpeä tilan 4-vuotisesta keskiasteen koulusta, josta valmistuu hedelmäviljelykseen erikoistuneita maatalousteknikoita. Tänä vuonna siinä on 90 oppilasta.

Kaksi vuotta sitten seudun valtioneuvustot yhdistettiin keskenään — aikamoinen rationalisointi kerralla siis. Mutta se ei suinkaan merkinnyt työtömyyttä.

Paljonko työntekijöiden keskuudessa on puolueen jäseniä?

— Meillä on nyt 34 jäsentä, mutta otamme koko ajan uusia, etenkin naisia. Ja tietenkin meillä on Kommunistinen nuorisoliitto. Jokaisessa prikaatissa tulee olla ainakin yksi kommunisti.

Puolueen jäsenet osallistuvat poliittiseen opiskeluun kerran viikossa. Kerran kuussa kaikki työntekijät kokoontuvat poliittiseen keskusteluun. Prikaatit valitsevat työnjohtajansa ja vuosikokouksissa valitaan tilan johto.

Tilalla on 70 lehmää, 60 sikaa ja 5000 kanaa. Kaikki sekä sisällä että ulkona näyttää kauniilta ikään kuin taitavan puutarhurin jäljiltä. Rikki-näisiä työkaluja ei näy missään.

— Osa työläisistämme on niiden talonpoikien lapsia, jotka eivät halunneet viljellä maata täällä. Niiden poikia ja tyttöjä, jotka eivät uskoneet, että voisimme tehdä jotain kuivuudelle ja eroosiolle. Ei edes bej saanut kansaa tänne työhön ennen vanhaan. Ei uhkauksilla eikä lahjuksilla. Mutta meille se onnistui.

Puolue uskoi, että tämä tasanko ja nämä kukkulat sen ympärillä voivat tulla hedelmällisiksi ja nyt se on tosiasia. Mutta meillä on vielä paljon tehtävänämmä. Olemme täyttäneet kahdessa vuodessa 90 %:a kolmivuotissuunnitelmasta ja tähtäämme siihen, että viisivuotissuunnitelma toteutetaan neljässä vuodessa. Jokainen maatalousspesialisti, jonka koulutamme täällä, merkitsee sitä että yhä useammat alueet tulevat kukoistamaan.

Toimistohuoneen kirjahyllyssä näen rivin Enver Hoxhan teoksia, muutamia Stalinin kirjoja ja kaksi Leniniä, kaikki albaniaiksi.

Lopuksi Pandi Guqi kertoo, että tämän piirikunnan alueella italialaiset ja saksalaiset surmasivat partisaanisodan aikana 69 ihmistä. Eri tavoin. Kun hän puhuu sankareista hänen äänensä vakavoituu. Ajatteleminen itseksemme ajaessamme pois tältä hedelmäpuumereltä, että nämä 69 antoivat henkensä, jotta tämä köyhä maapala, jossa he syntyivät, kukoistaisi sosialismin oloissa.

Kauppa

Albaniassa kaupan yritykset ovat yhteiskunnallista omaisuutta. Niiden päämääränä ei ole voitto, vaan ihmisten tarpeiden yhä monipuolisempi tyydyttäminen. Siten tuotanto ja kulutus ovat välittömässä ja kiinteässä yhteydessä toisiinsa.

Kaupoilla on kolme käytännön tehtävää: ensinnäkin kulutustavaroiden jakelu yhteiskunnan jäsenille, toiseksi kuluttajien tarpeiden selvilleotto ja kolmanneksi tuotteiden laadun tarkkailu. Vaikka Albaniassa suunnitelma ohjaakin tuotantoa, niin kaikista tuotettavista tavaroista ei päätetä keskitetysti. Pikkutavaroiden ja pienehköjen tavaramäärien tuotannosta päättää usein kollektiivi tai tehtaan johto.

Albanialaiset tekevät eron "keskitettyjen" ja "hajautettujen" tavaroiden välillä. "Keskitettyä" on kaikki se, mikä on tarkkaan ilmoitettu tuotantosuunnitelmassa. "Hajauttaminen" merkitsee muutoksia suunnitelmaan tarpeen niin vaatiessa. Jos kysyntä nousee odotettua enemmän ja keskitetty suunnitelma on liian rajoitettu, lisätään paikallista suunnittelua ja tuotantoa.

Tukku- ja vähittäiskaupan muotoja on kolme: valtion, osuuskuntien ja talonpoikien harjoittama kauppa. Mutta näistä viimeksi mainittu on nykyään supistunut lähes olemattomiin yksityispalstojen koon pienennyttyä.

Osto- ja myyntiosuuskunnat

Osto- ja myyntiosuuskunnat ovat pääasiassa talonpoikien muodostamia elimiä, jotka ostavat ja myyvät tuotteita maaseudulla. Niihin liittyminen on vapaaehtoista. Niiden myötä syrjäisimpienkin seutujen talonpojille

avautuivat mahdollisuudet saada samanlaisia tuotteita ja palveluja kuin suurimpien kaupunkien asukkailla. Albaniassa on yli 1000 osuustoimintakeskusta ja liikkeiden valikoimat ovat varsin monipuoliset.

Myös myyntipuolta on kehitetty laajentamalla maatalous- ja meijerituotteiden keräysverkostoa. Osuuskunnat keräävät tuotteiden ylijäämät ja markkinoivat ne ympäri maata sekä vientiin.

Vuosina 1965-70 vähittäiskauppa kasvoi kokonaisuudessaan 45 % ja nykyään jokaisessa Albanian kylässä on myös valtion omistama kauppa.

Hintapolitiikka

Vakaat, keskitetysti määrättyt ja suunnitellut hinnat ovat olennainen osa sosialistisen talouden rakentamista. Albaniassa hinnat ovat täysin samat koko maassa lukuunottamatta joidenkin maataloustuotteiden hintoja, joiden taso vaihtelee jonkin verran paikkakunnalta toiselle sekä vuodenaikojen mukaan.

Yrityksillä ei ole oikeutta määrätä tuotteidensa hintoja. Yritys tai kollektiivi tekee sen sijaan oman hintaehdotuksensa, joka lähetetään keskusviranomaisten harkittavaksi. He vertaavat ehdotettua hintaa tuotantokustannuksiin. Jos tavaralle ehdotettu hinta katsotaan liian korkeaksi, ehdotus palautetaan takaisin yritykselle, joka hinnoittaa tavarauudelleen. Kullakin alueella on paikallistoimisto, joka tekee lopullisen päätöksen alueella tuotettujen tavaroiden hinnoista.

Yleensä tavarat myydään niiden oikeaan arvoon — ts. hintaan, joka vastaa tuotantokustannuksia. Poikkeuksia tästä säännöstä tehdään kuitenkin molempiin suuntiin. Ylellisyystavaroiksi katsottavista esineistä otetaan tuotantokustannukset ylittävä hinta. Mutta on paljon tavaroita, jotka myydään tuotantokustannukset alittavaan hintaan. Näitä ovat esim. lääkkeet, kirjat, lehdet, koulutarvikkeet jne. Tämä on mahdollista, koska teollisuus kokonaisuutena tuottaa voittoa.

Albaniassa hinnat eivät ole nousseet kertaakaan vapautuksen jälkeen. Tästä periaatteesta on pidetty pikkutarkasti kiinni myös nykyisen energiakriisin ja tuontihintojen nopean nousun aikana. Sen sijaan on suoritettu 14 lähes kaikki tuotteet käsittävää, yleistä hintojen alennusta vuodesta 1950 lähtien. Esimerkiksi vuoden 1969 hintojen alennus merkitsi n. 170 miljoonan lekin lisätuloa väestölle vuosittain. Lisäksi yksittäisten tuotteiden hintoja on alennettu melko usein. Mm. sokerin hinta on kahden viime vuoden aikana laskenut 9-10 lekiä.

Kulutustavaroiden hinnanalennukset ovat parantaneet maatalousväestön asemaa suhteessa teollisuustyöväestöön. Hinnanalennuksia aiotaan edelleenkin toteuttaa säännöllisesti talouden kehittyessä ja monipuolisuudessa sekä tuottavuuden kasvaessa jatkuvasti.

Ulkomaankauppa

Albanian ulkomaankaupan perustana on ehdoton vaatimus poliittisesta ja taloudellisesta riippumattomuudesta. Oman maan kehittäminen omiin voimiin luottaen on ensisijaista. Valtiolla — toisin sanoen kauppaministeriöllä — on yksinoikeus ulkomaankauppaan. Tämän monopolin tarkoituksena on taata Albanian taloudellinen itsenäisyys noudattamalla kauppapolitiikkaa, joka estää haitallisten riippuvuuksien synnyn ja eliminoi ulkoisten painostuskeinojen käytön mahdollisuudet.

Albanian tärkein ulkomainen kauppakumppani on Kiinan kansantasavalta. Kiina on myös ainoa maa, jolta Albania on vastaanottanut lainoja.

Albania haluaa kehittää kauppasuhteitaan erilaisen yhteiskuntajärjestelmän omaavien maiden kanssa neljän periaatteen pohjalta: tasa-arvoisuus, molemminpuolinen hyöty, rauhanomainen rinnakkainelo ja toisten sisäisiin asioihin puuttumattomuus. Tällä hetkellä Albanialla on kauppasuhteet yli 50 maahan, joten mistään eristäytymishalusta ei voida puhua. Useiden maiden kanssa kauppasopimukset ovat clearing-pohjalla, mutta vapaissa valuutoissa, sillä albanialaiset haluavat näinkin välttää riippuvuutta.

Ulkomaankauppa, jonka arvoksi on laskettu n. 750-800 milj. dollaria, pidetään tasapainossa viennin ja tuonnin suhteen, vaikka vienti onkin kehittynyt viime vuosina tuontia nopeammin. Esim. v. 1973 viennin kasvu oli 15 %

Tärkeämpää kuin viennin määrällinen kasvu on kuitenkin sen rakenteessa tapahtuva muutos. Varakauppaministeri Vasil Kati sanoo: ”Albania ei ole enää maa, joka vie vain maataloustuotteita ja raaka-aineita. Maamme teollistuu vuosi vuodelta, tuotantovoimat lisääntyvät jatkuvasti, yhä useampia raaka-aineitamme me jalostamme itse omassa teollisuudessamme ja viemme ulos sen ylijäämän, jota emme tarvitse laajennetussa sosialistisessa uusintamisessamme emmekä markkinoillamme.”

Tällä hetkellä Albanian vienni rakenne on pääpiirteissään seuraava:

- 56 % petroolia, naftaa ja raakaöljyä

- 25 % bitumia
- 10 % maataloustuotteita (vihanneksia, hedelmiä yms.)
- 8 % teollisuustuotteita, metalleja, tekstiilejä jne.
- 1 % muita

Suunnitelmien mukaan v. 1980 raakaöljyn vienti loppuu lähes kokonaan ja muuttuu öljyjalosteiden sekä kemian teollisuuden tuotteiden vienniksi.

Tuonnista puolestaan n. 80 % on erilaisia teollisuustavaroita, koneita ja laitteita yms.

Kapitalistisista maista Albania käy eniten kauppaa Ranskan, Itävallan, Saksan Liittotasavallan, Hollannin ja Italian kanssa. Kauppa Ruotsiin on myös jo alkanut ja Suomi seuraa perässä uuden kauppasopimuksen myötä ilmeisesti ensi vuonna. Kauppasuhteet Itä-Euroopan kansandemokratioihin ovat voimassa, mutta Neuvostoliitto jatkaa v. 1961 aloittamaansa boikottipolitiikkaa.

Albanian tärkeimmät vientituotteet ovat: öljy, bitumi, kromi (maailman 4. suurin tuottaja), rauta, nikkeli, kupari ja kuparijalosteet, kemialliset lannoitteet, puunjalostusteollisuuden tuotteet, tekstiilit, elintarvikkeet, viinit, tupakka ja käsityötaide.

Viidennen viisivuotissuunnitelman tavoitteena on Albanian ulkomaankaupan 86 % kasvu.

Heikki Salo

Hintaesimerkkejä

Hinnat ovat vuodelta 1974. Markka on n. 2,50 lekiä vaihtokurssin mukaan. Keskimääräinen kuukausipalkka on n. 700 lekiä. Veroja ei ole. Uudenaikaisen kak-sion (2 h + k + kph) vuokra on 25-50 lekiä kuukaudessa.

Ruoka:

perunat	1,20 lekiä	(kg)
riisi	8,00	(kg)
leipä	2,00	(n. kg)
sokeri	8,00	(kg)
lampaanliha	12,50	(kg)
tomaatit	2,00	(kg)
paprika	0,80	(kg)
sipuli	2,00	(kg)
tee	5,00	(50 gr)
kaakao	8,00	(kg)
kahvi	12,00	(kg)
karamellit	30,00	(kg)

Vaatteet:

takki	70 lekiä
housut	45-300
paita	46-57
pusero (puuvilla)	40
miesten sukat	4-8
verryttelypuku	90-155

Kankaat:

puuvillakangas	18-30 lek (m)
paksu villakangas	100 lek (m)

Tupakka:

Savukkeet	
ilm. filt.	1,80-2,50 lekiä
filt.	3,00-3,60
piipputupakka	3,70

Juomat:

Skanderbeg-	
konjakki	14,00 lekiä pullo
likööri	14,00
viini	5,40

Muita hintoja:

Kirjat erittäin halpoja (nm.)	
paksu taloustieteen oppikirja n. 2,00 lekiä)	
matto (villalanka, käsinkudottu)	
2,20x1,80 m.	500,00 lekiä

Ravintolat:

Ateria (liharuoka, vihannekset, perunat, leipä, olut) maksaa noin 5,00 lekiä. Työpaikkaruokaloissa hinnat vaihtelevat 0,70-2,10.

Baarit:

kahvi	
espresso	1,00 lekiä
turkkilainen	0,80
tee	1,00
limonaadi	1,00
konjakki	1,20
olut	2,00
raki	1,00

olkalaukku,	
käsityötä	n. 25,00
radio tav.	800,00
matkaradio	1100,00
polkupyörä (kiinalainen)	500,00
bussimaksu (kertamaksu Tiranassa)	0,30

Ulkopolitiikka

Maailman poliittinen tilanne vapautuksen jälkeen

Vapautussodan voiton jälkeen astui Albania kansainväliselle areenalle ensimmäistä kertaa todella vapaana ja itsenäisenä valtiona. Uusi Albania pääsi rakentamaan ulkomaisia suhteitaan mainion maailman yleistilanteen pohjalta: II maailmansodan myllertämänä maailma oli muuttunut albanialaisten näkemyksen mukaan ratkaisevasti edukseen. Kapitalistisen maailmanjärjestelmän perustukset olivat järkkyneet ja se oli huomattavasti heikentynyt. Imperialististen blokkien keskeisen kilpailun synnyttämä maailmansota ei laukaissut kriisiä, vaan vain syvensi sitä. Länsiliittoutuneet tosin saivat (NL:n avulla) estetyksi Saksan, Italian ja Japanin nousemisen itseään voimakkaammaksi voimaryhmittymäksi. Mutta ne eivät kyenneet enää palauttamaan vanhoja asemiaan tai valtaamaan uusia, vaan lukuisten kansandemokratioiden synty Euroopassa ja vallankumouksellisen taistelun suuri edistyminen mm. Kiinassa ja monissa muissa maissa merkitsivät imperialismin vaikutusvallalle suurta tappiota. Kun Neuvostoliiton asema oli samalla vahvistunut ja sen poliittinen arvovalta voimakkaasti kasvanut, olivat maailman voimasuhteet kääntyneet ratkaisevasti imperialismin tappiollisiksi.

Myös imperialististen maiden keskinäisissä voimasuhteissa tapahtui suuria muutoksia. Saksa, Japani ja Italia oli väliaikaisesti pyyhkäisty perlistä pois. Niiden talous oli tuhoutunut. Ranska lakkasi olemasta merkittävä imperialistinen valtio. Samoin Englanti; Brittiläinen imperiumi mureni sodan jälkeen varsin nopeasti. Se ei kyennyt enää vastustamaan siirtomaiden itsenäisyyspyrkimyksiä.

Vain USA voitti sodassa. Ja voitti paljon; siitä tuli kapitalistisen maailman niin poliittinen, ideologinen, taloudellinen kuin sotilaallinenkin keskus.

Albanian sodanjälkeisen ulkopoliittikan peruslinjan kiteyttikin Albanian työn puolueen historia näin: "Hallituksemme ulkopoliittikka perustui ystävyydelle Neuvostoliiton ja muiden kansandemokratian maiden kanssa. Samaan aikaan hallituksemme julisti pyrkivänsä ystävällisiin suhteisiin ja yhteistyöhön kaikkien maiden kanssa, jotka tunnustavat Albanian vapauden ja itsenäisyyden eivätkä sekaannu sen sisäisiin asioihin. Albania taisteli yhdessä muiden imperialismin vastaisten ja demokraattisen leirin maiden kanssa pysyvän rauhan, imperialismin hyökkäyshaluisen sotaa lietsovan politiikan paljastamisen ja kansojen välisen ystävyyden, vapauden ja itsenäisyyden puolesta".

Suhteet muihin maihin

Suhteet sosialistisiin maihin, ennen muuta Neuvostoliittoon ja Jugoslaviaan muodostuivat erittäin läheisiksi ja lämpimiksi. Vaikka Albania perusti politiikkansa jo heti alusta lähtien omiin voimiin luottamisen periaatteelle, oli veljesmaiden pyyteeton apu kuitenkin erittäin toivottua ja tervetullutta. Olihan Albania vain kasa tuhkaa ja hätä oli suunnaton. Taloudellisen lähtökohdan alhaisuudesta kertonee se, että vain NL:n vehnä pelasti Albanian vaikealta nälänhädältä muutamana sodan jälkeisenä vuotena.

Mutta ystävällisten suhteiden solmimisesta läntisten sodan aikaisten liittolaisten, ennen kaikkea USA:n ja Englannin kanssa ei tullut mitään Albanian hyvistä pyrkimyksistä huolimatta. Nämä kun eivät katsoneet hyvällä silmällä sosialistisen Albanian syntymistä ja arvelivat kykenevänsä vaikuttamaan tämän niin pienen ja "heikon" maan tulevaisuuteen.

USA ja Englanti eivät todellakaan tyytyneet vain pidättäytymään suhteiden solmimisesta vaan ne ryhtyivät avoimesti puuhaamaan Albanian uutta hallintoa nurin. Ne kieltäytyivät tunnustamasta Albanian itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Ne estivät Albanian osallistumisen sekä Lontoon ja Pariisin Italian ja Saksan sotakorvauksia käsitelleisiin konferensseihin että Italian rauhansopimusneuvotteluihin. Niiden painostuksen vuoksi Albania ei voinut myöskään olla perustamassa Yhdistyneitä Kansakuntia. Ne muuttivat sodan aikana Albaniaan perustetut yhteysupseeritoimistonsa (jotka Albanian tunnustamisen valmistelun varjolla yhä

olivat toiminnassa) sotilaallisen vakoilun ja sabotaashin keskuksiksi.

Valmistelivatpa USA ja Englanti jopa aseellistakin asioihin puuttumista. Tammikuussa 1945 ne nimittäin vaativat yhteysupseeritoimistojensa henkilöluvun nostamista 1500-1700 upseeriin ja sotilasteknikkoon. Samaan aikaan ne yllyttivät Kreikan hallitusta (joka oli valtaan noustakseen lyönyt verisesti maahan Englannin avulla Kreikan demokraattisen liikkeen) vaatimaan itselleen Etelä-Albaniaa ja tekemään systemaattisesti rajavälikohtauksia. Suunnitelmissa oli aseellinen hyökkäys, johon nivellettäisiin Englannin joukkojen maihinnousu.

Suunnitelma yritettiin toteuttaa v. 1949, jolloin Kreikan joukot hyökkäsivät tykistön ja ilmavoimien tukemina rajan yli tavoitteenaan Korcan ja Gjirokastran valtaus. Mutta hyökkäys kutistui ranskalaiseksi visiitiksi; Kreikan joukkojen pakomatka alkoi jo ennenkuin ne olivat päässeet kahtakaan kilometriä rajalta.

Tällä hetkellä ovat Albanian suhteet sekä USA:han että Englantiin edelleenkin poikki. USA:n ja Albanian kesken ei ole sen koommin ollut vakavia yhteydenottoja diplomaattisuhteiden perustamiseksi. Englanti ei taas ole katsonut voivansa solmia suhteita ennenkuin Albania on korvanut sille kahden sotalaivan tuhoutumisen v. 1946. Albanialaiset pitävät vaatimusta aivan mielettömänä, sillä tuhoutuneet sotalaivat kuuluivat laivasto-osastoon, joka tunkeutui nimenomaisesta kiellosta huolimatta Albanian aluevesille. Kaksi laivaa, HMS Saumares ja HMS Volage, ajoi sodanaikaiseen miinaan. Englanti väitti miinojen olleen albanialaisten asettamia, tai että joka tapauksessa Albania olisi vastuussa merialueen turvallisuudesta. Näin siitä huolimatta, ettei Albanialla ollut ainoatakaan sota-alusta, joka olisi kyennyt miinoja laskemaan tai raivaamaan. Englanti vei asian Haagin tuomioistuimeen, joka katsoi Englannilla olleen täyden oikeuden purjehtia Albanian aluevesillä ja tuomitsi Albanian maksamaan korvaukseksi 843 947 puntaa! Albania ei tietenkään voinut suostua tällaiseen mielivaltaan.

Kreikan kanssa solmittiin diplomaattiset suhteet v. 1971. Vasta silloin Kreikka luopui aluevaatimuksistaan.

Albanian taistelu Jugoslavian ylivalta-yrityksiä vastaan

Albania ja Jugoslavia olivat taistelleet yhdessä, rinta rinnan fasismista vapautumiseksi. Olipa sodan loppuvaiheessa Albanian jo tultua puhdistetuksi kaksi prikaatia (yht. 22 000 miestä) auttamassa jugoslaaveja. Ju-

goslavian vapauttamisen puolesta kaatui yli 600 albanialaista partisaania.

Oli luonnollista, että maiden suhteet lähtivät käyntiin veljelliseltä pohjalta heti sodan jälkeen. Niin albanialaiset ainakin luulivat.

Mutta kuitenkin juuri Jugoslaviasta koitui sodan jälkeisenä kautena Albanian itsenäisyydelle suurin uhka. Se oli paljon vaarallisempi kuin USA, Englanti ja Kreikka yhteensä, koska se oli "ystävä".

Albania ja Jugoslavia sopivat taloudellisesta yhteistyöstä v. 1947. Sopimukset jotka Albanian johto, tai paremminkin sen enemmistö, sinisilmäisyyttään hyväksyi — eihän kellekään voinut tulla mieleen, että niitä voitaisiin käyttää vihamielisen politiikan välineinä — muodostuivat Jugoslavian ylivalta-yrityksien ponnahduslaudaksi.

Sopimuksissa lyötiin lukkoon 1) valuuttojen vaihtoarvojen toisiinsa sitominen, 2) yhteiset hinnat ja 3) yhteinen tulliliitto.

Sopimukset olivat rakenteellisesti epäyhdenvertaisia kun kyseessä oli kaksi taloudellisilta lähtökohdiltaan erilaista maata. Ne antoivat vahvemalle osapuolelle mahdollisuuden niin halutessaan rikastua sopijakompaniansa kustannuksella. Ja Jugoslavia halusi.

Tuloksena oli pääomien ja tavaroiden virta Albaniasta Jugoslaviaan. Sen seurauksena oli puute välttämättömyshyödykkeistä ja sitä seurasi vakava hintojen nousu ja inflaation uhka, jonka Albanian hallitus hädän tuskin kykeni torjumaan.

Mutta pelkkä taloudellinen riisto ei pitkään tyydyttänyt Jugoslavian haluja. Sen tähtäimessä oli Albanian muuttaminen Jugoslavian 7. liittotasavallaksi. Oli saatava naapuri myös poliittisesti ja sotilaallisesti saappaan alle.

Jugoslavia aloitti kovan taistelun Albanian työn puoluetta ja ennenkaikkea Enver Hoxhaa vastaan. Ja onnistui siinä niin hyvin, että erään tovin oli puolueen johdon enemmistö titolaisen Koci Xoxen ryhmän linjoilla.

Mutta ajan myötä Jugoslavia kävi yhä röyhkeämmäksi. Albanialaisten silmät alkoivat avautua Jugoslavian todellisten aikeitten suhteen sen ryhtyttyä sekä avoimesti puuhaamaan Albanian ja Jugoslavian yhteistä liittovaltiota ja armeijaa että vaatimaan itselleen oikeutta päättää osaltaan Albanian kolmansien maiden kanssa tekemistä sopimuksista.

Täydellisesti Jugoslavia menetti kasvonsa ruvettuaan vaatimaan Kreikan hyökkäysuhkaan vetoamalla joukkojensa lähettämistä Albaniin maiden välisen ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimuksen perusteella.

Lopullisen iskun Jugoslavian aikeille antoi Kominform (kommunististen puolueiden tiedotustoimisto) v. 1948, joka paljolti Albanian kokeuksen nojalla tuomitsi Jugoslavian kommunistisen liikkeen ulkopuolelle porvarillisen nationalismin, sosialismin ja proletaarisen internationalismin asian pettämisen, revisionismin tielle lähtemisen ja USA:n asiapojaksi ryhtymisen johdosta.

Albanian ja Neuvostoliiton välirikko

Albanian ja Neuvostoliiton lämpimät suhteet alkoivat viiletä N. Hrustshevin noustua neuvostovaltion johtoon Stalinin kuoleman jälkeen. Albanialaiset näet katsoivat NL:n uuden johdon olevan viemässä maatansa, ja siinä ohessa koko kommunistista liikettä hakoteille, ja alkoi arvostella NL:n uutta linjaa. NL puolestaan toi kiistan puolueiden välisen sanankäytön asteelta valtiollisten suhteiden tasolle katkaisten lopulta jopa diplomaattisuhteet.

Eräs ensimmäisiä toimia, joiden perusteella albanialaiset alkoivat epäillä NL:n uutta linjaa vääräksi oli Hrustshevin yksipuolinen Kominformin Jugoslavian tuominneen päätöksen kumoaminen ja uusien suhteiden solmiminen NKP:n ja Jugoslavian kommunistisen liiton välille v. 1955.

Mutta vaikka Jugoslavian kysymys oli tärkeä, jäi se kuitenkin jotakuinkin pieneksi NKP:n ja ATP:n ystävyysruusun piikiksi; kukan lakastuttivat hyisemmät tuulet. Puolueet kävivät koko 50-luvun lopun yhtämittaista, joskaan ei julkista väittelyä, joka huipentui v. 1960 kommunististen puolueiden Moskovan kokouksessa lopulliseen väliriksoon.

Väittelyn keskeisinä asioina olivat: 1) kysymys imperialismien luonteesta ja sosialististen maiden ulkopoliittikan päälinjasta, 2) kysymys Stalinista ja 3) kysymys proletariaatin diktatuurista ja koko kansan valtiosta.

Imperialismin luonne ja sosialististen maiden ulkopoliittikan päälinja

Joulukuussa 1955 pidettiin Genevessä huippukokous, johon ottivat osaa Neuvostoliiton lisäksi USA, Englanti ja Ranska. Kokouksen jälkeen Hrustshev julisti uuden aikakauden koittaneen valtioiden välisissä suhteissa, ja että hänen neuvottelukumppaninsa olivat ”järkeviä, rauhan turvaamiseen tähtäviä ihmisiä”.

Seuraavana vuonna hän NKP:n 20. puoluekokouksessa esitti rauhanomaisen rinnakkainolon politiikan otettavaksi Neuvostoliiton ulkopoli-

tiikan peruseriaatteeksi.

Uutta ulkopoliittista suuntaustaan Hrustshev sitten toteutti Camp Davidissa, jossa ihastuttuaan Eisenhowerin ”järkevyyteen” esitti kuuluisan teesinsä, jonka mukaan ”jos joku mielipuoli haluaisi sota, ei meidän, maailman kahden voimakkaimman maan, tarvitsisi muuta kuin heristää sormeamme hänen aikeittensa estämiseksi”. Lisäksi Hrustshev veti Camp Davidissa uutta linjaa suhteessa sotaan ja rauhaan. Hän nimittäin katsoi ydinaseiden kehittymisen muuttaneen sodan luonteen niin, ettei enää olisi oikeutettuja ja epäoikeutettuja sotia. Jokainen pieninkin sodan kipinä on vaarallinen koska se voisi sytyttää maailmanpalon, ydinsodan, joka ”ei tuhotessaan tee eroa imperialistien ja työläisten välillä”.

Albanialaiset katsoivat tämän Hrustshevin lanseeraaman linjan olevan syvästi marxismi-leninismien, maailman työväenliikkeen kokemuksen vastaisen. ATP:n mielestä ei ollut mitään näyttöä siitä, että imperialismien luonne olisi muuttunut. Eikä se heidän mielestään saattanutkaan muuttua: perustuuhan koko imperialismi toisten maiden väkivaltaiseen riistoon ja alistamiseen. Ja lisäksi kaksi imperialistista maailmansotaa olivat vankkumatta todistaneet, että maailman markkinat ja raaka-aineet usjaetaan eri imperialistiblokkien kesken useimmiten tulella ja verellä.

Enver Hoxha esitti Albanian kannan Moskovassa -60 seuraavasti: ”Imperialismi, erityisesti USA:n imperialismi, ei ole vaihtanut nahkaansa eikä muuttanut luonnettaan. Se on hyökkäävä ja se tulee olemaan hyökkäävä niin kauan kuin sillä on suussa yksikin hammas. . . Siksi me jatkamme sen seikan painottamista, että kansoille on tehtävä selväksi se, ettei ole olemassa ehdotonta takuuta uuden maailmansodan varalta ennenkuin sosialismi on voittanut suurimmassa osassa maailmaa”.

Sosialististen maiden ulkopoliittikan päälinjan esittämistä rauhanomaiseksi rinnakkainoloksi pitivät albanialaiset leninismien pettämisenä. Olihan Leninin periaatteena ollut se, että sosialistisen maan ulkopoliittikka voi perustua vain proletaarille internationalismille, ”edistyneiden maiden vallankumouksellisten ja sorrettujen kansojen väliselle imperialismien vastaiselle liitolle”. Albanian työn puolue pitää rauhanomaista rinnakkainoloa ulkopoliittikan tärkeänä osana, sosialistisen maan ja yhteiskuntajärjestelmältään erilaisen maan suhteiden muotona, mutta tämän politiikan on aina oltava alistettuna proletaarille internationalismille — ei koskaan päinvastoin.

Sodan ja rauhan kysymyksessä eivät albanialaiset myöskään nähneet mitään ratkaisevaa muutosta tapahtuneen. Heidän mielestään ydinase on

vain eräs ase omine rajoituksineen; eihän imperialistikaan käy huvikseen sotaa, täytyyhän hänen saada hyökkäyksestään muutakin kuin kappale tuhoutunutta radioaktiivista maata. Toisin sanoen edelleenkin oli ja on olemassa oikeudenmukaisia, kansallisia vapausotia ja epäoikeudenmukaisia valloitusotia. Rauhan puolustamista ei albanialaisten mielestä ollut se, että kielletäisiin kaikki sodat (kyllähän imperialistitkin sellaisen "lain" hyväksyvät niin kauan kuin se on edullista), vaan sitä on kaikkien vapautukseen pyrkivien kansojen taistelun tukeminen käytiinpä niitä siten aseina tai ei, ja jokaisen hyökkäyssodan vastustaminen.

Albanialaisten mielestä Hrustshevin linja olisi vienut sitä noudattavan vapautusliikkeen alta kestävä pohjan pois ja asettanut sen yhdessä muiden vapaudesta kamppailevien vapautusrintamien ja kansojen kanssa yhä suuremman uhan alaiseksi antaessaan imperialismille vapaamat kädet harjoittaa sortoaan. Kuten Hoxha painotti Moskovassa puhuessaan rauhallisen, parlamentaarisen tien ensisijaisuuden vapautusliikkeille propagoimisen virheellisyydestä ja kansallisen vapautustaistelun linjasta: "Tulevatko ne (vapautensa puolesta kamppailevat kansat) tekemään tämän (imperialismista vapautumisen) väkivallan vai rauhanomaisen parlamentaarisen tien kautta? . . . Koskaan ei mikään kansa, mikään työväenluokka, mikään kommunistinen puolue ole vallannut valtaa ilman verenvuodatusta, ilman väkivaltaa. . . Puolueemme mielestä tämän ongelman ratkaisemiseksi on valmistauduttava kulkemaan kumpakin tietä, mutta erityisesti väkivaltaisen valtaamisen tietä, koska jos me olemme valmistautuneet väkivaltaan on rauhanomaisella tiellä paremmat menestymisen mahdollisuudet".

Lisäksi, katsoivat albanialaiset, ei imperialismiin kaatamista voi ajatella muuten kuin sen sortamien maiden itsenäisyystaistelujen kautta; ei imperialismia voi pyytää lakkauttamaan itseään neuvottelupöydän ääressä.

Kysymys Stalinista

Hrustshev esitti NKP:n 20. puoluekokouksessa salaisen selonteon "yksilökultista ja sen seurauksista", jossa hän tuomitsi Neuvostoliittoa ja koko kommunisti liikettä yli 30 vuotta johtaneen J. Stalinin "mielettömiin julkimuksiin syyllistyneeksi oppimattomaksi despootiksi".

Mutta, kysyivät albanialaiset, voidaanko miestä, jonka johdolla NL kehittyi takapajuisesta ja pimeästä maasta suureksi ja voimakkaaksi natsi-Saksan tuhonneeksi ja kansalleen leivän ja vapauden takaavaksi sosialis-

tiseksi teollisuusmaaksi, kutsua moisilla nimillä? Voidaanko pääosaa Neuvostoliiton kunniakkaasta rakennusajasta luonnehtia "pimeäksi, kansan vastaiseksi ajaksi", "terrorin ja murhan" ajaksi?

Toki albanialaistenkin mielestä oli Stalinistakin puutteinen ja virheellinen voitava puhua. Mutta niin tärkeä arvio oli tehtävä huolella marxilaiselta pohjalta ottaen huomioon ei vain Stalinin virheet, vaan myös hänen saavutuksensa ja ne objektiiviset olosuhteet, joissa hän elämäntyönsä teki.

Mutta Hrustshevin kritiikissä ei albanialaisten näkemyksen mukaan ollut häivääkään tällaisesta käsittelytavasta. Se oli vain hyökkäys NL:ntä poliittikkaa ja johtoa kohtaan uuden linjan esille nostamiseksi. Albanialaiset katsovat Hrustshevin paljolti juuri Stalin-kritiikkensä avulla ajaneen läpi linjansa. Mustatessaan Stalinia hän mustasi myös Neuvostoliitossa aiemmin harjoitetun marxilais-leniniläisen politiikan.

Kysymys koko kansan valtiosta

Hrustshev lakkautti NKP:n 20. puoluekokouksessa myös proletariaatin diktatuurin, työväenluokan vallan. Hän katsoi sen aikansa eläneeksi. Hänen mielestään ei NL:ssa enää ollut toisilleen vihamielisiä luokkia, joten voitiin huoletta julistaa neuvostovaltio "koko kansan valtioksi". Neuvostoliitossa ei siis Hrustshevin mukaan enää saattanut esiintyä kansan eduille vastakkaisia linjoja ja aatesuuntia, ei ainakaan merkittävässä määrin.

Tämä käsitys oli albanialaisten mielestä mieletön. He pitivät sitä marxismin peruskatsomusten pilkkaamisena. Onhan marxilaisen valtioteorian ydinkohta se, että valtio on luokkakäsité; ei voi olla olemassa valtiota, joka ei olisi jonkin luokan käsissä. Sosialismin aika, työväenluokan valtion aika, on aikakausi, jolloin uusin keinoin taistelua käymällä voidaan hävittää ihmisten eri yhteiskuntaluokkiin jakautumisen perusteet. Kasvattamalla uusi tavoitteiltaan, eduiltaan ja maailmankatsomukseltaan yhtäläinen sosialistinen ihminen voidaan vähin erin luoda korkean tuotantokyvyn omaava luokaton kommunistinen yhteisö, jonka kehittyessä valtio kuoleutuu tarpeettomana kansan eduille vihamielisten aineiden kurssipitomahtina ja tuotannon tulosten jaon säätelijänä pois.

Albanialaiset katsoivatkin koko kansan valtio-teen käyttöönoton ottaneen Hrustshevin poliittisena tarkoituksena olleen neuvostokansalaisten tuottamisen rauhalliseen uneen: että ei enää ollut mitään hätää; kommunistisiin ajettiin kuin raiteilla, tehdään vain työtä ja odotellaan rauhasa.

Valtiollinen välirikko

Uudet neuvostojohtajat eivät suopein silmin katsoneet heitä ärhäkkäästi kritisoivia albanialaisia, vaan jopa heittivät hengen miekan sikseen ja aloittivat Albanian taloudellisen painostamisen politiikan.

Se aloitettiin jo niinkin varhain kuin v. 1957, jolloin Hrustshev irtisanoi Albanialle v. 1955 myönnetyn 450 miljoonan ruplan lainan kuultuaan albanialaisten kritiikkipuheet samana vuonna Moskovassa pidetyssä kommunististen puolueiden kokouksessa.

V. 1959 Hrustshev Albanianvierailullaan sitten esitti kuvaavan suunnitelmansa Albanian osaksi "sosialistisessa yhteistyössä". Hän katsoi täysin turhaksi Albanian ponnistelut oman itsenäisen talouden ja teollisuuden luomiseksi. "Tehkää pienestä maastanne kukkiva puutarha", siitä voisi tehdä lomakeskuksen neuvostoturisteille. "Erikoistukaa appelsiinin viljelyyn" ja luopukaa omasta viljan tuotannosta. "Neuvostoliitto tuottaa niin paljon viljaa, että hiiretkin syövät siitä enemmän kuin te voitte täällä tuottaa", oli Hrustshevin resepti.

Jos ennen marraskuussa 1960 pidettyä Moskovon kokousta Neuvostoliiton johto lähti lopullisesti painostuksen ja suhteiden katkaisemisen tielle.

Vuoden -60 syksyllä (ennen Moskovon kokousta), jolloin Albaniaa kohdasi ankara kato ja sitä seurannut nälänhätä NI kieltäytyi myymästä hätää kärsivälle maalle viljaa, vaikka se samaan aikaan kyllä myi sitä muille.

Kokouksen jälkeen Neuvostoliitto irtisanoi kaikki Albanian kanssa tekemänsä sopimukset.

Seuraavan vuoden toukokuussa Albanian hallituksen kamppattua maata NL:n taholta uhanneen aseellisen intervention vei NL poistuessaan Vloran laivastotukikohdasta mukanaan kahdeksan Albanialle kuulunutta sukellusvenettä. Samoin kaikki Sevastopolissa ankkuroituina olleet albanialaiset sotalaivat jäivät sille tielleen.

Samana vuoden lokakuussa (1961) Neuvostoliitto katkaisi sitten myös diplomaattisuhteet. Toimenpiteellään, joka albanialaisten mielestä oli veljesmaiden keskinäisten suhteiden hoidon periaatteiden karkean loukkaamisen kouluesimerkki, ei NL pelkästään pyrkinyt eristämään Albanian muista sosialistisista maista, vaan se jätti sen myös avoimeksi imperialistien hyökkäyskohteeksi.

Maiden suhteet ovat yhä poikki. NL ei ole tehnyt yhtään vakavasti otettavaa ehdotusta niiden uudelleen solmimiseksi. Tilannetta ei ole omiaan

parantamaan sekään, että niiden kansainvälispoliittiset linjat ovat aina vain loitonneet toisistaan. Albanian mielestä NL on lopullisesti muuttanut luonnettaan. He pitävät sitä nyt maailmanvallasta kilpailevana, omaa blokkiaan suojaavana supervaltana. Muutoksen eräänä kirkkaimpana todisteena albanialaiset pitävät Tshekkoslovakian miehitystä v. 1968. Heidän mielestään tällä toimenpiteellä NL vain palautti järjestykseen suurempaan itsenäisyyteen pyrkineen liittolaismaan. Proletaarista internationalismia se ei Albanian käsityksen mukaan voinut olla, koska Tshekkoslovakian hallitus ei pyytänut tukea minkäänlaisen ulkoisen intervention takaisin lyömiseksi. Ja, kysyvät albanialaiset, eikö jos kyseessä todella olisi ollut sosialistinen maa, sen puolue ja kansa armeijoiheen olisi kyennyt murtamaan sisäisen vastavallankumouksen ja torjumaan minkä tahansa ulkoisen hyökkäysuhan?

Tuntuu todella siltä, että Neuvostoliiton ja Albanian suhteet ovat vielä pitkään poikki.

Albanian suhteet Kiinaan

Albanian suhteet Kiinaan ovat erittäin hyvät. Onhan se sosialistinen maa ja seisoi Albanian rinnalla kommunististen puolueiden linjaväittelyiden aikana.

Kiina on myös merkittävästi avustanut Albanian teollisuuden ja teknologian kehittämisessä. Ja Albania on ottanut internationalistisen avun kiitollisena vastaan. Kiinan apu on ollut paljolti ilmaista ja kaikki Kiinan antamat lainat ovat olleet korottomia.

Mutta kuitenkin sanotaan Albanian olevan Kiinan satelliitin. Albanialaiset kiistävät jyrkästi tällaiset väitteet. Ja Albania varmasti on eräs maailman itsenäisimpiä maita. Sille on näyttöä.

Sen sijaan on mahdoton löytää kouriintuntuvaa todistetta Kiinan ylivallasta.

Sotilaallisesti ei ole olemassa riippuvuutta. Maassa ei ole ainuttakaan kiinalaista tukikohtaa.

Taloudellisesti ei ole riippuvuutta. Albanian velat Kiinalle ovat joka tapauksessa varsin pienet.

Eikä Albania poliittisestikaan kulje Kiinan narussa. Maiden politiikka on toki pääasiassa samansuuntaista. Ovathan ne molemmat sosialistisia maita. Mutta kumpikin maa muotoilee itsenäisesti oman politiikkansa. Eikä välttämättä suinkaan aina samanlaiseksi.

Sitä paitsi on vaikeata olla Kiinan narussa kun Kiina ei kertakaikkiaan "naruja" käytä eikä niitä hyväksy. Sellaista narua vetäessä tulee Kiinan mielestä aina lopulta — ja oikeutetusti — pää vetävän käteen. Kiina on periaatteellisesti tasa-arvoisen ystävyuden kannalla.

Ja lopuksi. Onhan itseasiassa mieletöntä Albanian historian muistaen olettaa maan uudelleen ikeeseen suostuvaksi. Kun sillä oli kerran varaa ja selkärankaa olla taipumatta Jugoslavian ja Neuvostoliiton vaatimusten edessä, on sillä varmasti varaa jatkaa samaa linjaa Kiinankin suhteen jos maailma sellaiseksi joskus kääntyy.

Millaisena Albania näkee maailman tänään?

Olenneisinta tämän hetken maailmalle on Albanian kannan mukaan kahden supervallan, USA:n ja Neuvostoliiton ja maailman kansojen valtaenemistön, erityisesti kehitysmaiden välinen vastakohtaisuus.

Supervaltoja luonnehti puoluesihteeri Enver Hoxha syksyn -74 vaalipuheessaan näin: "Molemmat supervallat ovat hyökkääviä imperialistisia valtoja. Ne jakavat maailman vaikutusalueisiin ja ovat ryhtyneet maailmanmarkkinoiden jakoon ja valtaukseseen. Kummankin lopullisena pyrkimyksenä on saada ylivalta koko maailmassa, hallita kaikkia kansakuntia ja valtioita. Tästä johtuva niiden sovittamaton viimekäden etujen vastakkaisuus saattaa johtaa ne uuteen maailmansotaan".

Supervaltojen välisen kilpailun tärkein piirre tällä hetkellä kaikista rauhasta ja jännityksen laukeamisesta kertovista puheista huolimatta ja paljolti niiden varjolla on nopea aseistautuminen. Ennenkaikkea kehitetään sekä asetekniikkaa että kilvoitellaan merten herruudesta.

Supervaltojen yhteistyö on albanialaisten mielestä toinen niiden välisen suhteiden päämuoto. Yhteistyötä ilmenee erityisesti kansallisten riippumattomuuspyrkimysten vastustamisena, koska se on välttämätöntä niille kummallekin. Niiden politiikan sisältö on sama, vaikka muoto useinkin on erilainen. Albanialaisten mielestä ei NL:lla "sosialistisena" ole varaa harjoittaa yhtä avointa linjaa kuin kaikkien maailmanpoliisiksi tuntuvan USA:n.

Supervaltojen kehitysmaiden vastaisen yhteisen politiikan esimerkkejä voidaan albanialaisten mielestä mainita mm. niiden kielteinen suhtautuminen kalastusrajojen laajentamiskykyyn ja salmien käytön luvanvaraiseksi saattamiseen sotilasmerenkulussa. Yhteisenä peruspiirteenä on ollut vastustaa kehitysmaiden linjaa, jonka mukaan kolmannen maail-

man maiden kurjuus voidaan poistaa vain niiden taloudellisen, poliittisen ja sotilaallisen itsenäisyyden pohjalta, ei supervaltojen auliisti lupaaman teknologian avulla.

Kansallisiin vapaussotiin suhtautumisessa on pääasiassa taktista eroa, mutta yhteistä politiikkaakin löytyy. Esim. sellaista on siionistisen Israelin myös arabivaltioiden taholta tapahtuvan valtiollisen tunnustamisen ja Israelin olemassaolon takaavan, Palestiinan kansan perusedut pettävän YK:n turvallisuusneuvoston kuuluisan päätöslauselman n:o 242:n mukaisen "poliittisen" ratkaisun etsintä. Samoin Kambodshasta haetaan yhdessä kuumeisesti poliittisesti uskottavaa "kolmatta voimaa" arvovaltattoman USA:n pelinappulan Lon Nolin "hallituksen" ja Sihanoukin johtaman 90 % maastaan hallitsevan, kansan tukea ja laajaa kansainvälistä arvovaltaa nauttivan hallituksen välille. "Kolmatta voimaa", jonka kanssa sitten voitaisiin solmia rauha ja jonka käsiin Kambodsha voitaisiin turvallisesti antaa.

USA:n yleisenä linjana on ollut avoin kovan käden politiikka, jota on nyt vaikeampien aikojen tultua ryhdytty korjailemaan kissingeriläisellä "rauhanpolitiikalla". NL on taas koettanut vetää albanialaisten näkemysten mukaan vapautusliikkeiltä jalat alta ajamalla "poliittisen, rauhanomaisen ratkaisun" ensisijaisuutta ja aseellisen taistelun välttämistä. Lyhyesti sanoen sellaista "ei-kapitalistista", rauhanomaista ja parlamentaarista kehitystietä, jonka todellisuudesta Chilen murheelliset tapahtumat ovat antaneet maailmalle katkerimman esimerkin.

Albania ja "jännityksen lieveneminen"

Suomessa on jonkin verran herättänyt huomiota se, että Albania on ainoa maa, joka on pysytellyt Euroopan turvallisuus ja yhteistyökonferenssin ulkopuolella. Tietoa Albanian kannan perusteluista ei kuitenkaan ole Suomen lehdistössä näkynyt vaikka Albanian hallitus on lähettänyt Suomen hallitukselle kaksikin linjaansa selvittävää noottia. Mutta antaakamme Enver Hoxhan omin sanoin kertoa heidän suhtautumisestaan tämän tapaisiin kokouksiin. Edellä mainitussa vaalipuheessaan hän ottaa kantaa seuraavalla tavalla:

"Millä perusteella lepää Euroopan ja koko maailman kansojen turvallisuus? Lepääkö se jonkin Kissingerin tai Gromykon julkisten tai salaisten matkojen varassa; vai Breshnevin trikkien varassa; tai riippuko se maailman vereen hukuttaneen Nixonin matkoista, Nixonin, jonka kähmintä

ja rikollisen toiminnan peittely toi mukanaan koko Amerikkaa ravistel-
leen häpeällisen skandaalin. Voidaanko maailman tulevaisuus jättää tä-
mänlaisten ihmisten käsiin? Totta tosiaan, mikä kohtalo!

Tietenkin ovat näihin traagisiin illusionisteihin toivonsa panneet vapai-
ta ottamaan osaa kokouksiin Wienissä, Helsingissä tai missä hyvänsä.
Annettakoon heille heidän kokouksensa. Omalta osaltamme meillä on
vapaus olla menemättä näihin kokouksiin ja me emme mene niihin. Ja
emme ainoastaan me ole poissa, myös kansanjoukot ovat poissa. Se on
tärkeää meille. . . . Mutta joku saattaa sanoa: 'mitä albanialaiset ehdot-
tavat, mitä meidän pitäisi tehdä?'. . . me vastaamme: 'myrkyllinen ruoka
on parasta jättää syömättä, koska se voi johtaa kuolemaan; se täytyy heit-
tää pois'. On kansoja, jotka kysyvät: 'kuinka meidän pitäisi kohdella
amerikkalaisia ja neuvostoliittolaisia? He ovat vahvoja. Tulisiko meidän
jättää heidät oviemme ulkopuolelle?' Albanialaiset sanovat: 'me emme
jättäisi heitä vain ulkopuolelle, vaan me eristäisimme heidät ja panisimme
"pakkopaitaan"'. 'Se on harras toiveemme', sanovat he, 'mutta realiteetit
näyttävät toisenlaisilta'. Me sanomme kuitenkin, että tämä toive on muu-
tettavissa todellisuudeksi. Jos te alistutte supervaltojen määrättäviksi, ette
voi irroittautua heidän ikeestään."

Albanian mielestä supervaltojen voimapolitiikan vastainen linja ei ole
— käyttäkäsemme Hoxhan sanontaa — jeesmiesten ja orjien politiikkaa.
Kansat eivät albanialaisten mielestä voi saavuttaa itsenäisyyttään ja va-
pauttaan "nöyristämällä selkäänsä ja rypemällä mudassa".

Summa summarum. Supervaltojen ylivalta-yrkimykset siis ovat Alba-
nian näkemyksen mukaan suurin jännityksen syy ja sodan uhka tämän
päivän maailmassa. Niiden "imperialistinen pasifismi", rauhasta puhu-
minen samalla kun aseistuksen tehoa jatkuvasti lisätään ja pyritään yhä
parempiin valtapoliittisiin asemiin, on vain niiden todellisten pyrkimysten
savuverho. Niinpä ainoa maailmanrauhan tae onkin albanialaisten mie-
lestä maailman kaikkien kansojen, erityisesti kolmannen maailman ja si-
toutumattomien maiden yhteinen ylivalta- ja voimapolitiikan vastainen linja va-
pauuden, kansallisen riippumattomuuden ja kunkin maan raaka-aineva-
rojen ja muiden rikkauksien täyden omistusoikeuden pohjalta.

Kehitysmaat ovat viime vuosikymmenen aikana löytäneet lopullisesti
itsensä ja oman voimansa ja vaatineet oikeutta. Niiden poliittisen merki-
tyksen nousu on jo nyt suuresti mullistanut maailmanpolitiikan kuvaa
(muistettakoon vain esim. Indokiinan kansojen taistelun merkitys). Alba-
nialaisten mielestä kolmannen maailman maiden itsenäisyyspyrkimykset

ovat jo nyt maailmaa kaikkein syvimmin muuttava voima. Siksi onkin
nähtävä se, ettei maailma suinkaan ole menossa kohti tyyntä, supervalto-
jen niin kovasti toivomaa suvantokautta, vaan kansalliset vapaustaistelut
tulevat varmasti lähivuosina ja vuosikymmeninä syvästi järkyttämään im-
perialismin asemia. Ei ihme, sanovat albanialaiset, että supervallat teke-
vät kaikkensa säilyttääkseen heille edullisen "rauhan".

Albanian Euroopanpolitiikka

Albania on ryhtynyt vastustamaan sekä Ety-kokousta että EEC:tä. Ety-
kokousta he pitävät vain supervaltojen pelinä, jonka tarkoituksena on
vakiinnuttaa nykyinen etupiirijako. He kysyvät: ketkä uhkaavat Euroo-
pan kansojen rauhaa ja turvallisuutta? Ja vastaavat: supervallat. Niillä on
jatkuvasti suuria määriä omia joukkojaan monissa Euroopan maissa.
Juuri niiden sotavoimat ovat Euroopassa napit vastakkain. Eli, jos Yh-
dysvallat ja Neuvostoliitto todella olisi kiinnostunut Euroopan turvalli-
suudesta, ne vetäisivät joukkonsa pois vieraista maista. Vasta tältä poh-
jalta voitaisiin järjestää todella tasa-arvoiselta pohjalta yhteistyökokouk-
sia ilman mitään supervaltojen etukäteismanipulaatiota.

EEC:n Albania taas näkee toisaalta Euroopan monopolipääoman kan-
sanvastaisena yhteenliittymänä ja toisaalta, ja ainakin vielä tällä hetkellä,
pääasiassa USA:n Euroopanpolitiikan välikappaleena. He eivät usko, että
EEC:stä koskaan voisi tulla yhtenäinen poliittinen liitto, sen sisäiset risti-
riidat ovat albanialaisten mielestä liian syvät siihen. Ja vaikka näin ta-
pahtuisikin, vaikka USA:n asema Euroopassa näin heikkenisikin, se
merkitsisi vain uuden supervallan syntyä. Tällaista kehitystä Albania ei
pidä toivottavana. Se tukee kaikkien yksityisten Euroopan maiden pyrki-
myksiä riippumattomuuteen.

Albanian ulkomaansuhteiden laajuus

Albanialla on tällä hetkellä diplomaattisuhteet 69 maahan. Luku on mo-
nille ehkä yllättävän suuri, onhan Albanian eristäytyneisyys laajalti tun-
nettu "tosiasia".

Albania ei ole koskaan eristäytynyt. Sitä on tosin koetettu eristää. Väli-
rikko Neuvostoliiton kanssa katkaisi suhteet Itä-Eurooppaan. USA:n poli-
tiikka piti suhteet länteen jäässä.

Mutta Albania on kestänyt painostuksen ja noussut omalta pohjaltaan

Albanialla on nykyään diplomaattisuhteet n. 70 maan kanssa. Määrä on lähes kaksinkertaistunut viime vuonna.

maailmalla yhä arvostetummaksi maaksi. Suhteet ovat nykyisin kunnossa ainakin kaupallisessa mielessä kaikkiin kansandemokratioihin. Myös Länsi-Euroopan suhteet ovat kohentumassa.

E erityisen laajat ja läheiset ovat Albanian suhteet Korean kansandemokraattisen tasavallan, Vietnamin demokraattisen tasavallan, Etelä-Vietnamin tasavallan väliaikaisen vallankumousohallituksen ja Kambodshan kuninkaallisen yhtenäisyyden hallituksen kanssa.

Albanialla on sydämelliset suhteet kaikkien todellisten kansallisten vapautusjärjestöjen (niihin eivät kuulu anarkistiset terroristiryhmät) kanssa. Samoin näkyvät Albanian lämpimät tunteet kehitysmaiden pyrkimyksiä kohtaan laajana suhteiden verkkona; pääosa maan lähetystöistä sijaitsee juuri kolmannessa maailmassa.

Myös Romaniaan suhteet ovat erinomaiset. Ehkäpä Enver Hoxha ajatteli myös Romaniaa sanoessaan v. -74 vaalipuheensa ulkopoliittisessa osassa mm. seuraavaa: "Me kunnioitamme niitä kansoja ja hallituksia, jotka eivät polvistu kahden supervallan vaatimusten ja toiveiden edessä, vaan harjoittavat itsenäistä ja riippumatonta politiikkaa."

Naapureidensa Kreikan ja Jugoslavian kanssa ovat suhteet tätä nykyä hyvät. Albania vie molempiin maihin mm. sähköä. Maansa suhtautumisesta rajanaapureihinsa kertoi Enver Hoxha em. puheessaan mm. näin: "Me olemme jo kertoneet ja painotamme vielä Jugoslavian ja Kreikan kansoille, että rajamme tulevat aina olemaan rauhalliset. Vihollisen on ensin kohdattavat meidät. Se tulee tuhotuksi täällä ja tuskin onnistuu pääsemään rajalle asti. Me uskomme naapureidemme suhtautuvan meihin samalla lailla".

Albania ei toden totta ole yksin. Sen sana painaa päivä päivältä yhä enemmän.

Albania on itsenäisen politiikan tyylikäs esimerkki.

Martti Simola

SUOMEN JA ALBANIAN SUHTEET

Suomi tunnusti Albanian kuningaskunnan 1.12.1928.

Suomi solmi diplomaattisuhteet Albanian kansantasavallan kanssa vuoden 1956 alussa.

Suomi ja Albania solmivat kauppasopimuksen 26.5.1964.

Diplomaattisuhteet korotettiin suurlähetystötasolle 22.12.1970.

Albanian Tukholman suurlähettiläs esitti valtuuskirjeensä Helsingissä 7.6.1974.

Suomi ja Albania parafoivat uuden kauppasopimuksen lokakuussa 1974.

Naisen asema

”Ketkä joutuvat etupäässä hoitamaan taloustyöt Albaniassa? Naiset edelleenkin, ja täten estetään heidän vapautumistaan. Tämä on suureksi vahingoksi sosialismin kehitykselle, ja siksi puolueen täytyy käyttää voimakkaita keinoja hävittääkseen nämä porvarillisen elämäntavan jäänteet.” Suunnilleen näin ilmaisi ajatuksensa naisliiton puheenjohtaja Vito Kapo Albanian Työn puolueen kuudennessa puoluekokouksessa marraskuussa v. 1971. — On totta, että naiset ovat päässeet pitkälle taistelussaan vapaudestaan, hän jatkoi, mutta emme saa asettua lepäämään laakereillemme. Jokainen jääne patriarkalisesta ajatustavasta on kitkettävä. Tämä on vakava ongelma meille, siksi puolueen on nyt mitä tehokkaimmin johdettava tätä taistelua.

Naisen asema ennen vapautusta

Taantumuksellinen asennoituminen naiseen selitetään mm. johtuvaksi vuosisatoja kestäneestä turkkilaisesta sorrosta. Tytöt kihlattiin jo lapsena — useimmiten miehelle, jota he eivät edes tunteneet. Miehellä oli oikeus pitää neljää vaimoa. Nainen ei ollut itse läsnä vihkiäitilaisuudessaan ja hänellä ei myöskään ollut mitään oikeutta lapsiinsa. Isä hallitsi myös lastensa omaisuutta. Katolinen kirkko tuki yhtä lailla naisen alistamista ja henkistä painostusta. Moniavioisuus kiellettiin lailla v. 1929, mutta naisen asema ei siitä paljon parantunut. Vuonna 1938 95 % naisista oli lukutaidottomia (koko väestöstä lukutaidottomia oli 80 %). Vain noin 650 naista oli työssä kodin ulkopuolella palkallisessa työssä. Useimmat heistä olivat nuoria tyttöjä, jotka palvelivat rikkaissa perheissä.

Naisen yhteiskunnallinen vapautuminen

Albanian kommunistit ovat aina kiinnittäneet huomiota naisen asemaan. Sillä ”niin kauan kuin jossakin maassa ei naisella ole yhteiskunnallista vapautta, niin kauan ei maassa ole mitään todellista vapautta”, on puoluesihteri Enver Hoxha sanonut. Albanian naiset ottivat ensi askeleen kohti vapautumista osallistumalla taisteluun fasistimiehittäjiä vastaan. 70 000:sta partisaanista 6000 oli naisia. Heidän taistelullaan ei ollut yksin sotilaallinen merkitys, vaan se oli samalla haaste taantumuksellisille asenteille, käsityksille naisten heikkoudesta ja kykenemättömyydestä. Vapautustaistelu muodostui teorian ja käytännön koulu naisille.

Heti vapautuksen jälkeen v. 1944 ryhdyttiin lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin. Naiselle taattiin sama oikeus työhön ja sama palkka kuin miehelle. Nainen sai myös laillisen oikeuden samoihin ammatteihin kuin mies. Tällaisesta uudistuksesta tulee helposti näennäinen maassa, jossa nainen ei ole ollut paljon muuta kuin omaisuusesine, kuormaeläin, joka ”myytiin” avioliittoon ja jota käytettiin peltotöissä. Feodaalisen ajattelutavan mukaan asia ilmaistiin ”aasi syö ruohoa, mutta nainen syö leipää ja siksi hänen tulee työskennellä kovemmin kuin aasin”.

Jotta lain suoma tasa-arvoisuus olisi merkinnyt jotain käytännössä, oli nainen vapautuksen jälkeen saatava mukaan tuotantoon. Sitäpaitsi tarvittiin luonnollisesti myös naisten työvoimaa. Naisille annettiin mahdollisuus opiskella työaikana täydellä palkalla, heille annettiin apurahoja opiskelua varten, tyttöjä kehoitettiin muuttamaan kaupunkiin asumaan ja vanhempia naisia pyydettiin tulemaan vuoristokylistä alas laaksoihin keskustelemaan. Niin paljon naisia kuin oli mahdollista otettiin mukaan rautatienrakennustöihin.

Nainen työelämässä

Aikaisemmin naisen tehtävä oli lasten synnyttäminen ja kotitöistä huolehtiminen. Hänen kahleensa olivat kirkko ja keittiö. Nämä käsitykset on muutettu kovalla työllä, johon naiset itse ovat osallistuneet, sillä he ovat ymmärtäneet, että heidän on itse taisteltava itsensä vapaiksi. Hoxha sanoo, että ”naiset tuntevat itse nämä ongelmat paremmin kuin muut”. Erään tiralalaisen traktoritehtaan työläisnaiset järjestivät mielenosoituksen, koska esiintyi epäilyksiä heidän kyvyistään käyttää tehtaan koneita.

Työelämässä sukupuolten välisessä tasa-arvoisuudessa onkin päästy

Maanpuolustus on jokaisen asia.

Naiset ottavat osaa tuotantoon tasa-arvoisina miesten kanssa.

varsin pitkälle. Naiset työskentelevät lähes kaikilla aloilla. Yli 40 % kaikista työssäkäyvistä on naisia, eräillä aloilla, kuten koulussa, tekstiili- ja elintarvikealalla ja terveydenhoidossa he ovat selvästi enemmistönä. Ennen vapautusta ei ollut lainkaan korkeampaa koulutusta saaneita naisia työelämässä.

Nyt naiset yleisesti jatkavat opintojaan lukio- ja yliopistotasolla.

Kansankongressissa oli 1946 vain 3,5 % naisia, kun taas vuonna 1970 valittiin 27,2 %. Kansanneuvostoihin valittiin samana vuonna 45,8 % naisia, kun taas vastaava luku kolme vuotta aikaisemmin oli 36,7 %. 33,8 % tuomareista on naisia.

Äidin rooli

Äideillä katsotaan olevan varsin tärkeä rooli lasten kasvatuksessa. Enver Hoxha sanoo: ”Naisella on puhtaammat tunteet kuin miehellä, hänen omatuntonsa on herkempi, hän on kärsinyt paljon eikä hänessä ole taipumusta dominointiin kuten miehessä. Nainen on sorretuin, on kärsinyt eniten, on edistyksellisin ja vallankumouksellisin. Naisten täytyy osallistua tuotantoon ja vallankumouksellisen Albanian rakennustyöhön oppiakseen ymmärtämään, mitä uutta on tapahtumassa ja tullakseen siten uuden sukupolven kelvollisiksi kasvattajiksi.”

Naisen vapautumisen ja suurten lapsimäärien välistä ristiriitaa yritetään ratkaista tarjoamalla monilapsisille perheille helpotuksia kuten lapsilisät, päiväkodit tai vähemmän rasittava työ äideille. Monta lasta synnyttäneet naiset pääsevät tavallista aikaisemmin eläkkeelle.

Albanialaisella naisella on kuuden viikon äitiysloma. Suuremmissa työpaikoissa on lastenseimiä, jossa äiti voi käydä myös työaikanaan lastaan katsomassa ja imettämässä. Suuremmat lapset hoidetaan asuinkorttelien päiväkodeissa, tai isovanhemmat, jotka usein asuvat perheessä, hoitavat lapset.

Konservatismiin perusta on neljän seinän sisällä

On kuitenkin aivan eri asia laatia lakeja kuin vaikuttaa asenteisiin, jotka juontavat juurensa perinteistä.

Albanialaiset sanovat, että luonnollisesti kotityöt jaetaan tasan, mutta kysyttäessä lisää, ilmenee, että voi olla vaikea saada miehet osallistumaan taloustöihin. Ajatellaan, että tietyt askareet, kuten ruoanlaitto ja vauvan-

hoito, sopivat paremmin naiselle.

Jotta nainen täydellisemmin vapautuisi tuotannolliselle työlle, on hänen päästävä irroittautumaan osasta aikaavievästä taloustyötä, lastenhoitoa ja ennenkaikkea patriarkaalisista asenteista.

Kotitöitä pyritään helpottamaan lastentarhoilla, halvoilla yhteisruokaloilla, joista voi työmatkalla ottaa valmiin ruoan mukaansa kotiin, puolivalmisteilla, valmisvaatteilla, talouskoneilla jne. Asuma-alueilla on pesuloita ja leipomoita. Mutta oleellisempaa kuin naisten työn helpottaminen on yleinen asennoituminen kotitöihin. Jos ei ole mitään työtä mitä nainen ei pystyisi tekemään, ei ole myöskään työtä, joka varsinaisesti kuuluisi hänelle. Suuremmissa määrin kuin ennen mies ja vanhemmat lapset ovat alkaneet osallistua taloustöihin, ja täten perheenäidillä on mahdollisuus iltaisin opiskella, ottaa osaa poliittiseen toimintaan, käydä kulttuuritilaisuuksissa jne.

Naurettavat kukot

Maaseudulla ennakkoluulot ovat olleet voimakkaimmat. Vielä kuusikymmenluvulla oli jossakin tapahtunut pakkokihlaaminen. Samoin tyttöjä oli estetty käymästä koulua, koska isät olivat olleet sitä mieltä, että lukiokoulutus olisi tuhlausta tyttöjen kohdalla.

Tämä oli alku kriittiselle analyysille naisen asemasta maassa. Enver Hoxha piti vuonna 1967 kuuluisan puheensa, joka aloitti maanlaajuisen kampanjan ”vanhaa ajattelua ja vanhoja tottumuksia vastaan.” Albanialaiset puhuvat siitä kuinka vaarallista on patriarkaalinen asennoituminen naiseen sekä hänen työlleen tuotannossa että hänen osallistumiselleen poliittiseen elämään.

Naisten joukkojärjestö — Albanian naisliitto — tekee aktiivisesti työtä eri keinoin naisen vapauttamiseksi. Se on ennenkaikkea aikaansaanut kampanjan perinteisen ajattelutavan muuttamiseksi.

Kampanjoissa hyökätään kiivaasti vanhoja ennakkoluuloja vastaan — hallitsevat aviomiehet, jotka eivät auta taloustöissä, kuvataan naurettaviksi kukoiksi — ja laulut, joita esitetään radiossa, saattavat kertoa nuorista tytöistä, jotka eivät suostu kihlautumaan vasten tahtoaan.

Kuukausijulkaisu ”Uusi albaniatar” näyttlee tärkeää osaa tässä yhteydessä. Se kertoo naisista tuotannossa ja kirjoittaa siitä, kuinka naiset kouluttavat itseään ja jatkavat lukio- ja yliopistotasolla. Siinä on myös selostuksia naisista, jotka tänä päivänä taistelevat maailman vapau-

tusliikkeissä, ja novelleissa käsitellään usein sitä, miten itsenäinen ja moderni tyttö kohtaa patriarkaalisia ennakkoluuloja, miten häntä revittää vanhan ja uuden välillä. Usein hän ratkaisee ongelman riistäytymällä irti kaikesta vanhasta.

Vaikka naiset nyt ovatkin mukana työelämässä, miehet pitävät kuitenkin suurimmaksi osaksi hallussaan johtavia asemia valtion virkakoneistossa ja puolueessa. Mutta albanialaiset tiedostavat ongelman.

Uusi perhelaki

Perhesuhteet ja ongelmat perheessä eivät koske vain yksilöitä vaan Albaniassa ne ovat koko yhteiskunnan ongelmia. Johtuen vanhoillisista piirteistä on usein vaikea syventää demokratiaa perheen piirissä.

Vuonna 1966 voimaan tullessa perhelaissa tarkennetaan eräitä perustuslain oikeuksia. Sanotaan mm, että avioliitto perustuu molempien osapuolien vapaaseen tahtoon, rakkauden, tasa-arvon ja keskinäisen kunnioituksen pohjalle. Vaimo saa vapaasti valita työnsä, ja perheen raha-asiat hoidetaan keskinäisillä sopimuksilla. Avioero on sallittu, jos avioliitto on tullut merkityksettömäksi tai tilanne sietämättömäksi. Avioeron sattuessa ei tehdä eroa miehen ja naisen välillä, ja oikeus päättää kumpi puolisoista on parempi huolehtimaan lapsista. Yksinäisille äideille taataan asianmukainen arvostus, ja valtio huolehtii heidän taloudellisesta turvallisuudestaan. Avioliiton ulkopuolella syntyneillä lapsilla on samat oikeudet kuin muillakin lapsilla.

Perhesuunnittelu

Aikaisemmin feodaalinen suurperhe käsitti 25—40 henkilöä, mutta vuoden 1946 maareformi muutti perheiden kokoa pienempään suuntaan. Nykyään perheet koostuvat tavallisesti 5—8 hengestä.

Väestön halutaan lisääntyvän ja lasketaankin, että 15—20 vuoden kulluttua maassa olisi asukkaita 3,5—3,8 miljoonaa. Ehkäisy on henkilökohtainen asia, joten perhesuunnittelukampanjoita ei ole, ja ehkäisyvälineitä jaetaan vain naisille, jotka ovat synnyttäneet monta lasta tai jotka tarvitsevat niitä terveydellisistä syistä. Abortit ovat sallittuja lääkintähallituksen suostumuksella.

NAISLIIKE

Albanian naisliike syntyi sodan aikana järjestämään naisetkin mukaan taisteluun ja johtamaan heidän vapauttamistaan vanhan perhetradition kahleista. Liike järjestäytyi Albanian fasismin vastaisten naisten liitoksi.

Järjestön sodan aikaisena tehtävänä oli taistelun lisäksi organisoida marxismin opiskelua ja sen levittämistä naisten keskuudessa. Naisliiton perustaminen merkitsi myös puolueen joukkositeiden huomattavaa laajentumista.

Sodan jälkeen järjestö otti nimekseen Albanian naisliitto. Sen yleiseksi tehtäväksi määriteltiin naisen vapauttaminen ottamaan osaa sosialismin rakennustyöhön.

Naiset ovat ottaneet liiton omakseen; käytännöllisesti katsoen jokainen täysi-ikäinen albanialainen nainen kuuluu liittoon. Nykyinen jäsenmäärä on n. 400 000.

Liitto toimii pääasiassa kolmella tavalla: järjestämällä kampanjoita, toimintaa opiskelun edistämiseksi ja kokouksia.

Ensimmäiseksi kampanjoitiin lukutaidottomuuden poistamiseksi (ennen sotaa ei kymmenenkään prosenttia Albanian naisista osannut lukea). Muina tärkeimpinä kampanja-aiheina ovat olleet radanrakennus ja syrjäkylästä kaupunkiin väliaikaisesti muuttamisen edistäminen. Ensin mainittu oli tärkeä, jotta sekä miehet että naiset olisivat oppineet ottamaan toisensa tasa-vertaisina kumppaneina. Jälkimmäisen tarkoituksena oli järjestää naisille paremmat opiskelumahdollisuudet ja irroittaa heidät vanhojen tapojen vaikutuspiiristä.

Tällä hetkellä on päällimmäisenä ohjelmassa ns. kukkokampanja. Se on julistekampanja, joka asettaa naurunalaiseksi miehillä vieläkin esiintyvän ”kukkoilun”.

Naisten opiskelun edistämiseen uhraa liitto runsaasti tarmoa. Se järjestää monenlaisia kursseja ja koettaa kaikin keinoin auttaa naisia opintielle. Nykyisin esim. yliopiston opiskelijoista on jo lähes puolet naisia.

Liitto järjestää kolmenlaisia kokouksia. Paikallisia opintopiirejä, joissa keskustellaan koko yhteiskuntaa koskevista asioista ja opiskellaan marxismi-leninismia ja sekä kansallisia että kansainvälisiä konferensseja.

Kansalliset konferenssit ovat Albanian naisliiton tärkeimpiä, liikkeen linjaa luovia kokouksia. Ne ovat tärkeitä myös koko maan kannalta. Sitä kuvannee sekin, että sekä puoluesihteerin Enver Hoxha että pääministeri Mehmet Shehu ovat aina olleet läsnä ja pitäneet monia tärkeitä puheita

naisasian eteenpäin viemiseksi.

Kansainväliset kokoukset ovat mielenkiintoisia toisiltaan oppimisen tilaisuuksia. Albanian naisliiton kansainvälisen toiminnan laajuudesta kertovat sen yhteydet 72 maan sisarjärjestön kanssa.

Leena Elo

Albanian naisliitossa on yli 400 000 jäsentä.

Katrina

Ismail Kadare'n romaanista »Häät»

Vihdoinkin on häätjuhlan.

Kuinka usein olenkaan ajatellut sitä. Olin 10-vuotias, kun he kihlasivat minut eräälle miehelle kaukaisesta kylästä. Olin aina kuvitellut sen jonkinlaiseksi liikehännäksi. Hääkulkue, häävieraita juhla-aatteissaan, hirtuvia hevosia, äiti, joka saattoi minut alas kapeita kiviportaita ja minä itse valkoinen huntu kasvoillani. Ajattelin tätä kaikkea silloin, kun minulla sateisena iltapäivänä oli tapana istua äitini vieressä ja katsella, kun hän kehräsi. Kuvittelin hääkulkueen menevän syvien kuilujen kautta ja ratsastajien, olkapäillä heiluvien kiväärien piippujen välistä yrittävän sanoa minulle: "No, Katrina, olet vihdoinkin tullut meidän mukaamme. Nyt sinä kuulut meihin." Alituinen sumu verhosi vuorisolat ja minulla ei ollut mitään aavistusta siitä, mikä minua odotti niiden takana, sillä en ollut koskaan ollut kotikyläni ulkopuolella.

Kun ryhmämme lähti Rogozhina-Fieri'n rautatienrakennustyömaalle, tunsin ikäänkuin olevani miellyttävässä unessa, koska olin jatkuvasti yhdistänyt lähtöni kotikylästä häihini ja en ollut koskaan kuvitellut pystyväni lähtemään kaukaiseen paikkaan ilman hääkulkuetta ja kasvojeni yli ulottuvaa huntua.

Se oli elämäni unohtumaton päivä. Kun kuljimme ristiin rastiin alas vuorelta, eteemme avautui erilaisia maisemia. Tämä oli isänmaamme. Olimme usein lukeneet sanan "isänmaa" koulukirjoistamme. Se usein kirjoitettiin liidulla taululle, ja opettaja oli selittänyt meille, että tämä sana tulee sanoista "isä" ja "maa". Me olimme lukeneet, että isänmaamme on kaunis, mutta emme olleet nähneet siitä mitään. Hyvin pieni osa isänmaasta oli ollut osuutemme. Se, mikä kuului meille oli rajoitettu ylät-

sanko ja jyrkkä rotko, jonka toiselle puolelle emme voineet koskaan mennä. Sinä päivänä saimme isänmaamme. Sen laaksot avautuivat eteemme. Täällä oli kukkuloita, viljeltyjä peltoja, leveitä maanteitä, kyliä ja kaupunkeja. Kaikki tämä avautui varovasti eteemme. Varovasti, jotemme pelästyisi emmekä kauhistuisi. Tyttöjen odotetaan olevan syvästi liikuttuneita, kun heille avataan morsiusarkku. Me olimme syvästi liikuttuneita. Siellä ei ollut hameita, paitoja, aluspaitoja. Siellä oli laajoja maisemia kaikenlaisine ihmeellisine näkyineen. Tämä puolueen morsiusasu.

Linja-autot kulkivat ristiin rastiin alas vuoristotietä. Se muistutti lumivyöryä, joka tulee yhä suuremmaksi, kun se syöksyy alas jyrkänteeltä. Samalla tavoin sydämeni oli pakahtua rakkaudesta niihin paikkoihin, joissa kävimme.

Olin tietämätön. En tuntenut ketään näistä mekaanikoista. En tiennyt, että oli olemassa sellaisia paikkoja, joissa ihmiset saattoivat iltaisin koontua tanssiakseen, laulaakseen ja soittaakseen ja että näin tapahtuisi juuri minun hääjuhlassani. Kuinka olisin pystynyt kuvittelemaan, että tulee päivä, jolloin minä, Katrina, ujo raukka, saisin yllättäen niin monia tovereita ja ystäviä? Tiesin, että naisella olisi aviomies, mutta ei koskaan tovereita ja ystäviä. Nyt minulla on kymmeniä tovereita. He istuvat pöytien ääressä, veistävät sukkeluuksia, laulavat, tanssivat, juovat ja kaikki tämä iloisuus, lasien kilistely, musiikki tuntuu lausuvan vain Xhavidin ja minun nimeäni. Vieraita on tullut kaikkialta. Heidän keskuudessaan on jopa eräs kirjailija. Hän sanoo jotain minusta nuorelle lyhyttukkaiselle naiselle. Tänään kaikki tuntuu omituiselta. Olin luullut, että kaikki kirjailijat olisivat vanhempia partaisia miehiä kuten oppikirjassani kuvatut, mutta tämä on aivan erilainen. Tänä iltana kaikki on erilaista. Toivon, että voisin puhua isälle kaikesta tästä. Mutta hän ei puhu minulle. Hän istuu tässä vierelläni eikä avaa suutaan. Aina kun ovi avautuu ja joku astuu sisään, tunnen yön kylmyyden ja kosteuden. Isä näyttää keränneen tämän kylmän kosteyden hartiahuiviinsa päänsä ympärille, isä parka! Hän on kärsinyt paljon vanhoista tavoista, silti hänellä ei ole ollut voimaa luopua niistä. Avioliiton välittäjä harmitti häntä jatkuvasti. Hän sotki kaiken ja taivutti isän antamaan suostumuksensa pikaiseen avioliittoon heti, kun palasin rautatietyömaalta.

Tämä tapahtui sinä päivänä, jolloin lähdin. Hän oli yrittänyt parhaansa estääkseen minua menemästä rautatielle. Isä epäröi, kuten hän oli tehnyt viime aikoina joka asiassa. Puolueen toverit tulivat väliin ja suostuttelivat häntä. Sitten sulhasen omaiset ehdottivat, että heti kun palaisin avioliitto

solmittaisiin. Isä suostui ja päivästä sovittiin. Minulla oli ollut sellainen tunne, että sitä päivää ei tulisi koskaan. Siitä huolimatta välittäjä, jolla oli tuo inhottava pahkura kaulassaan, pelästytti minut suunniltaan.

Kun saavuimme rautatieleirille, näin tuhansia tovereita, jotka olivat tulleet maan eri puolilta. Kun näin tämän pienen kaupungin parakkeineen ja sähkövaloineen, yritin unohtaa tulevan hääpäiväni, mutta se oli mahdotonta. Pian nämä ihmeelliset viikot olisivat ohi ja me palaisimme vuorillemme, missä tämä sivistymätön tapa odotti meitä.

Ensimmäinen yö rautatieleirillä oli unohtumaton. Me seisoiimme kuin pelokas lauma ympäristöön ihastuneina. Oli illansuu. Sadat pojat ja tytöt kuljeskelivat sähkövalojen valaisemien parakkien välissä. Toiset juoksivat sinne ja tänne, sisään ja ulos Klubista, pudottivat kirjeitä postilaatikkoon ja kiiruhtivat päämajaan. Joskus lähetettiin tietoja kovaäänisillä (pelkäsimme niitä aluksi). Joku soitti hanuria. Eräs heistä nosti jonkinlaisen rasian silmänsä eteen ja yht'äkkiä välähti valo. Luulimme että se oli salama ja kiljahdimme pelosta. Meille naurettiin. Joukko poikia ja tyttöjä, jotka olivat tulossa kaupungin oppikouluista, kerääntyivät katselemaan meitä kuin harvinaisia eläimiä. He alkoivat jutella kanssamme, mutta me olimme allapäin emmekä vastanneet. Sitten pojat alkoivat jutella meistä ikäänkuin emme olisi ollenkaan läsnä tai olisimme eläimiä emmekä ymmärtäisi ihmisolentojen kieltä.

"Tiedätkö että kaikki nämä tytöt ovat kihlattuja?"

"Todella?"

"Varmasti. He ovat kihlattuja vanhoille miehille, jotkut 70-vuotiaalle."

"Oletko tosissasi!"

"Kuinka kummallista!"

"Tytöt, oletteko kihloissa mennäksenne naimisiin?"

"Katsopa tuota, mikä kaunotar!"

"Hän on todella sievä!"

Joku tuli ja ajoi pojat tiehensä. Olimme aivan allapäin. Raskas, hyvin raskas paino veti päämme alas. Huulemme olivat ikäänkuin lukon lukitsemat. Mikä oli tämä kaupunki, nämä puhtaat parakit, yhtä valoisat kuin haaveemme. Keitä olivat nämä tytöt, jotka olivat kammanneet hiuksensa oudolla tavalla ja nämä lyhyttukkaiset pojat. Voisimme me myös juosta ympäriinsä kuten he, puhua kuten he, laulaa kuten he, pudottaa kirjeitä postilaatikkoon, puhua kovaäänisiin (kuinka ihanaa ja kauhistuttavaa samaan aikaan!).

Eräs henkilökuntaan kuuluva tyttö tuli luoksemme. "Tulkaa mukaa-

ni", hän sanoi. "Olette kuuman suihkun tarpeessa". Tämä sai meidät kaikki hämilleen. Mitä hän tarkoitti kuumalla suihkulla? Me seisoiimme kuin itsepäiset vuohet kylpylärakennuksen edessä, emmekä uskaltaneet mennä sisään. Pelkäsimme; tyttö yritti suostutella meitä, mutta se ei autanut. Muutamia koulutyttöjä meni sisään. Vihdoin tyttö itse meni sisään ja riisuuntui ensimmäisenä ja valmistautui kylpyä varten. Me luovutimme ja astuimme sisään. Eräänlainen levy levitti lämpimän veden hänen päänsä yllä ja suihkuhuone täyttyi höyrystä. Me seisoiimme täysin hämmentyneinä. Vihdoin riisuuduimme ja oi, kuinka ihmeellistä se oli. Emme olleet koskaan aikaisemmin olleet suihkussa. Me olemme nähneet aikaisemmin vesiputouksia, mutta emme olleet koskaan pystyneet kuvittelemaan, että saattoi olla olemassa sellaisia kuumia vesiputouksia, joista vesi putoaa ihmisen olkapäille. Yht'äkkiä suihkukone oli täynnä iloa. Me kylvimme, leikimme ja lauloimme. Jotkut itkivät onnesta. Vesi virtasi. Saippuakuplat muodostivat ihmeellisiä sateenkaaria valkoisille olkapäillemme. Aika oli lopussa, mutta me kieltäydyimme tulemasta ulos suihkuhuoneesta. Tyttö yritti suostutella meitä, mutta me emme totelleet. Olimme niin inostuneita, että vasta 1 1/2 tunnin kuluttua tulimme lopulta pois.

Myöhemmin meillä oli tapana kysyä kärsimättöminä: "Koska pääsemme seuraavan kerran suihkuun?" Se herätti yleensä naurua ja iloisuutta. Sitten koulutytöt alkoivat leikata hiuksiamme. Jokainen leikkaus aiheutti sen, että toiset tytöt nauroivat ja kiusasivat. Päivät tuntuivat kiiruhtavan kuin puro alas vuoren rinnettä.

Kotona vuoristokylissämme oli liikkeellä juoru. Juoru levisi kuin kulovalkea. Tämä huolestutti vanhempiamme ja valvotti heitä öisin. Kerrottiin, että olimme leikanneet tukkamme aivan lyhyiksi, että seurustelimme poikien kanssa iltaisin, että olimme maalanneet huulemme, että yllämme oli hyvin lyhyet hameet ja että kun kuorma-autot ajoivat ohi, me huiskutelimme kuljettajille ja annoimme heille lentosuukkoja.

Sitten kylästä lähti vanhempien valtuuskunta ottamaan selvää asioista. He astuivat alas linja-autosta ja kävelivät arvokkaasti läpi leirin. He kävelivät edestakaisin katsellen ympärilleen. He pistäytyivät makuuhuoneissamme, vierailivat Klubissa, katselivat ilmoitustaulua lukien kaiken, sillä heille oli kerrottu, että me tytöt lähettelimme rakkauskirjeitä kaupunkilaispojille. Sitten he kävivät ruokailusalissamme, keittiössä, radioasemalla, kylpyhuoneessa (he kyselivät paljon suihkuista, miksikö? Sitä on vaikea sanoa).

He jopa pyysivät saada nähdä saippuat, joilla peseydyimme ja antoivat

saippuapalojen kiertää kädestä käteen varovasti aivankuin ne olisivat olleet dynamiittia). Lopulta he näkivät myös meidän tulevan laulaen suoraan rautatieradalta. He pudistivat ihmeissään päätään ja kuitenkin he olivat tyytyväisiä ja hurmioituneita. Me näytimme niin tyylikkäältä haalareissamme.

Mutta tämä kaikki oli merkityksetöntä verrattuna siihen, mitä tapahtui helmikuun kuudennen päivän jälkeen. Meille luettiin tuolloin iltapäivällä toveri Enver Hoxha'n puhe. Me kuuntelimme ja tuijotimme toisiamme ihmeissämme. Meistä tuntui, että jotain suurta oli tapahtumassa. Tavat olivat järkkyneet viimeisten 20 vuoden ajan, mutta ilmeisesti viimeinen isku oli tulossa. Muistan erään päivän joitakin vuosia sitten, jolloin kotikyläämme kohtasi maanjäristys. Kumea, voimakas, jyriävä ääni, kuului maan syvyyksistä ja tärisytti talomme seiniä. Perustukset tuntuivat huuhtavan tuskasta ja liimautuivat tiukasti maaperään, jottei niitä revittäisi irti. Kuunnellessamme puhetta saatoimme tuntea tämän suuren ihmeen lähestyvän. Se oli jotain suurempaa kuin sota. Se muistutti vuoria.

Sinä yönä meidän makuuhuoneessamme ei yksikään tytöistä ummistanut silmiään. Kuinka olisimme voineet nukkua? Melkein jokainen meistä oli kihlattu, kun olimme pieniä lapsia, aivankuin toveri Enver oli sanonut. Hirveät välittäjät, vaeltaen yötä päivää kylästä kylään, seudulta seudulle, olivat kuin hämähäkit köyttäneet meidät verkkoihinsa. Sadat kiväärin vartioivat näitä sopimuksia. Toiset meistä oli ostettu rahalla, toiset vaihdettu lehtiin, lampaisiin, hevosiin, viljasäkkeihin ja jopa paimenkoiriin. Me olimme karjaa, joka oli vaihdettu toiseen karjaan. Ainoa ero oli, että meillä ei ollut kelloja kauloissamme. Mutta meillä oli kielemme. Ne kävivät sinä yönä, milloin hiljaa tai äänekkäästi, milloin vihaisesti tai tuskaisesti. Mitä saatoimme tehdä? Oli korkea aika päättää. Edessämme olivat kauheat vanhat tavat. Päästäksemme pois karsinasta meidän täytyi polkea ne jalkoihin. Ne olivat kynnyksellä vartioiden meitä. Sadat kiväärin piiput painuivat selkäämme uhaten meitä, jos uskaltaisimme astua ulos!

Se oli taistelukenttä. "Zeri i Rinise"n (Nuorison Ääni) kirjeenvaihtaja kirjoitti, että makuuhuoneemme muistutti sinä yönä lähinnä esikunnan päämajaa ennen ratkaisevaa taistelua. Sellainen se todella olikin. Makuuhuoneemme oli isompi kuin kenraalin esikunta. Päätösten tekeminen oli meille vaikeampaa kuin kenraaleille. Meidän taistelukentällä ei ollut mitään rajoja. Vasta aamunkoitteessa nukahdimme toistemme käsivar-sille. Torvensoittaja suoritti herätyksen.

"Tytöt!" huusi Liza, joka heräsi ensimmäisenä. "Älkää huolestuko,

meillä on Puolueemme. Se ei jätä meitä pulaan.”

Torvensoittaja jatkoi puhaltamistaan ja me vääntäydyimme ylös sängyistä. Se oli todellakin kuin taistelukenttä.

Päivällistauon aikana olimme tehneet päätöksen. Kokoonnuimme rautatieradalle ja päätimme polkea maahan vanhat tavat ja purkaa kihlauksemme. Sen hetken tulemme aina muistamaan. Kuorma-autot ajoivat ohi maantiellä toivottaen alinomaan torviaan. Helikopteri kaarteli yläpuolellemme kuin vahtimassa meitä. ”Mitä tämä kaikki tarkoittaa?” kyseli eräs tyttö itkien.

Kuinka kauniita ja pelokkaita päiviä ne olivatkaan!

Noihin aikoihin tapasin Xhavidin.

Samana päivänä näin tämän lakeuden ja nämä parakit. Sunnuntaina olimme tulleet rautatieltä vierailuksemme tässä työpaikassa. Kuorma-autosaattua ajoi poppelirivien reunustamaa maantietä pitkin, ja me lauloimme laulua, jonka olimme juuri oppineet. Tieto siitä, että olimme purkaneet kihlauksemme oli varmasti jo ennättänyt noinkin korkealle, mutta vuoret eivät vielä vastustaneet. Olimme julistaneet sodan vanhoja tapoja vastaan mutta emme vuoria vastaan. Vanhat tavat yrittivät temmata pois kaiken sen, jonka olimme voittaneet, uhaten meitä jättämään maan kauniit maisemat, jotka juuli olimme saaneet. Vanhat tavat tahtoivat riistää meiltä rautatien, jota rakensimme omin käsin, tämän kauniin maantien poppelipuineen, maalaukselliset kaupungit, junat, kuuman veden, puhdaat silitetyt vaatteet. Kaikki toiveet, jotka avautuivat etemme vähäksi aikaa, suljettaisiin jälleen, kuten vaatteet kääritään hautajaisnyyttiin.

Ajattelimme näitä asioita katsellessamme vuoria.

Työmaa, jossa kävimme, oli iso levittäytyen laajalle alueelle. Kaikki näytti niin kummalliselta. Rautatangot pistivät esiin betonimöhkäleistä, seinistä, lattiasta. Jotkut niistä muistuttivat siipiä, jotkut oli kynärpäiden näköisiä ja jotkut taas olivat aivan taikavoimalla muuratut satuolentojen raajat. Työläiset liikkuivat rautaröykkiöiden, betonimöhkäleiden, nostokurkien, tiilikasojen ja ojien välissä. Me menimme katsomaan tätä valtavaa rauta- ja betonimäärää. Kaikki seinät, portit ja pylvyät näyttivät olevan varustetut rautaisilla aseilla. Tämä on paikka, jota kukaan ei uskalla loukata, ajattelin itsekseni, kun kuljin puolivalmiiden seinien ohitse. En ollut koskaan aikaisemmin nähnyt mitään samalla kertaa niin vaikuttavaa ja vartioitua. Noiden rautojen ja kaapeleiden seassa tutustuin ensimmäistä kertaa Xhavidiin. Ihailimme muutamia korkeita pylvyitä, kun yht’äkkiä näin miehen, jolla oli kasvoillaan hitsausnaamari kumartunee-

na putken päälle suunnaten toisinaan tulisäteen metalliin. Ensimmäistä kertaa eläessäni näin hitsattavan. Hän näytti minusta tarunomaiselta haaveelta, joka oksensi suustaan liekkejä. Hän kumartui putken päälle ja tulisäteet ruiskuivat jälleen. Ihmeellinen kellertävä liekki, epäilemättä haaveellinen liekki. En voinut nähdä hitsauspuikkoa joten minusta näytti kuin liekki olisi tullut miehen suusta. Kipinät putosivat hänen olkapäilleen. Seisoin tyrmistyneenä aivankuin olisin ollut unessa. Ystäväni lähtivät. Ilmeisesti hän näki minun seisovan siinä ja käänsi suuren, peloittavan naamarinsa minua kohden. Hän työnsi naamarin otsalleen ja hymyili. Minäkin hymyilin.

”Katrina!”, huusivat ystäväni etäällä ja juoksin pois. Joku solakka nuori mies takanani, joka kuuli nimeni kun ystäväni huusivat minua, toisti sen hassunkurisella tavalla. Se oli Rudi. Kun juoksin hän huusi: ”Katrina, oletko sinä kihloissa?” Juoksin pois sulkien korvani molemmilla käsilläni.

Kun yö saapui ja menimme nukkumaan, ajatukseni palasivat mieheen keltaisine liekkeineen. Ajattelin häntä erityisesti silloin kun satoi. Sadepisarat, jotka pieksivät asbestikattoa tuntuivat kuiskaavan ”Katrina! Katrina!” Ajattelin lapsuuttani ja satua lohikäärmeistä ja hirviöistä. Ajattelin päivää, jolloin minut kihlataisiin; seinällä olevaa isäni kivääriä, muita kivääreitä, välittäjän muskettikivääriä, lumihiuataleita ikkunaruu-duissa. Kaikkea tällaista liikkui mielessäni hänen ollessa aina taustalla. Hän otti päästään tumman peloittavan naamarinsa ja kysyi tiukalla äänellä: ”Mitä täällä tapahtuu?” Sitten hän otti minua kädestä. Isä, välittäjä, sulhasen omaiset juoksisivat kaikki esiin ja tarttuivat aseisiinsa. Silloin hän pani tumman naamarinsa kasvoilleen, katseli vihaisesti ja oksensi kellertävän liekin heidän päälleen. Tällaista ajattelin puoliunessani.

Eräänä päivänä Klubilla esitettiin varietee. Sali oli aivan täynnä ihmisiä. Ulkona satoi kovasti. Kun esitys oli ohi, saatoimme lähteä. Yht’äkkiä katseemme kohtasivat väentungoksessa. Hän oli läpimärkä, mutta näytti niin komealta. Katsahdin muualle, mutta tiesin, että hän raivasi tiensä väkijoukon läpi ja ovensuulla olimme rinnakkain. Ulkona satoi rakeita. Muutamat tytöt juoksisivat makuuparakkeihin, toiset epäröivät. Yht’äkkiä hän heitti takkinsa hartioilleni ja ohjasi minut ulos ovesta. En koskaan unohda tuota pientä yhdessäoloa raesateessa hänen kanssaan. Minulla oli vieraan miehen takki hartioillani. Tämä takki tuoksui erilaiselta kuin miesten vaatteet meillä kotona. Se ei muistuttanut minua villasta ja happamasta maidosta. Tämä oli erilainen, miellyttävä ja aivan tuntematon

tuoksu. Se oli hartioillani pitkän aikaa. Jos joskus käänsin päätäni sivulle, saatoin tuntea sen miedon tuoksun. Makuuhuoneen ovella kiitin häntä ja hän lähti tiehensä aivan läpimärkänä. Mutta hän käänsi päätään ja hymyili.

Xhavid hymyili aina erikoisella tavalla. Sillä tavalla hän hymyili, kun näin hänet ensi kerran ja ajattelen häntä aina juuri siten, sillä sellainen hän on. Nyt hän istuu toveriensa piirissä ja hymyilee kuten silloin. He ovat jutelleet kaikenlaisista koneista, putkista, rakennuspaikoista ja kaapeleista, luulisin.

Isä katselee paheksuen kaikkea, mitä näkee ja on aivan mykkä. Ne tuntuvat olevan osa lapsuuttani aivankuin kotikyläni polut. Tiedän kuinka ne levittäytyvät, muuttavat niin yllättäen muotoaan, pitenevät, avautuvat, vetäytyvät jälleen yhteen ja tulevat yht'äkkiä syväksi kuin rotko.

Isäni kasvot ovat kuin tulvien ja kuivuuden kuluttama maanpinta. Nyt ne näyttävät jäätyneiltä, jäykiltä. Ja hänen tukkansa muistuttaa pakkasta. Sellaiselta maa näyttää talvella: kylmältä kivikovalta. On vaikeata uskoa, että se on se sama maaperä, jossa ruoho ja kukat ovat kasvaneet. Se näyttää unohtaneen kaiken tämän ja ei halua enää muistutettavan siitä.

Koulutus

”Uusi koulumme ei voi olla millainen koulu tahansa, vaan sen tulee tyydyttää lisääntyvän tuotannon tarpeet, sen tulee mukautua ja vastata sosialistisen maamme rakennetta ja ylärakennetta. Koulumme tulee sentähden kaikilla aloilla, kaikissa muodoissaan, menetelmissään ja tyylissään edustaa ja toteuttaa marxilaista filosofiaa, sen täytyy seurata ja tukea yhteiskuntamme ja sen ylärakenteen vallankumouksellista kehitystä. Sen tulee olla puolueen johtama, sen erottamaton osa, tukea tuotantoa ja olla edistyksen apuna.”

Kampanja lukutaidottomuutta vastaan

Albanian kieltä ja kulttuuria oli sorrettu vuosisatoja. Ennen v. 1912 ei koko maassa ollut yhtäkään albaniankielistä koulua. Kuningas Zogun aikana rakennettiin muutamia kouluja, joista useimmat olivat italian-, kreikan-, ranskan- tai saksankielisiä ja vain rikkaiden lapsia varten. Kouluista valmistuikin päteviä byrokraatteja. Lukutaidottomuus oli kansan keskuudessa v. 1938 yli 80 %. Talonpoikien kohdalla luku oli 92 % ja naisten kohdalla 95 %. Jo vapautussodan aikana alkoivat partisaanit taistella lukutaidottomuutta vastaan. Albanian kommunistinen puolue antoikin v. 1943 käskyn kaikille puolueen jäsenille järjestää kurseja lukemisessa, kirjoituksessa ja muissa aineissa. Partisaanit liikkuvat täten aapinen toisessa ja kivääri toisessa kädessä. Vapautuksen jälkeen v. 1944 järjestettiin laaja lukutaitokampanja, joka vietiin päätökseen 1950. Mitään ei ollut ennestään. Pommitetut ja poltetut koulut rakennettiin uudelleen. Ensimmäisen kerran Albanian kansan historiassa kansakoulu

tuli kaikille pakolliseksi. Pää tavoitteena oli, että:

- kaikki alle 40-vuotiaat naiset ja miehet oppisivat lukemaan ja kirjoittamaan.
- peruskoululaitos perustettaisiin estämään uuden lukutaidottomuuden syntymistä.

Vuoteen 1956 mennessä lukutaidottomuus oli hävitetty alle 40-vuotiaiden keskuudesta.

Koululaitos sai vaikutteita neuvostoliittolaisesta koulusta ja vanhan albanialaisen koulun edistyksellisimmistä piirteistä. Vuosia koulu toimi hyvin, mutta kokemusten karttuessa albanialaiset havaitsivat kielteisten esimerkkien pohjalta, mitä vaaroja ja virheellisiä asenteita uusikin koulu piti sisällään.

Albanialaiset halusivat välttää sen, että koulu katsottaisiin tieksi ylenemiseen, yhteiskunnalliseen asemaan ja valtaan. Koulutus ei saanut synnyttää halveksuntaa ruumiillista työtä ja sen tekijöitä kohtaan. Ja oli pelättävissä, että kilpailu paremmista todistuksista johtaisi parempiosaisen yliedustukseen korkeammissa opinnoissa. Monet ennen vapautusta koulutetut opettajat Albaniassa eivät tiedostaneet näitä vaaroja.

Koulukeskustelu

Siksi Työn puolue päätti luoda nykyaikaisen, sosialismiin kasvattavan ja kokonaan albanialaisen koulun.

Puoluejohtaja Hoxha piti keväällä 1967 puheen, jossa hän hahmotteli koulutuksen uudet suuntalinjat. Sen pohjalta erityinen koulutuskomitea muokkasi ehdotelman, josta keskusteltiin kaikkialla Albaniassa kahden vuoden ajan. Paikalliset komiteat kokosivat ammattiyhdistyksissä, naisliitossa ja muissa joukkojärjestöissä, kollektiivituloilla ja tehtaissa, kaupungeissa ja kylissä esitetyjä mielipiteitä. Kaikkiaan laskettiin 600 000 ihmisen osallistuneen tähän keskusteluun.

Heidän mielipiteensä vietiin edelleen koulutuskomiteaan, joka teki yhteenvedon aineistosta. Tämän jälkeen seurasi jälleen laaja joukkokeskustelu.

Eräs albanialainen opettaja sanoi haastattelussa kesällä 1971 tästä keskustelusta, että Hoxhan puhe oli kyllä keskustelun ohjenuorana, mutta se oli ideologinen ja filosofinen eikä käytännöllinen. Muuta aineistoa keskustelun pohjaksi tarjosivat artikkelit opettajien lehdessä ja puolueen lehdessä Zeri i Popullitissa. Tärkeintä oli kuitenkin pohtia itsekin omia

kokemuksia. 24 p:nä joulukuuta 1969 kansalliskokous äänesti ja hyväksyi yksimielisesti lain uudesta koululaitoksesta. Ensimmäisessä artiklassa sanotaan: "Koululaitoksemme perustuu demokraattisiin ja sosialistisiin periaatteisiin, ja sitä kehitetään opiskelun ja tuotannollisen työn sekä fyysisen ja sotilaallisen harjoituksen elimillisellä yhteistyöllä."

Opetuksen sisältö

Oppikirjoja alettiin tarkistaa. Esimerkiksi kuinka oli suhtauduttava Albanian renessanssiin eli kansalliseen heräämiseen. Kansallisuusliikkeellä oli toisenlainen aatteellinen pohja kuin sosialistisen yhteiskunnan ihmisillä.

Naim Frasheri oli suuri kirjailija ja patriootti. Hänen teoksissaan tulee kuitenkin näkyviin uskonnollisuus, ja on välttämätöntä saada nykyajan oppilaat tietoisiksi siitäkin piirteestä. Heidän tulee ottaa oppia Frasherin isänmaallisuudesta, mutta ei hänen uskonnollis-filosofisista ajatuksistaan.

Samalla tavoin kaikilta puolilta tutkittiin oppikirjoja myös muissa aineissa.

Keskustelun kuluessa muotoutui ns. vallankumouksellinen kolmio osoittamaan koulutuksen kolmitahoisuutta:

1. teoreettinen opetus (65 %)
2. tuotannollinen työ (20 %)
3. ruumiillinen ja sotilaallinen harjoitus (15 %)

Peruskoulussa otetaan kussakin aineessa esille myös aatteellisia ongelmia ja tutustetaan lapset alustavasti marxismi-leninismiin. Jo pikkulapset oppivat päiväkodeissa vallankumouksellisia lauluja ja riimejä.

Peruskoulussa on erityinen kansalaiskasvatuksen oppikirja ja keskikoulussa marxismi-leninismi on erillisenä oppiaineena. Historian opiskelussa perehdytään Albanian historiaan, isänmaallisiin sotiin.

Koululaiset opiskelevat uskonnonhistoriaa historian yhteydessä. Albanialaiset sanovat, että uskonto voidaan poistaa vain keskustelun ja kasvatuksen avulla eikä kielloilla.

Nykyinen koulujärjestelmä

1. **esikoulu** 3—6 vuotiaalle (tulee pakolliseksi lähivuosina)

2. Kahdeksanvuotinen **peruskoulu**. Koululaitoksen runko, se on yhtenäinen, yleinen ja pakollinen.
 3. **Kaksi-nelivuotinen keskikoulu**. Vastaa Suomen lukioastetta.
 4. Yhden vuoden **tuotannollinen työ**. Tämän jälkeen työtoverit ratkaisevat, onko henkilö sopiva jatkamaan korkeampia opintoja. Päätökseen vaikuttavat työskentelytapa ja poliittinen tietoisuus (tähän sisältyvät suhtautuminen ruumiilliseen työhön ja työväenluokkaan, suhtautuminen arvosteluun, itsenäinen ajattelykyky jne).
 5. **Korkeakoulu 2—5 vuotta** (esim. opettajille ja lääkäreille 5 vuotta)
 6. Yhden vuoden **erikoistuminen** tulevaan ammattiin, jonka jälkeen työpaikalla lopullisesti ratkaistaan, saako opiskelija "valmiin paperit".
 7. Ilta- ja kirjukurssit työpaikoilla, jotka vastaavat keski- ja ammattikoulua ja jopa yliopistoasteista koulutusta. Ne toimivat kolmena iltana viikossa. Tällöin voi keskikouluopintojen vuoksi tehdä seitsemän tunnin päiviä kahdeksan sijasta täydellä palkalla. Korkeampia opintoja suorittavat pääsevät kuudella tunnilla kahdeksan sijasta. Lukuvuonna 1970-71 osa-aikaopiskelijat muodostivat n. 40 % koko opiskelevasta väestöstä.
- Vuoteen 1975 mennessä opiskelijoiden lukumäärä kaikissa oppilaitoksissa nousee 780 000:een.

Opiskelu ja työ

Albanialaisen koulun tärkein iskulause kuuluu "opiskele ja tee työtä, tee työtä ja opiskele". Se tarkoittaa, että koulutusta ja tuotannollista työtä, opiskelijoita ja työväenluokkaa, ei saa erottaa toisistaan. Työläisiä on ryhdytty kaiken tavoin kannustamaan jatkamaan opiskeluaan ja kehittämään itseään. Kursseja järjestetään useimmilla työpaikoilla. Aikuisopiskelijoille ovat helpotukset työajoissa ja vapaapäivät ennen tenttejä itseltään selviä oikeuksia.

Ruumiillinen työ kuuluu olennaisena osana opiskelijoiden ohjelmaan: **Keskikoulussa** on vuosittain 6,5 kuukautta opintokursseja, 2,5 kuukautta tuotannollista työtä, yksi kuukausi ruumiillista ja sotilaallista harjoitusta ja kaksi kuukautta lomaa.

Kansakoulussa on seitsemän kuukautta opiskelua, kaksi kuukautta tuotannollista työtä, yksi kuukausi ruumiillista ja sotilaallista harjoitusta ja kaksi kuukautta lomaa.

Jaksoja ei suoriteta yhtäjaksoisesti vaan ne sisällytetään viikko-ohjel-

Opiskelijat ottavat osaa tuotannolliseen työhön.

maan. Tavallisesti työskennellään esimerkiksi päivä viikossa tehtaassa tai maatilalla. Kotitalousopetus on pakollista sekä tytöille että pojille. Lomien aikana järjestetyillä **vapaaehtoisilla työleireillä** on ollut suuri merkitys naisen asemaa koskevien vanhojen ennakkoluulojen poistamisessa. Puolet opettajista on nykyään naisia. Kaikki opetus on Albaniassa ilmaista. Oppilaan itsensä on kuitenkin toistaiseksi maksettava omat koulukirjansa, jotka kuitenkin ovat hyvin halpoja.

Vuonna 1971 muodostivat koulutus- ja kulttuurimenot koko Albanian valtion budjetista 12,5 %. Valtio maksaa vuosittain kymmenien tuhansien opiskelijoiden opinto- ja muut kustannukset.

Kouludemokratiasta

Nykyään on Albaniassa useita keskikouluja, joissa ei käytetä enää todistuksia. Todistukset on muutoinkin poistettu monista aineista, mutta säilytetty toistaiseksi tietyissä aineissa, mm. matematiikassa ja vieraisissa kielissä. Oppikirjat on uudistettu. Opettajat toimivat enemmän ohjaajina ja

tukijoina kuin luennoitsijoina. Taitavammat oppilaat auttavat niitä, joilla on vaikeuksia joissakin.

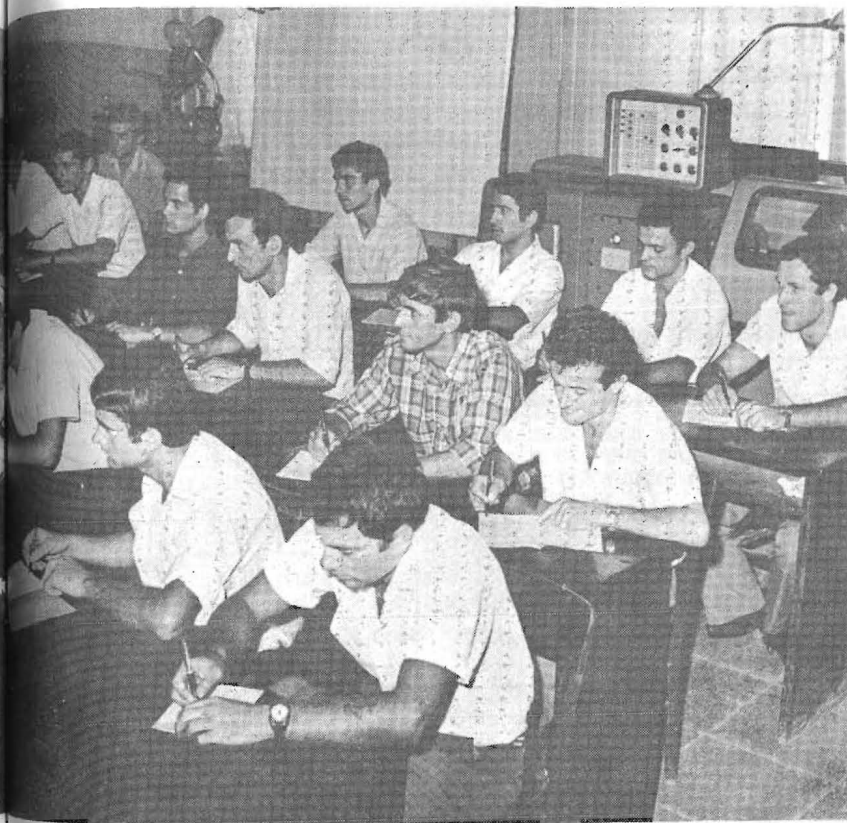
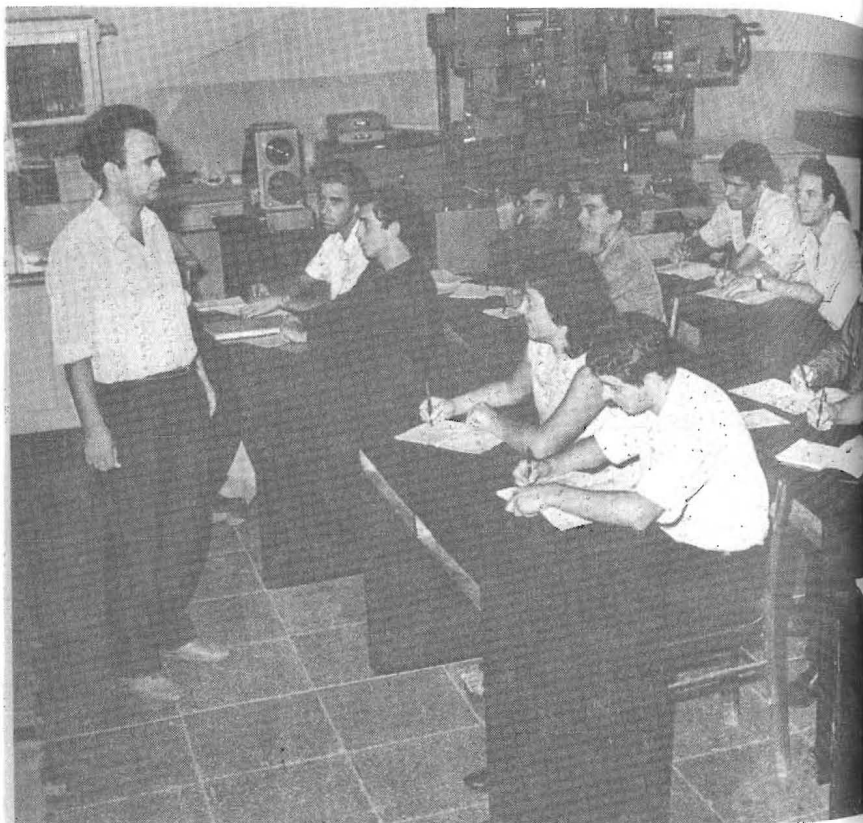
Uusi koulu avataan kylässä heti kun on riittävästi oppilaita. Peruskoulun neljä luokkaa on joka kylässä. Rehtori on kunkin peruskoulun korkein virkamies. Hänen yläpuolellaan on kussakin piirikunnassa opetus- ja kulttuuriasiain osasto, jotka kuuluvat suoraan opetusministeriön alaisuuteen. Rehtorin rinnalla on ns. opetusneuvosto, joka koostuu oppilaista ja opettajista.

Koulussa on myös vanhempainneuvosto, jossa kullakin kaupunkikorttelilla ja maaseudun tilalla on edustajansa. Albanialaiset korostavat opettajien ja vanhempien hyvien suhteiden merkitystä. "Opettajat ovat lapsen toisia vanhempia".

Vanhempainneuvosto kokoontuu tavallisesti kerran kuukaudessa. Oppilaat saavat olla läsnä kokouksissa, ja niissä keskustellaan esim. opettajista.

Albanialaisen opintien alku on kahdeksanvuotinen jokaiselle pakollinen peruskoulu.

Koulutus on ilmaista aakkosista ammattiin, olipa se sitten mikä tahansa.

Luokan oppilaat kuuluvat pioneeri- tai nuorisjärjestöihin. Pioneerina voi olla 15—16 ikävuoteen saakka. Järjestöt johtavat kampanjoita, pitävät kritiikki- ja itsekritiikkitilaisuuksia ja kilpailuja sekä tekevät retkiä jne. Opetusmenetelmät ja oppikirjat ovat olleet tällaisten kampanjoiden kohteena.

Luokalla on kerran viikossa yhteinen kokous opettajansa kanssa.

Joka kolmas albanialainen opiskelee

Tiranan yliopisto perustettiin vasta v. 1957. Se oli Albanian histo-

rian ensimmäinen yliopisto. Kuitenkin vaikka Euroopan yliopistot ovat vuosisatoja vanhoja, on Albania ohittanut joitakin kehittyneitä Euroopan maita verrattaessa opiskelijoiden määrää suhteessa koko väestöön.

Vuosina 1972—73 yliopisto käsitti seitsemän tiedekuntaa, viisi tieteellistä laitosta, 42 valinnaista ainetta, 83 professuuria, 18.467 opiskelijaa ja 902 opettajaa. Muissa kaupungeissa on yhdeksän yliopiston haaraosastoa.

Yliopisto-opiskelu — kuten muukin opiskelu — on täysin ilmaista. Yliopistolla on omat asuntolansa, joista opiskelija maksaa symbolista muutaman lekin vuokraa. Opiskelijoilla on kaikki samat sosiaaliset edut kuin työläisilläkin.

Työttömyysongelmaa ei Albaniassa ole, sillä koulutuksen tarve on ennalta suunniteltua. Opiskelijat toimivat vuoden tuotannollisessa työssä ennen diplomityötään, minkä jälkeen jokaiselle osoitetaan työpaikka.

Joulukuussa 1972 muodostettiin Albanian Tiedeakatemia. Se käsittää 20 vakinaista ja viisi varajäsentä. Tiedeakatemian muodostamista ei perusteltu vain maan kehitystasolla, vaan ennenkaikkea niillä tärkeillä tehtävillä, jotka ovat edessä.

Tilastoja

(lähde: Education for all, Tirana 1973)

Opettajien määrän kasvu (tuhansissa)

Vuodet	1938	1960	1970
Opettajat ja professorit	1.7	11.1	24.9
Naisten osuus tästä	0,4	4,1	12.4

Esi-koulukasvatuksen kehitys

Vuodet	1938	1966	1970	1973
Lastentarhat	23	434	1423	1602
Lapset	2,434	23,085	47,524	52,714
Opettajat	40	1,004	2,440	2801

V. 1975 puolet kaikista lapsista käy esikoulua.

8-vuotisen peruskoulun kehitys (luvut tuhansissa)

Vuodet	1938		1960		1970	
	koko	naiset	koko	naiset	koko	naiset
Koulut	—		557		1374	
Oppilaat	54,6	17,7	274,9	116,3	555,2	260,7
Säännöllinen koulutus	54,6	17,7	248,2	112,3	496,5	235,4
Työläiskoulutus	—	—	26,7	4,0	58,7	25,2
Opettajat	1,4	0,4	8,6	2,9	18,9	9,1

Korkeamman koulutuksen kehitys (luvut tuhansissa)

	1960		1965		1970	
	koko	naiset	koko	naiset	koko	naiset
Opiskelijat	6,7	1,1	12,8	2,8	25,5	8,3
Säännöllinen koulutus	3,7	0,6	7,0	1,6	10,7	3,2
Työläiskoulutus	3,2	0,5	5,8	1,2	14,9	5,1
Opettajien koulutus	0,3	—	0,4	0,1	0,9	0,13

(Lähde: Education for All, Tirana)

Helena Luukkonen
Leena Elo

Kulttuuri

Albanian taide on sosialistista realismia. Se pyrkii kuvaamaan totuutta sellaisena, kun sen näkee Elbasanin teräskombinaatin työläinen tai Shiakun osuustoimintatilan talonpoika. Albanialaiset katsovat, että myös taiteella on luokkaluonteensa, että kulttuuri aina ja kaikkialla palvelee jonkin luokan etuja. Albanian taiteen tulee palvella työväenluokkaa, edesauttaa sosialismin rakennustyötä ja porvarillisten ajatusten hävittämistä.

Enver Hoxha on sanonut: "Sosialistisen taiteemme ja kulttuurimme lujana perustana tulee olla oma maaperämme ja suurenmoinen kansamme, niiden tulisi olla peräisin kansalta ja palveltava sitä täydellisesti. Taiteen tulee olla kansalle selkeää ja helppotajuista, mutta ei milloinkaan karkeaa tai holtitonta. Puolueemme kannattaa taiteellista ja sivistyksellistä luovaa toimintaa, jossa syvän ideologisen sisällön ja avaran kansanomaisen hengen on oltava täydellisessä sopusoinnussa korkeatasoisen taiteellisen muodon kanssa."

Tässä lauseessa kiteytyvät Albanian kulttuurin pääperiaatteet: vallankumouksellinen sisältö, kansalliset muodot ja kansanjoukkojen aktiivinen osuus.

Taiteilijat hakevat aiheensa kansan keskuudesta ja kohottavat jokapäiväisen elämän tapahtumat uudelle tasolle. Taiteen sankarit ovat tavallisia ihmisiä — opettavia, innostavia, myönteisiä esimerkkejä. Päämääränä on uuden ihmisen luominen. Sellaiset maalaukset kuten Tiranan vapautus, Vigin sankarit tai Skroske 1944 kuvastavat voimakasta sankarihenkeä, — toimivat positiivisina esikuvina. Periaate, jonka mukaan taiteen tulee olla sosialistista sisällöltään ja kansallista muodoiltaan, ilmenee hyvin albanialaisen oopperan kohdalla. Oopperahan ei ole Albaniassa perinteellinen

taidemuoto, vaikkakin italialaiset oopperat olivat aikaisemmin hyvin suosittuja. Uusien oopperoiden aiheet on otettu kansan vapaustaistelusta tai sosialismin rakennustyöstä, musikaalinen muoto sensijaan pohjautuu perinteelliseen kansanmusiikkiin.

Taiteen vallankumouksellistaminen

Vallankumouksellistamiskampanjan tulokset ovat selvästi näkyvissä myös taiteissa. 50-luvulla taiteissa kuvattiin vapautustaistelua, maan uudelleen rakentamista — etupäässä kansanjoukkoja, mutta 60-luvulla alettiin enemmän kuvaamaan yksityisiä ihmisiä. Vallankumouksellistamiskampanja toi taiteilijan lähemmäksi työtätekeviä, ja tämä näkyy myös käytännössä: tauluissa ja veistoksissa työläiset ovat työpaikallaan sorvin ääressä ja valimossa, nainen miehen rinnalla, työpaikoilla opiskellaan marxismen klassikoita, ja nuorison vapaaehtoinen osallistuminen rautatien rakentamiseen on myös kovasti inspiroinut taiteilijoita.

Vuonna 1965 alkaneen vallankumouksellistamiskampanjan jatkona voidaan pitää viime vuosina käytyä arvostelukampanjaa, joka on taiteessa lähinnä suuntautunut ulkomaisten esikuvien kritiikitöntä kopiointia, länsimaista massakulttuuria ja modernismia vastaan. Kampanjan tulokset on nähtävissä taiteen kansallisen luonteen kaikkinaisessa korostamisessa.

Kansallinen luonne

Taiteen ja kulttuurin voimakkaalla kansallisella luonteella on albanialaisille kouriintuntuva merkitys. He, jos ketkään, ovat saaneet taistella olemassaolostaan kansakuntana. Albanialaiset näkevät kulttuurinsa kehityksen osana taistelua, jota he ovat saaneet käydä olemassaolonsa, vapautensa ja itsenäisyytensä puolesta. He korostavat pienten kansojen itsenäisyyttä, jota he katsovat uhattavan paitsi sotilaallisesti ja taloudellisesti, niin myöskin ideologian ja kulttuurin aloilla. Albanian Kirjailija- ja Taiteilijain julkaisu Drita käsitteli elokuussa 1973 tätä kulttuurin ja taiteen "kansainvälistämistä". Artikkelissa tuomitaan supervaltojen, joina albanialaiset pitävät USA:ta ja NL:oa, puheet kansojen välisten raja-aitojen poistamisesta ja käsitteet "yksi kulttuuri" ja kulttuurin "kansainvälistäminen". He katsovat, että todellisuudessa superkulttuurin, kuten he sanovat, tarkoituksena on kulttuurin ja taiteen kansallisen luonteen hävittäminen, mikä mahdollistaisi imperialistisen massakulttuurin läpituken-

Kansanmusiikkijuhlilla on muodostunut kansaliike. Kuva Gjirokastran vuoden 1973 juhlilta.

tumisen. Ainoana keinona vastata tällaiseen kulttuurihyökkäykseen albanialaiset pitävät oman kansallisen, riippumattoman kulttuurin kehittämistä.

Oivallinen esimerkki kansallisten perinteiden hyväksikäytöstä on se tapa, millä viime vuosina on kehitetty kansanmusiikkia. Vanhan kulttuurin taantumuksellisia piirteitä on poistettu, ja lauluille ja tansseille on annettu uuden yhteiskunnan luonteen mukaista sisältöä. Varsinkin tansseista on tullut suoranaisten kansanliike; tuskin löytyy sellaista tehdasta, kylää tai koulua, jossa ei olisi omaa amatööritanssiryhmää. Tansseissa yhdistyvät korkea taiteellinen taso, kauniit kansallispuvut ja yhteiskunnallinen sanoma. Perinteellisiä keinoja hyväksikäyttäen kerrotaan tuotannon kohottamisesta, vastarintataistelusta fasisteja vastaan, naisen vapautumisesta tai muista vastaavista, jokaista albanialaista koskevista asioista.

Säännöllisesti järjestetään suuria festivaaleja, joissa tanssi- ja musiikkiryhmät eri puolilta maata pääsevät tutustumaan toistensa taitoihin ja oppimaan toisiltaan. Vuonna 1973 Gjirokastran kansanmusiikki- ja tanssifestivaaleilla oli mukana yli 40 000 ihmistä eri puolilta maata.

Kansalta ja kansan hyväksi

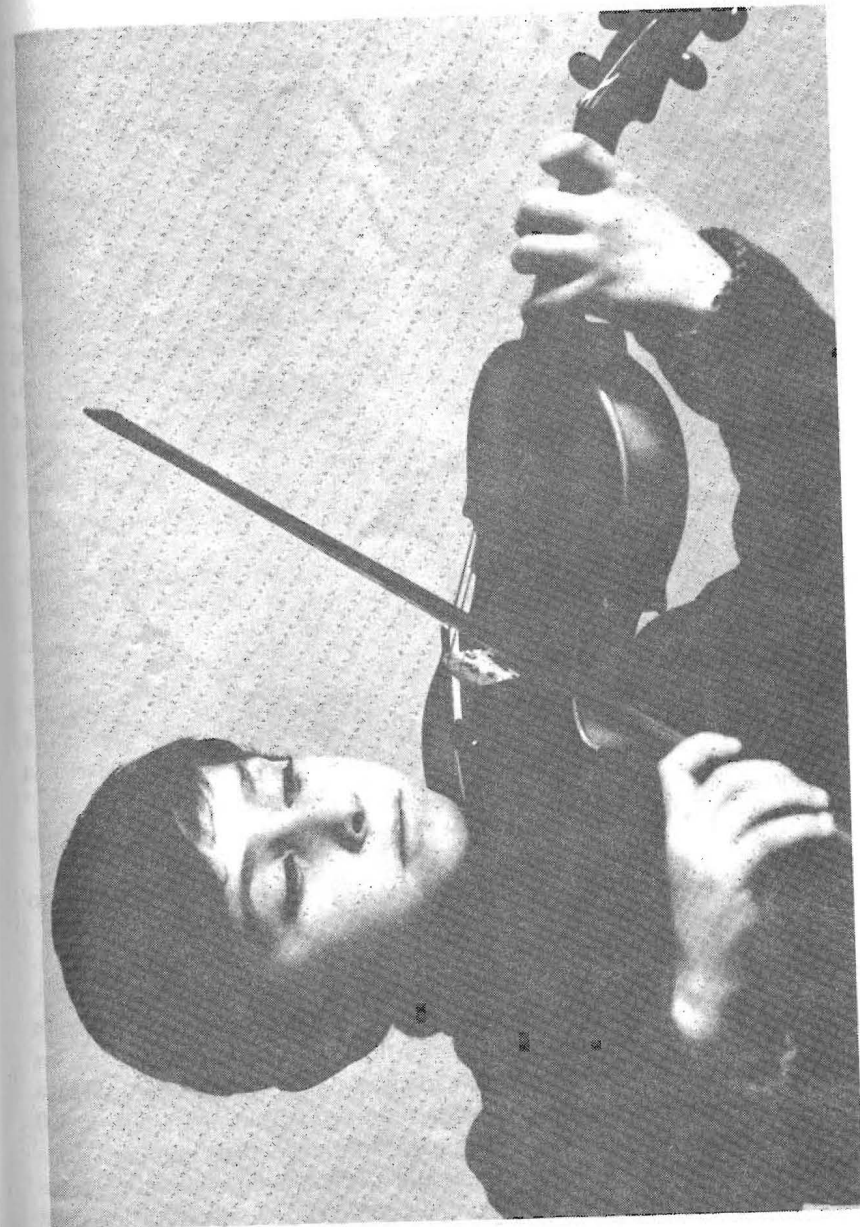
Paitsi kansallista, Albanian kulttuuri on sanan täydessä merkityksessä **kansan** kulttuuria. Toisin kuin vanhassa yhteiskunnassa, ihmiset osaavat nyt lukea ja kirjoittaa. Vuonna 1945, vain vuosi vapautuksen jälkeen, maassa avattiin ensimmäinen taidenäyttely, johon otti osaa kaksikymmentäkaksi taiteilijaa. Tuohon aikaan maassa oli vain viisi kuvanveistäjää. Seuraavana vuonna avattiin ensimmäinen taidekoulu, myöhemmin taideinstituutti. Nykyään Albaniassa on yli kolme sataa ammattimaista taiteilijaa ja suuri määrä harrastelijataiteilijoita. Taidegallerian ja neljän muun pysyvän kokoelman lisäksi maassa järjestetään vuosittain lukuisia erillisiä näyttelyjä, varsinkin maaseudulla. Näissä näyttelyissä esitetään paljon amatööritaitelijoiden teoksia. Samaten ennen vapautusta maassa oli vain kaksi museota ja viisi kirjastoa. Nykyään yksinomaan vapautustaistelusta kertovia museoita on yli 1400 ja lisäksi suuret kaupunkimuseot, tehtaiden ja koulujen museonurkat. Kirjastoja on maan joka kolmessa. Vuosittain julkaistaan yli neljäsataa kirjaa, ja painosmäärät ovat jatkuvasti nousussa. Vuonna 1972 julkaistiin Albaniassa 57.516.000 sanomalehteä, aikakauslehteä tai muuta kausijulkaisua.

Käsite "kansan kulttuuri" ei toki merkitse albanialaisille vain sitä, että kaikille taataan mahdollisuus nauttia taiteen ja kulttuurin hedelmistä. Albanian kansa luo itse kulttuurinsa. Taiteilijat ja kulttuurityöntekijät ottavat osaa kuukauden verran vuodessa ruumiilliseen työhön, ja näin esitetään taiteen ja taiteilijoiden irtaantuminen ruumiillisen työn tekijöistä. Myöskin harrastelijataiteilijoiden lisääntyminen on hävittänyt eroa taiteilijoiden ja muun väestön välillä. Taiteesta on tullut osa jokapäiväistä elämää. Toisaalta kansanjoukot arvostelevat avoimesti, osin jo valmistumisvaiheessa, jokaista uutta työtä ja esittävät parannusehdotuksia kohtiin, jotka eivät parhaalla mahdollisella tavalla kuvaa albanialaista todellisuutta. On tapana, että uutta näytelmää, oopperaa tai balettia esitetään kollektiivien ja työläisten edustajille jo ennen varsinaista julkistamista, jotta he voivat tehdä parannusehdotuksia ennen kuin kappale valmistetaan lopulliseen esityskuntoon. Aina uuden kirjan ilmestyttyä siitä käydään julkista keskustelua ja järjestetään kokouksia, joissa tavalliset työläiset voivat keskustella kirjailijan kanssa jne.

Taide virkistysmuotona

Taiteen tehtävänä on myös ihmisten viihdyttäminen ja virkistäminen. Eräs suosituin vapaa-ajan viettotapa Albaniassa on elokuvissa käyminen. Noin 20 miljoonaa elokuvissa käyntiä vuosittain näin pienessä maassa kertoo havainnollisesti tämän taidemuodon suosiosta. Vuonna 1938 maassa oli vain 17 elokuvateatteria, nyt Uuden Albanian Filmistudiolla on yli 450 teatteria käytössään. Maassa valmistetaan vuosittain noin neljä pitkää näytelmäelokuvaa ja sadoittain dokumentti- ja opetusfilmejä. Tämä on suuri luku, kun muistetaan, että Uuden Albanian Filmistudio, joka perustettiin vuonna 1952, alkoi vasta vuonna 1957 säännöllisesti tehdä elokuvia.

Myös Albanian rajojen ulkopuolella tunnetut näytelmäelokuvat, kuten *Voitto kuolemasta*, *Erikoistehtävä*, tai *Päivänkoitto*, ovat partisaanifilmejä, jotka kertovat paitsi taistelusta, myöskin kansan ja partisaanien suhteista, kansan suhteesta miehittäjään ja erittäin havainnollisen kuvan saa samalla niistä olosuhteista, joissa kansa tuolloin eli. Mutta on myös elokuvia, jotka käsittelevät tätä päivää, kuten *Vanhat haavat*, jonka aiheena on perhekonflikti tai kahden nuoren työläisen välisestä rakkaudesta kertova *Asentaja*. Teatteri on myös kansanjoukkojen suosion saavuttanut taidemuoto. Liput ovat halpoja, vain pari lekiä. Ja teatteri tuodaan

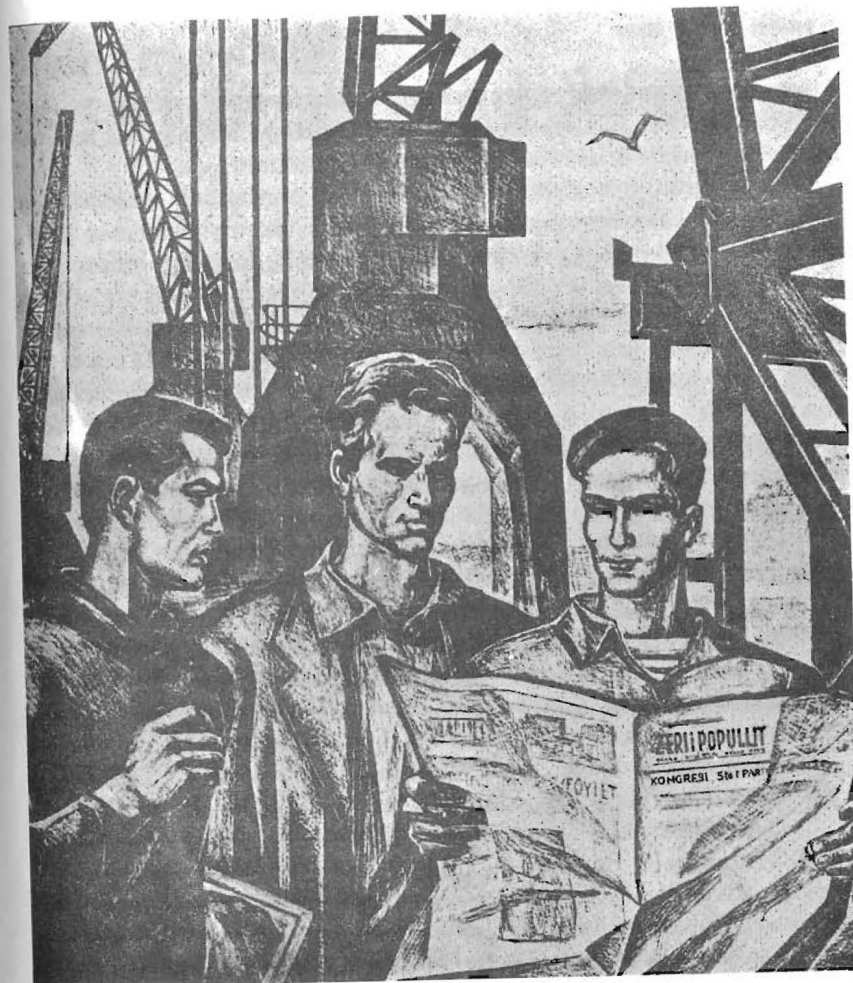
kansan luo tehtaisiin, kouluihin, maaseutujen kulttuuritaloihin, sekä ammatti- että amatööriryhmät kiertävät ympäri maata. Paitsi omaa kansallista tuotantoa olevia näytelmiä, esitetään paljon maailmankuuluja klassisia näytelmiä kuten Shakespearen Othelloa tai Kuningas Learia. Tuttuja nimiä ovat myös Schiller, Molière tai Gogol.

Kirjallisuus

Turkkilaisvalta kielsi albaniankielen julkisen käytön, ja kaikki kirjat jouduttiin itsenäistymiseen asti painamaan ulkomailla ja tuomaan maahan salaa. Kansallinen herääminen, Rilindja, vuosisadan vaihteessa loi Albanian kirjallisuuden. Sellaiset kirjailijat, kuten Naim Frasheri, Fan S. Noli ja Migjeni ilmaisivat voimakkaita kansallistunteita ja tuomitsivat taantumuksellisen yhteiskuntajärjestelmän. 1930-luvulla kirjallisuus alkoi saada selvästi marxilaisia vaikutteita, ja vastarintasodan aikana edistyskelliset kirjailijat antoivat oman tärkeän panoksensa propagandatyössä.

Sodan jälkeen edistyskellisten kirjailijoiden muodostaman Kirjailijaliiton ensimmäinen tehtävä oli lukutaidottomuuden poistaminen maasta. (85 % väestöstä oli lukutaidotonta). Sen jälkeen alkoi taistelu vieraita ja sosialismille vihamielisiä ideologioita vastaan. Tänäpäin voimme nähdä tuloksen: Albanian kirjallisuus on elinvoimaista, ja uusia varteenotettavia kirjailijoita nousee esiin vuosittain. Dhimiter Shuteriqi, Shefqet Musaraj, Petro Marko, Ismail Kadare ja Sterjo Spasse ovat meille outoja — lukuunottamatta Kadarea, jonka teos ”Kuolleen armeijan kenraali” on julkaistu suomeksikin ja jonka toisesta romaanista ”Häät” on suomennettu ote tähän kirjaan.

Kaikki Albanian ammattikirjailijat kuuluvat Kirjailijaliittoon. Liitto etsii jatkuvasti uusia jäseniä sekä työläisten että nuorten, kehityskelpoisten intellektuellien joukosta. Liitto antaa jäsenilleen tehtäviä — lehtikirjoituksia tietystä aiheesta, uuden oopperan libretton kirjoittaminen jne. Jos kirjailija itse suunnittelee näytelmän, novellin tai novellikokoelman kirjoittamista, hän antaa ehdotuksensa liiton johdon käsiteltäväksi. Jos hänen ehdotuksensa hyväksytään, hän saa työtään varten tarvitsemansa ajan, ja hänelle maksetaan tältä ajalta normaali palkka — n. 800—1000 lekiä kuukaudessa, mikä vastaa kokeneen valimotyöläisen palkkaa. Kiinteän palkan lisäksi hän ei saa teoksistaan minkäänlaisia tekijänoikeuspalkkioita. Kun työ on valmis, liiton jäsenet keskustelevat siitä, ja voivat

Pandi Melen puuleikkaus.

parannella mahdollisia virheitä.

Kansan muotokuva

Albert Lloyd, kuuluisa englantilainen musiikkitieteilijä, vieraili vuoden 1973 Gjirokastran folklore-festivaaleilla Albaniassa. Seuraavassa muutamia hänen mielipiteitään albanialaisesta kansantaiteesta.

"Gjirokastran historiallinen kaupunki on mielestäni ihanteellinen paikka pitää kansanmusiikkifestivaalit. Täällä ulkona, avoimessa luonnossa, vuorten keskellä, vanhan linnan raunioille tehdyssä katsomossa syntyy sellainen yhteys taiteilijoiden ja yleisön välille, mitä ei saada aikaan missään konserttitalien keinotekoisessa ilmapiirissä. Lännessä kansanmusiikki edustaa vain joitakin vanhoja traditioiden jäänteitä, mutta albanialainen musiikki on väräjävä, tunteellista ja innostavaa. Samalla se on vaihtelevaa, aina pohjoisten jyrkkien vuorten sankarilauluista etelän romanttisempiin lauluihin. Musiikkitieteilijää kiinnostavat tietysti myös instrumentit, ja minuun teki vaikutuksen Albanian musiikin laatu nimenomaan instrumenttien käytössä — pohjoisen huilun karkea sointi, etelän kaksoishuilun pehmeys, säkkipillien kimeä laulu, lammaspaimenen torven surumielinen baritoni ja ciffelin (kaksikielinen soitin) elävä laulu.

Mutta ennenkaikkea tutustuin näillä festivaaleilla koko kansan luonteeseen; tarmokkaaseen mutta viehättävään, palavaan mutta pidättyväiseen, taistelevaan mutta mitä ystävällisempään kansaan, joka on ylpeä vanhoista traditioistaan, mutta samalla innokas tekemään uudistuksia.

Tavallinen länsimainen musiikkitieteilijä, jonka käsitys kansasta on muodostunut kirjastoissa ja museoissa eikä läheisestä yhteydestä kansaan, ei voi ymmärtää kansanperinteen liittyvän niin läheisesti kansaan ja päivänkohtaisiin kysymyksiin kuin Albaniassa. Monet länsimaiset oppineet ajattelevat myös, että esimerkiksi ne kansanlaulut, jotka on tehty aikamme poliittisten johtajien kunniaksi, ovat ammattikirjailijoiden tekeviä "tilaustöitä", mutta näiden festivaalien etu oli siinä, että ne vakuuttavasti osoittivat kansan itse spontaanisti kirjoittavan ja säveltävän laulunsa. Kansallissankarista laulaminen on täysin luonnollista, olipa hän sitten Skanderbeg tai Enver Hoxha.

Leena Elo

Albanian kieli

Albanian kieli kuuluu omana erikoisena ryhmänään suureen indoeurooppalaiseen kieliperheeseen. Albanian kieli on varmuudella luettava Euroopan vanhimpiin, vaikka sen vanhin historia häviääkin aikojen usvaan. Albanialaiset itse ja yhä useammat ulkomaiset specialistit pitävät kieltä muinaisten illyyrien kielen jatkajana. Lähinnä monet yhtymäkohdat trakodaakkiin pohjautuvan romaanisen romanian kielen kanssa ovat panneet toiset tutkijat etsimään albanian kielen alkujuuria illyyriän asemesta traakista. Kun kuitenkin kumpaakaan mainituista Balkanin niemimaan vanhoista kielistä ei ponnistuksista huolimatta juuri nimeksikään tunneta, lienee tarkemman todistusaineiston puutteessa nojaututtava luonnollisemmalla tuntuvaan, illyyriin jatkuvuuteen pohjautuvaan teoriaan.

Jo silmäys kartalle riittää osoittamaan, että albanian kieli ei ole voinut historiansa aikana välttyä vierailta vaikutteilta. Näiden osuus kielen sanastossa onkin huomattava. Eniten on lainasanoja latinasta ja italiasta, sitten turkista, slaavista ja kreikasta. Albaniaa on monasti kutsuttu "puoliromaaniseksi kieleksi" tai "latinan äpärälapseksi", ja vaikka nämä nimitykset eivät teekään täyttä oikeutta uljaiden skipetaarien kielelle, on niissä jotain perääkin. Latinan ja romaanisten kielten tutkijalle on albania mitä kiintoisoin havaintokenttä, mutta samanlaisella innolla sitä tutkivat niin vertailevan indoeurooppalaisen kielitieteen kuin muidenkin balkanin kielten tutkijat. Sanalla sanoen pieni albanian kieli on ainakin kielitieteilijöille "suuri".

Ensimmäinen tunnettu albaniankielinen teksti, kastekaava, on peräisin vuodelta 1462, mutta eräistä viitteistä voidaan päätellä kieltä kirjoitetun

jo paljon aikaisemmin. Pitkän turkkilaisvallan aikana kaikki kirjallinen ilmaisu tukahtui, ja niinpä albanian kirjallisuudesta sanan varsinaisessa merkityksessä voidaankin puhua vasta 1850-luvulta lähtien. Tällöin vaikuttivat eräät vieläkin ihaillut ja paljon luetut klassikot. Zogun diktatuurin aikana kirjallisuus jälleen taantui — herätäkseen nyt sosialistisena realismina, vasta kansan vapaustaistelun melskeissä viime sodan aikana.

Albanian kieltä on kirjoitettu aikojen kuluessa erilaisilla kirjaimistoilla. Vanha latinalaisen kirjoituksen perinne on kuitenkin aina ollut voimakas. 1800-luvun puolessavälissä kirjoitettiin samaan aikaan kieltä latinalaisin, turkkilaisin (arabialaisin) ja kreikkalaisin kirjaimin. Ensimmäinen yleisalbanialaiseksi tarkoitettu aakkosisto luotiin Istanbulissa v. 1779. Nykyinen, latinalaisiin kirjaimiin pohjautuva ja varsin tarkkaan ääntämystä noudatteleva aakkosisto luotiin v. 1908 Monastirin yleisalbanialaisessa kongressissa.

Albanian kielen kirjallista viljelyä, ja sen myötä aakkosistojakin, on haitannut se tosiseikka, että kieltä on aivan meidän päiviimme saakka puhuttu kahtena toisistaan melkoisesti poikkeavana varianttina, pohjois-albaniana l. geginä ja eteläalbaniana l. toskina. Zogun kuningaskunnan aikana oli virallisen kielen asemassa lähinnä Tiranan ja Elbasanin kieli-muoto, etelägegi. Heti sodan jälkeen, v. 1950 päätettiin kuitenkin kirjakieleksi ottaa eräänlainen jalostettu toski. Vajaassa kolmessakymmenessä vuodessa ollaankin päästy tosiasialliseen yleiskieleen, joka (vaikkakin toskiin pohjautuvana) ei suinkaan ole samaa kuin varsinainen esim. Korcas ja Gjirokastrassa puhuttu toskin murre. Lainaamalla sanoja ja muotoja myös gegistä on tämä yleiskieli lähentänyt molempia murteita ja muodostunut samalla murrerajojen yläpuolelle sijoittuvaksi todelliseksi yleiskieleksi. Normatiivisen kielimuodon vakiintumisen voittoina on pidettävä sitä, että v. 1968 alkaen Jugoslavian alueella asuvat, perinteellisesti gegiä puhuvat albaanit, ovat omaksuneet kirjakielekseen kansantasavallan uuden yleiskielen. Aivan äskettäin Tiranassa ilmestyivät lopulliset oikein-kirjoitusohjeet, ja uutta suurta sanakirjaa odotetaan painosta.

Albaniaa puhuu tällä hetkellä maailmassa noin 3,5 miljoonaa ihmistä. Kansantasavallan alueella heitä elää runsas 2 miljoonaa, Jugoslaviassa, Kossovon autonomisella alueella ynnä Makedoniassa ja Montenegrossa, heitä asuu yli 1.200.000. Parisataatuhatta albania asuu usealla kymmenelle paikkakunnalle hajaantuneina Etelä-Italiassa ja Sisiliassa. Sinne heidän esi-isänsä ovat muuttaneet Turkin vainoja pakoon 1400-luvulta alkaen. Myös Kreikassa, aivan Ateenan ympäristössä, on jäljellä 1300-lu-

vulla maahan muuttaneiden albaanien jälkeläisiä, jotka kotikielenään edelleen puhuvat vanhaa kieltään. Pienempiä albanialaisia kolonioita on Turkissa, Egyptissä, Romaniassa, Bulgariassa ja vieläpä Ukrainassakin. USA:ssa Bostonin ympäristössä on elinvoimainen 100.000 jäsentä käsittävä albaanisiirtokunta. Kuriositeettina mainittakoon, että kaikki vanhat — lähinnä Italian ja Kreikan — siirtokunnat puhuvat toskia, ollen siis lähtöisin Etelä-Albaniasta. He eivät myöskään kutsu itseään skipetaareiksi, kuten albanialaiset tekevät nykyään, vaan käyttävät itsestään vanhempaa, arberesh-nimeä.

Vaikka albania ainakin tieteelliseltä kannalta on luettava ns. suuriin kieliin, ei kielen tehokas opiskelu ole helppoa. Oppikirjoja on julkaistu vähän, useimmat saatavissa olevista ovat vanhentuneita. Vain muutamien maiden yliopistoissa voi opiskella albaniaa. Tämä kaikki on valitettavaa, kun kyseessä on albanian kaltainen vaikeahko kieli, jonka oppiminen puhtaasti itseopiskelun avulla on miltei mahdotonta. Toivottavasti tulevaisuus tuo parannuksen lähinnä itse albanialaisten alkaessa toimittaa ja levittää nykyaikaisia opetusmetodeja ulkomaalaisten perehdyttämiseksi tähän ikivanhaan, kauniiseen ja niin mielenkiintoiseen kieleen.

Olli Koskinen

Joukkotiedotus

Paikallislehti "Adriatiku Durresin" päätoimittajan mukaan Albanian lehdistön tehtävänä on toimia joukkojen puhefoorumina.

Albanialaiset todella lukevat lehtiä ja käyttävät kaikkia tiedotusvälineitään. Esimerkiksi työpaikoilla osastot kokoontuvat kerran viikossa propagandajohtajan johdolla keskustelemaan kuluneen viikon tapahtumista sanomalehtien pohjalta. Päivälehtiä on myös esillä työpaikkojen yleisillä ilmoitustauluilla, jotta kaikki voisivat niitä lukea. Maaseudulla kollektiivitilojen päivä alkaa siten, että prikaatinjohtaja kertoo lyhennellysti tärkeimmät päivän lehdessä käsitellyt aiheet. Mutta ei lehtiin tutustuminen jää tämän varaan, sillä lehtien painosluvat kertovat, että niitä ostetaan runsaasti. Ja ne ovat todella halpoja, Zeri i Popullit maksaa 30 qindarkaa (n. 12 penniä)

Lehdistö

Vapaussodan aikana kommunisteilla oli maanalaisia, salaisia kirjapainoja. Joukkotiedotuksen luominen oli tuolloin tärkeää kansan yhtenäisyyden ja innostuksen vahvistajana. Partisaanisankareista ja yleensä sotatapahtumista kertovia lentolehtisiä ja tiedotteita painettiin ja levitettiin kaikkialle. Albanian kommunistisen puolueen oman lehden, Zeri i Popullitin, ensimmäinen monistettu numero ilmestyi elokuussa 1942, ja siitä tuli sotatapahtumien ja kansan taistelun teorian ja käytännön pää-tiedotusväline. Lehden ensimmäisen numeron pääkirjoituksessa kehoitettiin kaikkia albanialaisia liittymään yhteen: "Kaikki rehelliset, antisivistiset kansalaiset uskonnolliseen tai poliittiseen vakaumukseen katso-

Puha-, yhdistymis- ja painovapaus kuuluvat jokaise albanialaisen perusoikeuksiin.

matta, liittykää yhteen vapaan, itsenäisen ja demokraattisen Albanian puolesta.”

Zeri i Popullit (Kansan ääni), Albanian työn puolueen keskuskomitean pää-äänenkannattaja on maan valtalehti. Se sisältää uutisia Albaniasta ja ulkomailta, mielipideartikkeleita, reportaaseja, joskus myös novelleja, runoja, kirjallisuus- ja taidearvosteluja jne. Bashkimi (Yhtenäisyys) on toinen suurista lehdistä, ja sitä julkaisee Demokraattinen rintama.

Lisäksi on paikallisia uutislehtiä, jotka ilmestyvät noin kolme kertaa viikossa ja toimivat kyseisen alueen puoluekomitean äänenkannattajina. Paikallisten uutislehtien toimittaminen tehdään lähes kokonaan vapaaehtoisin voimin, ja lehdillä on kirjeenvaihtajia työpaikoilla, kouluissa jne.

Edelleen on 5—6 lehteä, jotka ilmestyvät kerran pari viikossa. Niiden joukossa on mm. Sporti Popullor, urheilulehti ja Zeri i Rinise (Nuorison ääni), jota julkaisee Nuorisoliiton keskuskomitea sekä Puna (Työ), joka taas on Ammattiyhdistysliiton keskusneuvoston äänenkannattaja.

Näitten lisäksi on lukematon joukko, etupäässä eri ammattialoilte suunnattuja, aikakauslehtiä. Albanian naisliiton julkaisema Shqiptarja e re (Uusi Albaanitar) ilmestyy kerran kuussa käsitellen naisten panosta tuotannollisessa työssä, naisten opiskelua, vanhoja poiskitkettäviä ennakkoluuloja jne. Myös lapsille on oma iloisenvärinen lehtensä, jossa on kertomuksia lasten osallistumisesta sosialistiseen rakennustyöhön, artikkeleita ja kuvia muiden maiden lapsista jne.

Vieraskieliset julkaisut

Ulkomaalainen, albanian kieltä taitamaton, voi tutustua albanialaiseen lehdistöön ja sitä kautta Albanian yhteiskuntaan lukemalla niitä vieraskielisiä julkaisuja, joita Albaniassa julkaistaan.

Albania Today on poliittisteoreettinen lehti, joka sisältää artikkeleita sosialismin teoriasta ja Albanian sisä- ja ulkopoliittisista kannanotoista. Vuodessa ilmestyy kuusi numeroa, ja lehteä julkaistaan englanniksi, saksaksi, ranskaksi ja espanjaksi.

New Albania-lehteä julkaisee ulkomaisia kulttuuri- ja ystävyysuhteita hoitava komitea, ja lehteä on kutsuttu Albanian ulospäin suuntautuviksi kasvoiksi. Tämä värikuvalehti kertoo monipuolisesti sanoin ja kuvin koko Albanian yhteiskunnallisesta kentästä — taloudesta, tieteestä, tekniikasta, kulttuurista, koulutuksesta, sosiaalisista oloista jne. Lehti ilmestyy yhdeksällä eri kielellä: albaniaksi, englanniksi, ranskaksi, saksaksi, espan-

jaksi, arabiaksi, venäjäksi, italiaksi ja kiinaksi. Vuodessa ilmestyy kuusi numeroa.

Albanian Foreign Trade on lähinnä maan ulkomaan kauppaa käsittelevä uutislehti, joka ilmestyy kuukausittain englannin ja ranskan kielisenä. Albanian tietotoimisto ATSH, vastaa meidän STT:mme, julkaisee omaa uutislehteään englanninkielellä. ATSH:lla (engl. ATA = Albanian Telegraphic Agency) on myös oma kuvapalvelunsa.

Uutiskriteerit

Albanialaisen joukkotiedotuksen sisältö määräytyy sen rakenteen mukaan. Maassa ei ole kaupallista lehdistöä, ja tämä vaikuttaa uutisten valintaan ja sisältöön. Albanialaiselle joukkotiedotukselle on ominaista uutistapahtuman yhteiskunnallinen ja poliittinen tärkeys. Kaupallisen valvonnan puuttuminen vaikuttaa siihen, että sensaatiouutisilla ei ole sijaa. Sensijaan positiiviset, rakentavat uutiset korostuvat. Tiedottamisessa sovelletaan joukkolinjaa. Lehdillä, kuten myös radiolla ja tv:llä, on omat vapaaehtoiset kirjeenvaihtajansa työpaikoilla eri puolilla maata. Suurin osa uutisista tuleekin tällaisina työpaikkaraportteina. Lopullinen valinta tapahtuu toimituksen collegiossa.

Myös toimittajat — kuten muutkin henkisen työn tekijät — osallistuvat tietyn ajan vuodessa tuotannolliseen työhön. Pidetään erittäin tärkeänä, että toimittaja todella tuntee kansan, jolle hän kirjoittaa. Samalla estetään kuilujen syntymistä henkisen ja ruumiillisen työn tekijöiden välille.

Radio

Ennen vapautusta Albaniassa oli vain yksi radioasema. Nyt maassa on 28 radioasemaa, ja niiden lähetysteho on noussut 650-kertaiseksi. Radioiden lukumäärä on kasvanut 66 kertaiseksi vuodesta 1938, ja sellainen onkin lähes joka kodissa nykyään. Vastaanottimet maksavat 800—1000 lekiä. Päälähetysasema on Radio Tirana. Se lähettää ohjelmaa joka päivä klo. 5.30—23.00. 30—40 % sen ohjelmasta koostuu selostuksista, haastatteluista, uutisista, koti- ja ulkomaan kommenteista. Pääosa haastatteluista on työläisiä, jotka kertovat työstään, kokemuksistaan ja mielipiteistään. Jo näiden puheohjelmien tekemiseen (lukuunottamatta musiikkiohjelmia) osallistuu 4000—5000 ihmistä kuukaudessa. Lähes joka tunti on uutislähetys sekä sanomalehtikatsaus. Musiikkiohjelmat ovat erittäin

monipuolisia sisältäen oopperoita, klassista- ja viihdemusiikkia jne. lähes kaikista maailman maista. Erikoista huomiota kiinnitetään albanialaisiin säveltäjiin ja omaan kansanmusiikkiin.

Albanian radiota voidaan kuulla ympäri maailmaa. Radio Tirana lähettää päivittäin ohjelmaa ulkomaille kaikkiaan 17 eri kielellä mm. englanniksi, saksaksi, ranskaksi, espanjaksi ja venäjäksi. Radio Tiranaa voi kuunnella myös Suomessa tavallisella radiolla, jossa on lyhyet aallot.

engl. klo	taajuudet	saks. klo	taajuudet
18.30-19.00	31, 42	15.30-16.00	32, 41
20.30-21.00	31, 42	17.00-17.30	32, 41
22.30-23.00	31, 42	19.00-19.30	32, 41
24.00-00.30	31, 42	20.00-20.30	50, 41
		22.30-23.00	50, 41

Televisio

Televisio on vielä suhteellisen harvinainen Albaniassa. Maaseudulla kylien kulttuuritaloissa on tv-vastaanottimet, mutta kaupungeissa ovat yksityiset vastaanottimet yleisempiä, sitä todistavat monet antennit asuintalojen katolla. Jokaisella yrityksellä, tehtaalla tms. on omat tv-katseluhuoneensa työläisille. Televisio maksaa noin 4000 lekiä.

Albaniassa televisiota pidetään koulutusvälineenä, jonka avulla katsojia opetetaan ja kehitetään. Tiranan uusi TV-keskus on varustettu uudenaikaisilla audiovisuaalisilla välineillä, ja ohjelmat ovat tietokoneohjattuja.

Lähetysasema Tiranan ulkopuolella olevalla Dajti-vuorella on yhteydessä koko maan kattavien asemien verkostoon.

Kotimaisen ohjelman lisäksi on albanialaisilla mahdollisuus seurata mm. italialaisia ja jugoslavalaisia radio- ja tv-lähetyksiä. Kansalaisten mahdollisuuksia ulkolaisten ohjelmien seuraamiseen ei haluta rajoittaa, mutta kotimaiset ohjelmat tehdään niin korkeatasoisiksi kuin mahdollista, jotta yleisö valitsisi kotimaisen ohjelman. Lisäksi järjestetään silloin tällöin kampanjoita asian tukemiseksi. Albania on niitä harvoja maailman maita, jotka eivät osta USA:sta tv-ohjelmia (muut maat ovat Mon-

Flete rufet — keskustelutaulut — ovat jokaisen käytettävissä.

Tiranan kulttuuripalatsin ilmoitustaulu.

golia, Kiina, Korean demokraattinen tasavalta ja Vietnamin Demokraattinen tasavalta).

Seinälehdet

Albanialainen joukkotiedotus poikkeaa länsimaisesta sikäli, että se muodostuu molemminpuolisesta vuorovaikutuksesta. Tiedottaminen ei jää yksipuoliseksi, vaan käyttää myös yleisön mielipiteitä, kritiikkiä, ja toimii täten useammalla tasolla. Eräs tällainen palauttamisen muoto on albanialainen seinälehti "flete rrufe", missä esitetään mielipiteitä, kritiikkiä ja itsekritiikkiä. Ne toimivat täten keskustelukanavana, jota jokaisella on oikeus ja usein velvollisuuskin käyttää.

Näitä seinälehtiä on kaikilla työpaikoilla, maaseudulla kollektiivien keskustassa, kaduilla ja liikkeiden ikkunoissa. Ne ovat osoitus siitä lisääntyneestä poliittisesta tietoisuudesta, jonka vallankumouksellistamiskampanja on saanut aikaan.

Flete rrufe voi olla yksityisen henkilön tai ryhmän kirjoittama. Työpaikalla voi työläiskontrolliryhmä tehdä seinälehden esim. johdon byrokrattisista otteista, luottamushenkilön tai työryhmän huonosta työnteosta, epätoverillisesta käyttäytymisestä tai vaikkapa opintojen laiminlyömisestä. Seinälehdissä voidaan, kuten turistikaupunki Durresissa, myös ar-

vostella länsimaista pukeutumista, pitkiä hiuksia, huonoa käyttäytymistä jne. Sen, jota on kritisoitu täytyy vastata kritiikkiin kahden viikon aikana. Jos vastaus tai itsekritiikki ei ole rehellinen eikä tyydytä kritisoijia, voidaan esim. arvostelun kohteeksi joutunut henkilö erottaa virastaan. Kuitenkaan seinälehtien tarkoituksena ei ole tuomita erehtynyttä, vaan auttaa häntä huomaamaan ja korjaamaan virheensä.

Seinälehdissä esitetään paljon muutakin kuin arvostelua; ainakin yhtä tavallisia ovat kannustavat kirjoitukset työläisistä, jotka ovat tehneet esimerkillistä työtä tai edenneet hyvin opiskelussaan.

Samalla periaatteella kuin flete rrufet toimivat suurissa lehdissä yleisönosastot, joissa myös julkaistaan kritiikkiä ja itsekritiikkiä. Myös näihin kirjoituksiin tulee vastata määräajassa. Albaniassa myös julistetaide toimii joukkotiedotusvälineenä. Julisteiden avulla voidaan kertoa eri kampanjoista; ne voivat käsitellä niin kansallisia kuin kansainvälisiäkin aiheita. Usein albanialainen juliste käyttää keinonaan iskevää poliittista satiiria.

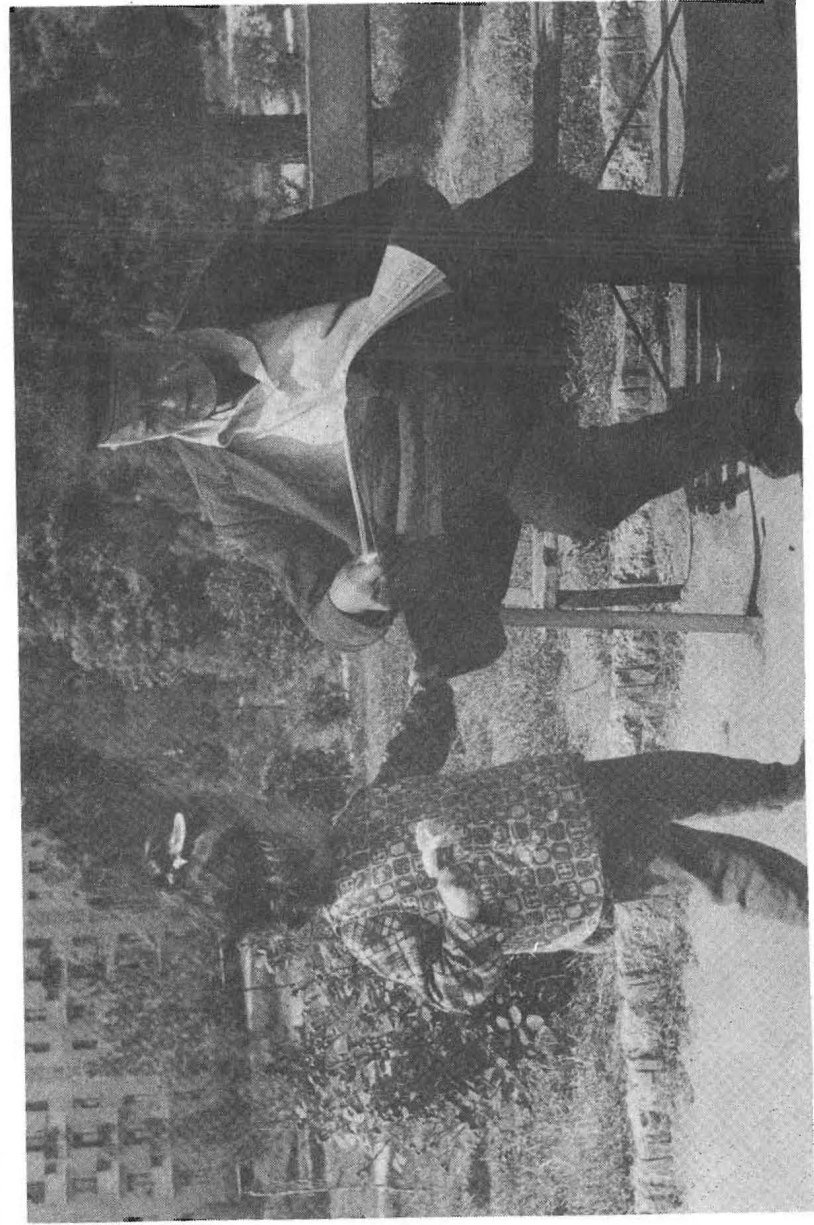
Leena Elo

Sosiaaliturva

Ennen vapautusta Albania oli myös sosiaaliturvan suhteen Euroopan takapajuisin valtio. Sellaista 'ylellisyyttä' kuin sosiaaliturva ei yksinkertaisesti ollut lainkaan — mistä on osoituksena sekin, ettei edes nimellisesti ollut viranomaisiakaan, jotka olisivat olleet siitä vastuussa. Koko maan sairaanhoitokulut olivat vain hiukan suuremmat kuin kuningas Zogun yksityiset menot. Niinpä albanialainen, jos kukaan osaa antaa arvoa maansa nykyiselle sosiaaliturvajärjestelmälle, jonka vallitessa ei yhdenkään kansalaisen tarvitse joutua kärsimään taloudellisesti sairaudesta, vanhuudestaan tai työkyvyttömyydestään.

Vanhassa Albaniassa vanhuksen oli tehtävä työtä muun perheen mukana niin kauan kuin jaksoi, minkä jälkeen hän jäi lastensa elätettäväksi. Nyt hän saa vanhuuseläkettä 70 prosenttia parhaitten vuosiansa palkasta. Lisäksi eläkkeille on määrätty ala- ja ylärajat: 350-900 lekiä kuukaudessa. Eläkeikä on tavallisesti 60 vuotta, joissakin ammateissa 50 tai 55 vuotta. Naisilla eläkeikä on vastaavasti viisi vuotta alhaisempi.

Tietenkin voi sattua, että parhaassa työiässä oleva henkilö sairauden tai tapaturman vuoksi menettää työkykynsä. Tällöin hänelle maksetaan työkyvyttömyyden asteesta riippuen 40-85 prosenttia palkasta työkyvyttömyyseläkettä; jos invalideetti johtuu työtapaturmasta, ammattisairaudesta tai sotavammasta, on eläke 10 % korkeampi. Jos perheen huoltaja kuolee, perheelle maksetaan perhe-eläkettä 40-65 % edesmenneen palkasta, perheen suuruudesta riippuen. Eläkettä maksetaan myös tietyistä erikoisansioista, kuten taistelusta fasismia ja ulkomaisia maahantunkeutujia vastaan. Eläkkeen saajan kuollessa oikeus eläkkeeseen siirtyy hänen perheelleen.

Eläkeläiset ovat aktiivisia ja arvossapidettyjä yhteiskunnan jäseniä.

Pioneerien kesäleiri Dhermissä Albanian "Rivieralla".

Aina ei sairaus toki johda pysyvään työkyvyttömyyteen. Onnettomuuksissa ja sairaustapauksissa maksetaan sairasajalta 70 % normaalista palkasta, milloin asianomainen on ollut työssä vähemmän kuin 10 vuotta, ja 85 prosenttia, jos hän on työskennellyt kauemmin (kaivostyöläisillä vastaavasti alle 5 v. — 80 %, yli 5 v. — 95 %). Jos tilapäisen työkyvyttömyyden syynä on työtapaturma, korvaus on 95 prosenttia palkasta (kaivostyöläisillä 100 %). Yhdessä ilmaisen sairaanhoidon kanssa nämä avustukset takaavat, ettei kenenkään toimeentulo heikkene sairauden vuoksi.

Perustuslaissa taataan jokaiselle oikeus työhön. Työaika on kahdeksan tuntia päivässä — yövuorossa seitsemän ja eräissä erityisen raskaissa ammateissa sekä joissakin henkisissä töissä viisi tuntia. Iltakouluissa opiskelevilla ja korkeampia opintoja työnsä ohessa harjoittavilla on asianmukaisesti lyhyempi työaika samalla palkalla.

Toisin oli vapautusta edeltäneen ajan Albaniassa. Silloin tavallinen työaika oli 12 tuntia päivässä, ja vuorotyöläisten oli tehtävä jopa 14 tai 16 tunnin työpäiviä. Kahviloissa, ravintoloissa jne. ei ollut lainkaan kiinteää työaikaa eikä vapaapäiviä. Vasta maan vapautuminen toi tullessaan inhimilliset työajat ja oikeuden lepoon. Vuorokaudessa on nyt vähintään 16 tuntia vapaata, ja viikossa on yksi vapaapäivä, tavallisesti sunnuntai. Lisäksi sellaiset päivät kuin vapunpäivä, uudenvuodenpäivä, itsenäisyysjuhlituksen vuosipäivä ja Lokakuun vallankumouksen vuosipäivä ovat virallisia vapaapäiviä.

Albanialaisella on myös palkallinen kesäloma, jonka vähimmäispituus on 12 päivää, alle 20-vuotiailla 24. Sen lisäksi useissa vaikeissa tai raskaissa ammateissa työskentelevillä on 3-36 päivää ylimääräistä lomaa vuodessa — täydellä palkalla. Reumatismista, munuaisvivoista, psykiatrisista häiriöistä ym. kärsivillä on myös mahdollisuus viettää pidennetty loma kuntoutuslaitoksissa, terveyskylpylöissä ja parantoloissa.

Kesäloma vietetään usein eri puolilla maata vuoristossa, järviseduilla tai meren rannalla sijaitsevilla lomaviettokeskuksissa. Ennen vuotta 1944 ei ollut lomakeskuksia sen paremmin kuin kesälomaakaan, mutta nyt näiden laitosten lukumäärä on jatkuvasti nousussa. Vuosina 1950-69 paikkojen määrä niissä enemmän kuin kolminkertaistui. Kymmenillä tuhansilla työläisillä, lapsilla ja eläkeläisillä on mahdollisuus pitää lomansa näissä ammattiyhdistysten ylläpitämissä laitoksissa.

Työläisen maksettavaksi tulee vain noin kolmannes kuluista, jotka johtuvat hänen oleskelustaan lepokodeissa. Loput kustannukset maksaa valtio. Työläisen kahden tai kolmen viikon täysihoidostaan maksama summa

vastaa noin kymmenettä osaa hänen kuukausipalkastaan.

Erityistä huolta pidetään siitä, että Albanian työtätekevät voivat viettää lomansa toiminnallisella ja kehittäväällä tavalla. Lomakeskuksissa järjestetään paljon erilaisia kulttuuritoimintoja ja opintoja — ja urheilulla on oma vankka asemansa. Varsinkin jalkapalloa näkee pelattavan kentillä, joita on kaikkialla tai vaikkapa sileällä rantahiekalla.

Terveydenhoidon peruspiirteitä

Ennen sotaa takapajuisen Albanian vitsauksena olivat yleensäkin kehittymättömille köyhyydestä kärsiville maille tyypilliset sairaudet, kuten malaria, tuberkuloosi, syfilis ja trakooma. Tuberkuloosia sairastavat olivat hiljaa ollakseen vahingoittamatta perheen muutenkin epävarmaa toimeentuloa — varsinkin maan pohjoisosissa, missä aliravitsemus oli yleistä ja päivän ateria merkitsi usein yhtä maissileivän palasta.

Kaikkein eniten kärsimystä ja vahinkoa aiheutti kuitenkin malaria. Soisen rannikkoseutunsa vuoksi Albania oli eniten malariaa sairastavia maita maailmassa. Nykyään ilmastollisesti terveellisenä pidetyllä Korcan-Pogradecin yläköseudulla seisovat lammikot pitivät yllä sääskikantoja; ja tänään etelän hedelmällisimmät peltoalueet olivat tuolloin malarian vuoksi aivan asumattomia. Puolet väestöstä sairasti malariaa. Vasta suunnattoman kuivatusohjelman jälkeen, joka hävitti suot ja lammikot ja raivasi satojatuhansia hehtaareja maata viljelykselle, tilanne on muuttunut: jopa niin perusteellisesti, että kun hiljattain eräisiin laboratoriotutkimuksiin olisi tarvittu horkkasääskiä, niitä ei löydetty!

Pulatin, Shalan ja Merturin vuoristoalueiden kaunispiirteiset asukkaat sairastivat usein syfilistä, joskus koko kylä oli saanut tartunnan.

Koko maassa oli vain kymmenen sairaalaa, joissa yhteensä noin 800 vuodepaikkaa, yksi 15 vuoteen synnytyslaitos ja 36 hoitoasemaa. Lääkäreitä oli yksi 8500 asukasta kohden — nyt suhde on 1:900; ja koko Zogun 13-vuotisen hallinnon aikana valmistui vain 48 uutta lääkäriä. Tuhannesta syntyneestä lapsesta kuoli 162, ja keski-ikä oli vain 38 vuotta — nyt 68.

Jo vapaustaistelun kestäessä partisaanien kenttäsairaalat paitsi hoitivat haavoittuneita, myös paransivat paikallisia terveysoloja. Ensimmäinen kenttäsairaala perustettiin vuonna 1943 Ramican luoliin Vloran lähistöllä Gjormin taistelussa haavoittuneiden hoitamiseksi, ja pian sen jälkeen syntyi kenttäsairaaloita myös Kuciin, Policaniin, Voskopojaan ja muihin viholliselta suojattuihin paikkoihin. Tältä pohjalta kehittyivät yleiset terveyspalvelut.

Ensimmäinen toimenpide sodan jälkeen oli ilmaisten lääkärintarkastusten takaaminen jokaiselle ja ilmaisen lääkärihoidon turvaaminen kaikille valtion palveluksessa oleville ja heidän perheilleen, kaikille tarttuvia tauteja sairastaville sekä alle nelivuotiaille lapsille. Vuoteen 1963 mennessä ilmaiset lääkäripalvelut oli ulotettu koskemaan koko väestöä. Sairasti miten kauan hyvänsä ja tuli hoito miten kalliiksi tahansa, potilaan ei tarvitse maksaa penniäkään. Milloin potilasta ei paikallisissa poliklini-

koissa tai sairaaloissa kyetä tutkimaan tai hoitamaan, hänet lähetetään Tiranaan, jossa on suurimmat laboratoriot ja parhaat specialistit — ja ellei Albaniasta löydy riittävää asiantuntemusta, hänet voidaan yhteiskunnan varoin lähettää ulkomaille saamaan parasta mahdollista hoitoa. Lääkkeet ovat halpoja tai lääkärin määrääminä ilmaisia.

Alusta pitäen oli päämääränä, että terveydenhoiton tulee olla ennaltaehkäisevää, ja kaikkien alueiden kaikki asukkaat ovat säännöllisen tarkkailun alaisina paikallisilla poliklinikoilla. Ensimmäisellä käynnillä jokaiselle laaditaan oma kortti, ja siitä pitäen hänen terveydentilaansa valvotaan jatkuvasti. Kaikille — varsinkin lapsille ja nuorille — annetaan opastusta hygieniassa. Ennaltaehkäisevään terveydenhoitoon kuuluvat myös kampanjat tarttuvien tautien vastaan, joukkorokotukset, elintarviketeollisuudessa työskentelevien erikoistarkastukset sekä tehtaiden ja muiden työpaikkojen terveysolojen valvonta.

Vuoteen 1967 mennessä sairaaloitten lukumäärä oli noussut 97:ään; vuodepaikkoja niissä oli 11-kertaisesti verrattuna vuoteen 1938. Synnytyslaitoksia oli 113 ja tuberkuloosiparantoloita viisi. Lääkäreitä oli kymmenkertainen määrä; hammaslääkäreitä oli viisinkertaisesti ja apteekinhoitajia nelinkertaisesti. Kansanterveyteen käytetään nyt yli 180 kertaa niin paljon rahaa kuin vuonna 1938.

Vuosittain valmistuu 100—150 uutta lääkäriä. Opiskelijat valitaan meidän lukiotamme vastaavan keskikoulun jälkeen todistusten perusteella, ja opetus kestää viisi vuotta. Sairaanhoidajilla on kolmen vuoden koulutus, jonka jälkeen he voivat suorittaa erikoistutkinnon ja valmistua lääkäriksi! Sairaanhoidaja saa palkkaa iän ja kokemuksen mukaan 500—700 ja lääkäri 700—900 lekiä kuukaudessa — vastavalmistunut lääkäri siis saa suurin piirtein samaa palkkaa kuin kokenut ja taitava sairaanhoidaja. Lääkäreistä on noin 40 prosenttia naisia.

Ennen vapautusta oli sellaisia seutuja kuten Dukagjini, Skrapari, Puka tai Mirdita, joilla ei yksikään lääkäri koskaan ollut käynyt. Nyt kaikissa näissä ennen eristetyissä paikoissa on omat paikalliset sairaalansa, synnytyslaitoksensa ja klinikkansa. Joka paikkakunnalla on yleinen terveyskeskus, ja on rakennettu mallitaloja ja -kyliä, jotta talonpojat näkisivät, miten voivat parantaa elinolojaan.

Kaupungissa kaikki synnytykset tapahtuvat synnytyslaitoksissa, ja maaseudulla suurin osa niistä tapahtuu lääkärin valvonnassa. Kiinasta saadaan rokotetta tulirokkoa vastaan, ja kurkkumätä ja polio on kitketty juurineen. Luonnollinen väestönkasvu on noussut vuoden 1938 1,69 pro-

sentista 2,76 prosenttiin, mikä on korkeimpia lukuja maailmassa.

Samanaikaisesti, kun taistellaan sairauksia vastaan, on käyty kampanjaa terveyttä koskevia taikauskaisia käsityksiä vastaan. Aivan viime aikoihin asti ihmiset kaikkein syrjäisimmillä seuduilla uskoivat yhä 'pahaan silmään' ja kantoivat talismaneja ja amuletteja torjuakseen sen vaikutukset. Jotkut panivat toivonsa paperiliuskoihin, joille papit olivat kirjoittaneet otteita raamatusta. Shkodran vuoristolaiset uskoivat, että jokaisella on korvassaan mato, joka on elämän keskus, ja jos tuo mato heitti henkensä, niin sen omistaja kuoli myös.

Hannu Tuominen

Turismi

Albanian valtion matkatoimisto on Albturist. Sen pääturistikeskus sijaitsee Durresin lähellä. Siellä on useita hotelleja ja kilometreittäin puhdasta hiekkarantaa. Albturistin moderneja hotelleja on kaikissa suurimmissa kaupungeissa.

Kahden viikon Albanian-matka maksaa n. 1200 mk. Siihen sisältyy lentomatka Tukholmasta ja täysihoito. Palvelurahoja ei Albaniassa ole lainkaan. Ruoka on hyvää, ja sitä saa varmasti riittävästi. Hotellit sijaitsevat rannan välittömässä läheisyydessä. Ne ovat erittäin siistejä, ja majoitukseen voi valita joko yhden tai kahden hengen varsin viihtyisän huoneen. Joissain hotelleissa on joka huoneessa oma suihku, mutta yleensä saa varautua käyttämään muutaman huoneen yhteistä suihkuhuonetta. Hotelleissa on nirsoimmankin turistin tarpeet tyydyttävä ravintola, ja hotellin baarin suosituin anti on Albanian oma Skanderbeg-konjakki. Iltaisin on hotellialueella elokuva- ja kansantanssiesityksiä, ja orkesterit soittavat tanssimusiikkia.

Albaniaan tarvitaan passin lisäksi viisumi, jonka hankkimisesta huolehtii matkatoimisto. On myös hyvä tietää, ettei miehillä suvaita partaa eikä pitkää tukkaa, koska ne ovat olleet perinteisesti papiston merkkejä ja edustaneet taantumusta. Pukeutumisesta voi sanoa, että leveitä lahkeita housuissa ja naisten minihameita ei myöskään katsella oikein suopeasti, sillä niitä pidetään ”länsimaisena hapatuksena”.

Pohjoismaista turistikohde lentävät suoraan Tiranaan, ja sieltä on bussikajetus Durresiin. Sen jälkeen jokainen voi valita, haluaako paistatella päivää hiekkarannalla vai tutustua maahan erilaisilla kiertokäynneillä. Nämä tutustumismatkat suuntautuvat ympäri maata eri kaupunkeihin, tuo-

tantolaitoksiin, maaseudulle osuustoimintatiloille ja historiallisiin kohteisiin. Maa on erittäin antoisa arkeologiasta kiinnostuneille. Kiertomatkojen hinnat vaihtelevat 5-40 mk välillä matkan pituudesta riippuen. Vihjeenä lähtijöille voi sanoa, että kiertomatkojen anti on moninkertainen, jos on tutustunut maahan jo ennakolta. Hintatasosta yleensä todettakoon, että turisti voi tuskin halvempaa maata toivoa, kuten toisaalla tässä kirjassa on osoitettu.

Albanialaiset saattavat aluksi vaikuttaa viileiltä ja pidättyväsiltä, mutta vielä mitä; he ovat erittäin sydämellisiä ja pyyteettömän ystävällisiä. Yhteisenä kielenä voi käyttää englantia, ranskaa ja venäjää. Saksa ei ole yhtä suosittu kieli. Albanialaisten rehellisyyttä ei voi myöskään olla korostamatta. Huoletta voi kävellä kaupungeissa iltaisin. Rikollisuutta ei ole ja eksyttäessä apuna on lähin albanialainen, joka varmasti auttaa mahdollisuuksiensa mukaan.

Albania on toisenlainen turistikohde kaikille, jotka lomansa aikana haluavat tutustua leikotelmän lomassa myös maahan ja sen kansaan.

Risto Elo

Käsitöitä tehdään runsaasti myös vientiin.

LÄHDETEOKSET

Suomi—Albania Seura välittää useimpia seuraavista kirjoista ja lehdistä, joita on käytetty apuna tämän kirjan tekemisessä.

Suomeksi:

Albania-tiedote 1, 2, 3 (julk. Suomi—Albania Seura)

Albania-vihko 1, 2 (julk. Suomi—Albania Seura)

Ismail Kadare: Kuolleen armeijan kenraali (romaani), Gummerus 1972

Ruotsiksi:

Svensk—Albanska Föreningens skriftserie:

Enver Hoxhas tal i Moskva den 16 nov. 1960, nr 1

Reserapport, nr 2

Enver Hoxha: Två tal om kvinnan, nr 3
Fem noveller, nr 4

Jan Myrdal & Gun Kessle: Albansk utmaning, Stockholm 1970

Albanien, Ordfront 1970

Albanska Arbetets Partis historia, Oktober 1973 (myös engl.)

Albanien info, 1974: 1-2

Clarte nr 8, 1969

Svensk—Albanska Föreningens medlemsblad

Grundkurs i albanska språket (moniste)

Norjaksi:

Ismail Kadare: Bryllupet (romaani) (myös engl.)

Röde Garde, 2/1970

Miquesia, medlemsblad

Englanniksi:

Answers to questions about Albania, Tirana 1969

H. Papajorgji: Our Friends Ask..., Tirana 1970

William Ash: Pickaxe and Rifle, London 1973

Enver Hoxha: Report submitted to the 6th Congress of the Party of Labour of Albania, Tirana 1971

Enver Hoxha: Speeches 1969-1970, Tirana 1971

Mehmet Shehu: Report on the 5th Five-Year Plan (1971-75), Tirana 1971

The Facts about the Soviet-Albanian Relations, Tirana 1964

The PLA in Battle with Modern Revisionism, Tirana 1972

The 6th Congress of the Albanian Labour Youth Union, Tirana 1973

Problems of the struggle for the complete emancipation of woman, State University of Tirana 1973

Culture, people's Heritage, Tirana 1973 (myös ransk.)

Education for all, Tirana 1973 (myös ransk.)

Electrification in the People's Republic of Albania, Tirana 1968

Everything for the people, Tirana 1973

People's Health, Tirana 1973

Social Insurance in Albania, Tirana 1969

Tourist Guidebook of Albania, Tirana 1969

Säännöllisesti ilmestyvät:

Albania Report (Albanian Affairs Study Group, New York)

ATA-bulletin (Albanian Utistojimiston tiedote)

New Albania (aikakauslehti)

Albania Today (poliittis-teoreettinen lehti)

Saksaksi:

Otto Liess: Süd Ost Europa, Wien 1968

Neues Albanien (aikakauslehti)

Albanien Heute (poliittis-teoreettinen lehti)

Ranskaksi:

Poème pour la Femmes Albanaise, Tirana 1972

Nasho Jorgaqi: Qemal Stafa, Tirana 1973

Suomi—Albania Seura

Suomi—Albania Seura perustettiin keväällä 1971. Ystävyysseuran pyrkimyksenä on toimia Albania-tietouden levittäjänä maassamme sekä auttaa osaltaan Suomen ja Albanian välisten valtio-, kulttuuri- ja kauppasuhteiden kehittämisessä.

Kädessäsi oleva kirja on toimintamuotoja ovat näyttelytoiminta ja p

Seura on vielä pie

tietämään lisää Alb

Seuran osoite on

47.84

Albania tänään

a 1

FORIN KAUPUNGINKIRJASTO

Albanian Kansantasavalta tuli YK:n jäseneksi vuonna 1955. Seuraavan vuoden alussa Suomi ja Albania solmivat keskenään diplomaattiset suhteet.

Silti tähän mennessä Albaniasta ei ole ollut meillä saatavissa juuri mitään tietoja. Maa on ollut lähes täydellisessä uutispimennossa.

Millainen maa Albania sitten on? Miten sitä hallitaan, miten ihmiset siellä elävät, miltä maa näyttää sisältäpäin katsottuna?

Siinä joitakin kysymyksiä, joihin tämä kirja pyrkii vastaamaan. Kirja antaa perustiedot Albaniasta suomalaisten maassakävijöiden kertomana. Siinä selostetaan myös laajasti Albanian ulkopolitiikkaa ja erityisesti sen kriittisiä vuosia 1948 ja 1961.

Kirjan tekijät uskovat, että turhaan ei Albaniasta puhuta haastavana esimerkkinä. Siksi omintakeista ja nopeaa on tämän sosialistisen maan kehitys kaikilla aloilla ollut.

Porin kaupunginkirjasto - Satakunnan maakuntakirjasto

46.81

PA

PA V

ALBANIA

ALBANIA TÄNÄÄN / TOIM. ELO...

ET AL.

>>>3219143 001 1 PAV

>>>3219143 001 PA

SUOMI-ALBANIA SEURA